

ОДБРАНА

АРСЕНАЛ 41

9. мај Дан победе и Дан Европе

**ВОЈНИ МУЗЕЈ, МУЗЕЈ ВАЗДУХОПЛОВСТВА
И ДОМ ВОЈСКЕ У „НОЋИ МУЗЕЈА“**

putovanje

BEZ GRANICA

Lasta

EUROLINES

LASTA info centar • 011/3348-555

www.lasta.co.yu • www.lasta-turizam.com

ПРОЛЕЋЕ У БЕОГРАДУ

Умешнички ансамбл Министарства одбране

Станислав Бинички

Диригент: Војкан Борисављевић

Лола • Мики • Раумила • Цуне • Бети
Нада Павловић • Мирјана Беширевић
Зафир • Боба • Жарко • Зоран Лековић
Дубравка Нешовић • Љиљана • Ладо
Драган Мијалковски • Ђорђе • Миња
Зоран Георѓијев • Луђајућа срца

Водитељи: Дуња Фиџенвалд и Мића Орловић

Дворана дома синдиката, 24. мај 2010. у 20:30

37. Међународни сајам

112 EXPO

Zaštita od požara, poplava, zemljotresa, hemijskih akcidenata
REAGOVANJE U VANREDNIM SITUACIJAMA

SAFETY & HEALTH

BEZBEDNOST I ZDRAVLJE NA RADU

VANREDNE SITUACIJE

(Sistemi i oprema za reagovanje u vanrednim situacijama)
Oprema za sistem 112 - za reagovanje u vanrednim situacijama
Vozila i oprema za vatrogasno spasilačke intervencije
Sistemi za zaštitu od požara - gašenje
Vozila i oprema za delovanje u prisustvu opasnih materija
Oprema i plovila za spasilačke intervencije u slučaju poplava
Oprema za spasilačke intervencije u slučaju zemljotresa
Oprema za spasilačke intervencije na visini i sa nepristupačnih mesta
PREVENTIVNA ZAŠTITA U GRADNJI OBJEKATA
Sistemi za rano otkrivanje i dojavu požara i gasa
Građevinski konstruktivni elementi i premazi otporni na požar
BEZBEDNOST I ZDRAVLJE NA RADU
HITNO MEDICINSKO ZBRINJAVANJE

Generalni pokrovitelj:

Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije
Sektor za vanredne situacije

14 - 17. septembar 2010.

Pokrovitelj:

Ministarstvo rada i socijalne politike
Uprava za bezbednost i zdravlje na radu

Info i prijava učešća: Tel: +38111 2655-486, Mob: +38163 205-599, Fax: +38111 3615-298, e-mail: 112@sajam.rs

www.beogradskisajam.rs

 BEOGRADSKI SAJAM
Jedno mesto, ceo svet

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традиције „Ратника“,
чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

Раденко Мутавић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, мајор

Уредници

Мира Шведић

Душан Глишић

Александар Петровић, поручник

Стални сарадници

Станислав Арсић, Себастиан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влацић,
Милосав Ц. Ђорђевић, Владица Крстић,
Александар Лијаковић, др Милан Мијалковски,
мр Зоран Милодиновић, Предраг Милићевић,
мр Миљан Милкић, Крстан Милошевић,
др Милан Милошевић, Никола Остојић, Никола Оташ,
Иштван Пољанац, Будимир М. Поподић, Влада Ристић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници)

Фотографија

Даримир Банда (уредник)
Горан Станковић и Јово Мамула (фоторепортери)

Језички редактор

Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809
Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808
Секретар редакције 3201-809; 23-079
Прелом 3240-019; 23-583
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

Internet

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-49849-58 за МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ
месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

Македонска 29

ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних новинара

Снимко Јово МАРЈАНОВ

САДРЖАЈ

У ФОКУСУ

У Пожаревцу обележена 180. годишњица Гарде

ПОНОС НАРОДА

6

Премијер Мирко Цветковић приредио пријем
поводом Дана победе

ПРАЗНИК МИРА

10

ИНТЕРВЈУ

Професор др Момчило Милиновић

УНАПРЕЂЕЊЕ

ТЕХНОЛОГИЈЕ РАТОВАЊА

14

Снимање филма „Кориолан“ у Војном музеју

ПОДРШКА ФИЛМСКИМ

ПРОЈЕКТИМА

22

ОДБРАНА

На интервидовском полигону *Пасуљанске ливаде*

БОЈНА ПРОВЕРА

ПРОФЕСИОНАЛАЦА

24

Са припадницима 93. ронилачке чете Речне флотиле

ПОГЛЕД ИСПОД ВОДЕ

26

Први подофицири

КОР ЗАВИСИ ОД КАДРА

28

Сектор приватне безбедности

НЕРЕГУЛИСАНА ОБЛАСТ

31

НОЋ МУЗЕЈА

33

Девети мај

Све године, више него иједне раније, два цивилизацијска пројекта – победа слободе над фашистичким освајањем и уједињење тешким ратовима пустошене Европе – обележена су у Србији у јединственом знаку чувања сећања на славну прошлост и изградње боље будућности, утемељене на идејама мира и слоге.

Празници Дан победе и Дан Европе повезани су поруком да је најбоље из прошлости једно велико надахнуће за још боље у будућности. Победа над фашизмом, 9. маја 1945, тријумф је добра над злом, светла слободе над мраком назадних идеја који човечанство вуку у рат и страдање.

Управо тамо где су ратови и крвопролића обележили последње векове, у новој Европи, пробуђеној идејама јединства, 9. маја 1950. рађа се једна нова заједница – сарадње, поверења и напретка. За неколико деценија, упркос тешкоћама које и данас постоје, велики мировни пројекат прераста у интеграциони процес који развија нове вредности, спаја људе и народе, поштујући право појединца да живи слободно и гради боље сутра.

Дан победе је подсећање на жртву свих који су своје животе уградили у темеље слободног света. Други светски рат је најтрагичнији оружани сукоб у историји, у коме је живот изгубило преко 50 милиона људи, у 61 држави са око 80 одсто становништва читаве планете. У тадашњој Југославији број жртава је милион и седамсто хиљада.

Празник мира је и подсећање на заједничку борбу Народноослободилачке војске Југославије са јединицама Црвене армије у завршним борбама за ослобођење Београда и Србије, 1944. и 1945. године. Подсећање на велику заједничку победу, заједно са слободољубивим снагама света, којима су Србија и Русија припадале у два велика светска рата, борећи се заједно за лепши део историје.

Тим великим поводом, уз бројне друге манифестације, у Дому Војске у Београду отворена је изложба фотографија које имају вредност јединствених докумената, јер су уникатни и припадају личној архиви команданта Четвртог механизованог корпуса генерала Владимира Ивановича Жданова, који је командовао јединицама Црвене армије у борбама за ослобођење Србије од фашистичке окупације.

Генерал Жданов није погинуо у борбама за Београд, али је, несрећним случајем, у њему оставио живот 20. октобра 1964, када се авион са совјетском делегацијом срушио на Авали, приликом доласка на обележаване Дана победе. Трагичном жртвом, он остаје део заједничке историје и слободарске традиције, чије је прве странице исписао руски генерал Никола Рајевски, добровољац, заједно са руским солдатима, у српско-турском рату, коме је 1880. године код Алексинца подигнут споменик, први од бројних, који сведоче о заједничкој борби за слободу.

Највећи је Споменик ослободилаца Београда у Другом светском рату, који чува сећање на славну историју и жртву 961 борца Црвене армије и 2.994 припадника Народноослободилачке војске Југославије, од којих 2.092 почивају у заједничкој гробници.

Србија је остала привржена слободарским тежњама својих родољуба и пријатеља и савезника који су извојевали заједничку победу над фашизмом. Принципи слободе, независности, равноправности, поштовања људских права и суверенитета сваке државе, темељно су и трајно опредељење модерне Србије.

Она је своје победе уградила у заједничку европску будућност и обележавајући Дан Европе, она потврђује да су европске интеграције њено опредељење и уверење да је то пут напретка и боље будућности. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

ДРУШТВО

Др Мирослав Јовановић, историчар

СИМБОЛИКА ДАНА ПЕБЕДЕ

38

Живан Јосиповић, шампион ракетног моделарства

СРПСКИ СВЕМИРСКИ ПРОГРАМ

42

СВЕТ

Посттрауматски стресни поремећај

СЕЋАЊА КОЈА БОЛЕ

44

Погледи

ПРЕТЊЕ НУКЛЕАРНОГ ТЕРОРИЗМА

47

Програми трансформације пешадинца 21. века

ВИСОКОТЕХНОЛОШКИ РАТНИЦИ

48

Паралеле

БОНДСТИЛ

53

КУЛТУРА

Здравко Бујић, философ и песник

ТАЈНА ТРАЈАЊА

54

СПОРТ

100 година од прве маратонске трке у Србији

У КОРАК СА СВЕТОМ

60

Једриличари Војне академије на регати у Ливорну

ДОБАР ПЛАСМАН

62

Понос народа

– Пружамо руку помирења свима јер нама је данас потребно јединство. У том смислу српска војска има своје место, не само у садашњости, него и у будућности. И због тога смо спремни, упркос свим кризама са којима се суочавамо, да улажемо у нашу Војску, Гарду, опрему и наоружање – истакао је председник Србије Борис Тадић на свечаности у Пожаревцу

Свечаним дефилеом и низом манифестација у Пожаревцу је обележен Дан Гарде Војске Србије, која је основана пре 180 година, 6. маја, указом кнеза Милоша Обреновића. Свечаности су присуствовали председник Србије Борис Тадић, министар одбране Драган Шутановац, начелник Генералштаба ВС генерал-потпуковник Милоје Милетић, представници локалне самоуправе и бројни грађани.

Председник Борис Тадић, честитајући празник припадницима Гарде, рекао је да је Србија земља демократских традиција и демократске будућности, посвећена миру са свим људима и народима који је окружују.

– Србија данас, као и Србија у прошлости, суочава се са искушењима и то не треба крити од грађана. Треба им говорити истину. Искушења нису само економске природе. Искушења су везана и за очување интегритета наше земље на Косову и Метохији – рекао је Тадић. Он је поновио да је наша земља посвећена чланству у породици европских народа, али да се никада и ни по коју цену неће одрећи интегритета на Косову и Метохији.

Тадић је рекао да Србија чува интегритете и националних заједница који у њој живе и који имају своје матичне земље у окружењу, и поручио да уколико је Србије нестабилна, нестабилан је читав Балкан, а уколико је она стабилна то је услов за напредак читаве југоисточне Европе.

– Пружамо руку помирења свима јер нама је данас потребно јединство. У том смислу српска војска има своје место, не само у садашњости, него и у будућности. И због тога смо спремни, упркос свим кризама са којима се суочавамо, да улажемо у нашу Војску, Гарду, опрему и наоружање – рекао је Тадић.

Градначелник Пожареваца Миодраг Милосављевић, обраћајући се грађанима и гардистима, подсетио је на дан када је пре 180 година основана „Гвардијска школа“ у коју је ступило 73 изабраних момака из тадашње кнежевине. Он је рекао да је Гарда „част, узвишеност, обавеза и понос нашег народа и државе“.

Град Пожаревац, као домаћин свечаности, приредио је у част Гарде пригодан културно-уметнички програм, док су гардисти окупљеним грађанима демонстрирали јединствене вештине стројеве обуке и руковања наоружањем.

Част за Пожаревац

Пуковник Винко Марковски, командант гарнизона Пожаревац, са поносом истиче да Војска Србије борави у овом гарнизону још од 1830. године. „Пожаревац може да служи за пример у сарадњи локалне самоуправе и војске. Та сарадња је доследна јер сарађујемо и у тешким тренуцима, као што су биле поплаве у овом крају, 2006. године, када се Дунав излио и да није било Војске последице би биле много теже. Локална управа и грађани то добро знају, воле Војску и зато су данас у оволиком броју дошли на ову ведлику и лепу свечаност“, каже Марковски.

Војник Бранислав Николић служи војни рок у Гарди и за њега као Пожаревљанина свечаност је била посебан доживљај. „Гарда и њена униформа су понос за сваког војника. Моји другари и ја веома смо поносни на гарду и Војску Србије“.

А војник у Гарди, Никола Мартиновић, такође Пожаревљанин, поносан је што има ту привилегију да је у Гарди и да у свом гра-

Изложба у Градској кући

Отварајући изложбу која је поводом Дана Гарде уприличена у Градској кући у Пожаревцу, министар одбране Драган Шутановац рекао је да нема сегмента историје наше земље и народа који нису везани за историју Војске и историју Гарде. Он је подсетио да је улога Гарде, пре свега да буде на услузи председнику, али и свим високим гостима из иностранства који посећују Србију.

Шутановац је честитао празник свим данашњим припадницима Гарде и онима који су некада у њој служили, истакавши да након три године мандата у потпуности схвата изреку – „једном гардиста, заувек гардиста“!

Министар је захвалио свима који су организовали прославу, додавши да ће Гарда наредних месеци изводити сличне манифестације и у осталим градовима Србије. Тиме ће, како је рекао, Војска бити ближа народу, а народ Војсци.

ду слави 6. мај – Дан најпрестижније војне јединице у Србији.

Милена Перић, која је учествовала са КУД-ом „Костолац“ у програму обележавања Дана Гарде, одушевљена је изгледом младића у униформама. „Можете питати било коју девојку, истина је да се девојкама свиђају младићи у униформама. Баш су прелепи“, каже Милена.

Новинар Новица Савић, грађанин Пожаревца, истиче да је свечаност велика част за град Пожаревац. „Кнез Милош Обреновић није погрешно када је пре 180 година овде основао своју гарду. Пожаревац и Пожаревљани увек су волели своју војску. Овде је један од највећих гарнизона и Центар за обуку Копнене војске. Зато ова манифестација за Пожаревљане представља један заиста велики догађај. Када видимо ове лепе и сјајне гардисте знамо да је то права слика Војске Србије“, каже Савић. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

Снимили Јово МАМУЛА и Никола МАЖИБРАДА

Изузетан дан

Командант Гарде бригадни генерал Горан Радовановић истиче да је за гардисте ово изузетан дан и прилика да представе не само Гарду, већ и Војску Србије.

„Циљ нам је да се дружимо са грађанима, да Гарду приближимо грађанима и планирамо да обиђемо и друге градове у Србији. Да грађани виде да имамо репрезентативну Гарду, да виде и чују наш оркестар и да још боље схвате место Војске у нашем друштву“, каже генерал Радовановић.

Положени венци на спомен-обележја Слава јунацима

Поводом Дана победе – 9. маја, министар одбране Драган Шутановац у својству изасланика председника Републике Србије положио је венац на Споменик незаном јунаку на Авали.

У делегацији која је, уз интонирање државне химне „Боже правде“, положила венац били су и начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић и командант Гарде бригадни генерал Горан Радовановић.

У спомен-књигу министар Шутановац је уписао: *Јунацима антифашистичке борбе, са искреном за-*

хвалношћу и дивљењем њиховој херојској жртви и подвигу. Вечна слава свим знаним и незнаним јунацима.

На Споменик незаном јунаку на Авали венац је положила и делегација Војске Србије, у којој су били заменик начелника Генералштаба ВС генерал-потпуковник Младен Ђирковић, генерал-мајор Петар Ђорнаков и бригадни генерал Добривоје Вељковић.

Делегације Војске Србије положиле су венце и на Споменик совјетском војнику на Гробљу ослободилаца Београда и на Споменик совјетским ветеранима на Авали. ■

Р. М.

Снимио Ј. МАРЈАНОВ

Почасна артиљеријска паљба

На основу наређења председника Републике Србије Бориса Тадића, поводом Дана победе – 9. маја, извршена је почасна артиљеријска паљба са шест плотуна из шест артиљеријских оруђа.

Почасној артиљеријској паљби на Калемегданској тераси, 8. маја, присуствовао је министар одбране Драган Шутановац са сарадницима и бројни грађани.

Уз химну „Боже правде“, коју је извео оркестар Гарде, најпре је подигнута државна застава, а после почасне паљбе министар Шутановац је, у пратњи команданта Гарде бригадног генерала Горана Радовановића, разговарао са сваким војником у артиљеријским посадама и честитао на успешно извршеном задатку. ■

П. В.

Свечана академија Субнора

Савез удружења бораца НОР-а Србије и Београда организовао је у Дому Војске Србије свечану академију поводом 65. годишњице победе над фашизмом.

Свечаности су присуствовали министар одбране Драган Шутановац, министар образовања Жарко Обрадовић, амбасадор Руске Федерације у Србији Александар Конузин, делегација Московске организације ветерана, учесници народноослободилачке борбе и бројни гости.

Присутне је поздравио председник Републичког одбора Субнора Србије, Славко Поповић, а о току народноослободилачке борбе од 1941. до 1945. године, ослобођењу Србије од немачке окупације и заједничкој борби са Црвеном армијом, говорио је генерал-пуковник у пензији Милан Бјелогрић. ■

Р. М.

Празнични концерти

Поводом Дана победе, 9. маја у Кнез Михаиловој улици изведен је променадни концертни дефиле Репрезентативног оркестра Гарде, након чега је на Тргу Републике приређен свечани концерт Уметничког ансамбла Министарства одбране „Станислав Бинички“.

Концерту су присуствовали министар одбране Драган Шутановац и начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић са сарадницима.

Променадни концертни дефиле Репрезентативног оркестра Гарде дуж главне београдске улице предводила су 24 кадета из Првог студентског пука Војне академије, а звуци традиционалних маршева Војске Србије привукли су пажњу бројних Београђана. Дефиле оркестра Гарде завршен је на Тргу Републике, након чега је уследило атрактивно извођење вежби са пушком војника Гардијског батаљона, познатије као „егзерцир“.

Свечаност је настављена концертом Уметничког ансамбла Министарства одбране „Станислав Бинички“, уз пратњу хора Војне академије, који је извео химну Србије „Боже правде“ и композицију „Востани Србије“.

У наставку концерта, бројни окупљени грађани имали су прилику да уживају у богатом репертоару Уметничког ансамбла, под диригентском палицом мајора Игора Митровића и Павла Медаковића. ■

Б. МИЉИЋ

Празник мира

Сећање на оне који су нам подарили слободу, намеће нам обавезу да разумемо једни друге, и да стварамо и бранимо основне цивилизацијске тековине, да не дозволимо да идеолошке разлике усмеравају људе једне против других, са свешћу да поштујући друге најбоље поштујемо и себе, истакао је премијер Цветковић на свечаности у Великој ратној сали Старог Генералштаба

Председник Владе Републике Србије Мирко Цветковић приредио је 9. маја пријем поводом Дана победе у Великој ратној сали Старог генералштаба. Пријему су присуствовали учесници Другог светског рата, председница Народне скупштине Славица Ђукић-Дејановић, министар одбране Драган Шутановац, министри у Влади, представници Министарства одбране и Војске Србије, стране дипломате и бројни гости из културног и јавног живота. Премијер Цветковић рекао је на почетку обраћања да је Дан победе за читав свет празник мира и тријумф правичности. Он је на-

гласио да је то дан који опомиње на страхоте Другог светског рата, прилика да се ода почаст страдалима и истакне опредељење за очување тековина остварених победом над фашизмом.

– На данашњи дан обележава се и Дан Европе јер је савремена Европа утемељена на начелима борбе против нацизма и фашизма – на принципима мира, разумевања, толеранције и сарадње. Ово је дан у којем историја опомиње човечанство какве све последице могу имати насиље, расна и верска нетрпељивост и геноцид – рекао је Цветковић.

Други светски рат, како је подсетио, по обиму страдања је најтрагичнији оружани сукоб у историји. У том рату живот је изгубило преко 50 милиона људи. Победа антифашизма, према премијеровим речима, прекинула је ратна разарања која су захватила 61 државу и практично 80 одсто становништва земљине кугле.

– Одајемо почаст храбрости свих који су се супротставили нацизму, посебно онима који су у ту борбу за слободу уградили своје животе и овај дан обележавамо као дан спасења човечанства. Тадашњој Југославији и Србији Други светски рат донео је огромне људске губитке. Разорена је инфраструктура, уназађена привреда. Наша земља је међу првима пружила отпор смрти, страху и понижењима које је донео талас фашизма. Обавезни смо да потомство подсећамо да су државе и народи дужни да чине све како не би превидели опасност од појава нехуманих идеја. Поуке ратова упозоравају да толерисање насиља, индиферентност и небрига могу да досегну фаталне размере – оценио је председник Владе Србије.

Он је истакао да је идеал слободе, као универзалне категорије, и данас темељ развоја сваког друштва. Дан победе је, према његовим речима, дан радости због освојене слободе и туге због жртава рата.

– Сећање на оне који су нам подарили слободу намеће нам обавезу да разумемо једни друге, и да стварамо и бранимо основне цивилизацијске тековине, да не дозволимо да идеолошке разлике усмеравају људе једне против других, са свешћу да поштујући друге најбоље поштујемо и себе. Не смемо заборавити да је Други светски рат на овим просторима произвео идеолошке и грађанске, али не мање фаталне сукобе. Крагујевац, Краљево, Јасеновац, Јајинци, Старо сајмиште, Нови Сад, Ниш и бројна друга масовна стратишта су болне ране тог рата које се и данас осећају и опомињу да се злочини никада не смеју поновити – нагласио је он.

Премијер Цветковић је истакао да као што се, за злочине почињене у новијој историји на овим просторима, злочинци не могу сакрити иза народа коме припадају, такође им се не сме допустити да избегну руку правде.

– Наш циљ је да Србија постане кључни партнер свима који желе мир и стабилност у овом региону. Наш задатак је да заштитимо достојанство и обезбедимо право сваког грађанима да живи у демократском друштву и да, бранећи систем међународног права, обезбедимо стабилну будућност и економски развој. Наш интерес је да уредимо државу по европским нормама и продубимо регионалну сарадњу и пријатељске односе са светским центрима политичке и економске моћи. Србија, ма колико у светским оквирима била мала земља, по потенцијалима и геостратешком положају, представља незаобилазан фактор изградње боље будућности за све који живе у

Поуке прошлости

Премијер Мирко Цветковић позвао је на памћење и поштовање свих који су гинули за слободу – припаднике нашег народа, припаднике других народа и Совјетске армије, који су учествовали у ослобађању наше земље од фашизма, али и све оне који су се широм планете борили против тог зла.

– Они су знали да вреди умрети само за оно за шта вреди и живети, а то су слобода и мир. Жртве не смемо умањивати због њихове или наше идеолошке припадности. Србија на балканској ветрометини је подручје где су се вековима преламали интереси великих и моћних држава. Наша историја је заправо историја ратова. Имали смо увек много разлога да, пре дугих, извлачимо поуке из прошлости. Србија данас зна да се за мир и слободу мора борити мирним средствима и да је то једини пут очувања националних потенцијала – нагласио је премијер и додао да у Србији нема места фашизму нити било ком злу, да је то данас цивилизацијско питање и питање личног и државног достојанства.

овом региону – рекао је премијер и нагласио да је сарадња земаља региона у свим областима императив бољег живота за све државе и грађане овог дела Европе.

Премијер Цветковић је присутнима честитао Дан победе као највећи мировни пројекат у историји. ■

А. ПЕТРОВИЋ
Снимео Г. СТАНКОВИЋ

Обележавање Дана Европе

Вредности које уједињују

Министар одбране Драган Шутановац, амбасадор Европске уније у Србији Венсан Дежер и директорка Канцеларије за европске интеграције Милица Делевић, присуствовали су 9. маја свечаном концерту Уметничког ансамбла „Станислав Бинички“ испред павиљона „Цвијета Зузорић“ на Калемегдану, у оквиру обележавања Дана Европе – 9. маја.

Концерту су присуствовали и представници владе, делегације страних амбасада и бројни грађани.

Министар Шутановац је, честитајући свим грађанима Србије Дан победе и Дан Европе, нагласио да је присуство бројних амбасадора и представника дипломатског војног кора подршка свим настојањима наше земље и њених грађана који желе да виде Србију у уједињеној Европи. Он је додао да оно што треба да знамо и што не смемо никако да заборавимо јесте да је велики број Срба уградио своје животе у темеље савремене Европе.

– Када се говори о Европи и систему европских вредности, који гаји и негује Европска унија, морамо да кажемо да је Србија, и у Првом и у Другом светском рату, била део тог система вредности у који желимо да се вратимо и етаблирамо као равноправна земља која може да одлучује у европским форумима – рекао је Шутановац и изразио убеђење да ова влада има и капацитете и стратегију за остварење тог циља.

– Оно чега су се неки плашили, да ће млади нагнати да напусте нашу земљу и оду у иностранство, дешава се управо супротно, јер они који су били у иностранству сада се враћају у Србију и то је јако добро – рекао је Шутановац.

Он је изразио велико задовољство што је на овој прослави присутан велики број младих људи, и што су земље чланице Европске уније направиле штандове међу којима су и штандови Србије и Хрватске. ■

Б. МИЉИЋ
Снимео Ј. МАРЈАНОВ

Сећање на победу

Амбасадор Руске Федерације у Београду Александар Конузин отворио је у Великој галерији Дома Војске Србије изложбу фотографија из архиве генерала Владимира Жданова

На отварању изложбе министар одбране Драган Шутановац, поздрављајући присутне, а посебно ослободиоце Београда и госте који су допутовали из Руске Федерације, рекао је да српска престоница данас не треба да се ослобађа, али треба да се сећа времена када су Руси и Срби то чинили заједно.

– Отварајући и гледајући ову изложбу имамо прилику да видимо како су односи Русије и Србије саткани у односима војске, тадашње Југославије и Совјетског Савеза, и да видимо колико је било тешко ослобађати се од фашизма, не само у Србији, већ и у целом свету, да видимо колико је зла та политика нанела целокупном човечанству – рекао је министар и истакао да данас, након 65 година, желимо да се овакве слике никада не понове, али да их треба ставити на увид јавности, како би млада поколења видела колике су жртве поднели они који су се борили против фашизма.

Амбасадор Руске Федерације Александар Конузин подсетио је на историјски

Амбасадор Руске Федерације Александар Конузин

Представници Московске организације ветерана Руслан Пономарјов и Алексеј Карпачов, који је ослобађао Београд 1944. године

значај борбе против фашизма у Другом светском рату, нагласивши да изложба представља „зауостављене тренутке те велике борбе коју су водили народи Совјетског Савеза“. Он је подсетио на савезништво између Црвене армије и Народноослободилачке војске током ослобађања ових простора, а нарочито српске престонице.

Према његовим речима, ексклузивни материјали представљени на изложби већим су делом везани за личност генерала Владимира Жданова, команданта Четвртог механизованог корпуса, кога је назвао легендарном фигуром. Подсетио је на изузетну војничку каријеру потоњег хероја Совјетског савеза и народног хероја Југославије, који се, поред ослобађања Београда, истакао и у борбама око Стаљинграда и у Украјини.

Амбасадор Конузин је оценио да је неопходно да се и данас позивамо на историјске лекције приликом разматрања актуелних питања светске политике и међународних односа. Конузин је упутио речи искрене захвалности Министарству одбране Републике Србије и сарадницима Централног музеја Оружаних снага Руске Федерације за помоћ и подршку у организацији изложбе.

У пригодном музичком програму наступили су Татјана Ибрић, која је извела песму „Дан победе“ и квартет Уметничког ансамбла „Станислав Бинички“. ■

А. ПЕТРОВИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

**Обележен Дан
Војнообавештајне агенције**

У функцији безбедности

Војнообавештајна агенција (ВОА) обележила је у Дому Гарде у Топчидеру свој дан – 6. мај. Свечаности су присуствовали председник Србије Борис Тадић, министар одбране Драган Шутановац, министри у Влади Србије, начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић, представници Министарства одбране и Војске Србије, МУП-а, верских заједница, војни изасланици акредитовани у Србији и бројни гости.

Поздрављајући присутне, заступник директора ВОА бригадни генерал Драган Владисављевић истакао је да је „Војнообавештајна агенција данас савремена организација чије припаднике одликује професионализам, образовање, стручност и мотивисаност“.

Генерал Владисављевић је рекао да ВОА, као модерна спољнообавештајна служба Министарства одбране и Републике Србије, обавља обавештајну функцију за потребе одбране државе, а преко мре-

Бригадни генерал
Драган Владисављевић

же изасланстава одбране доприноси јачању билатералне војне сарадње и представљању државе и Војске у иностранству.

– У протеклих годину дана постигнути су добри резултати – нагласио је генерал Владисављевић и додао да ће Војнообавештајна агенција у наредном периоду, уз максимално професионално ангажовање, настојати да на најбољи начин реализује задатке и допринесе безбедности Србије.

Војнообавештајна агенција свој дан обележава 6. маја, када је 1920. године ступила на снагу Уредба о Главном ђенералштабу и ђенералштабној струци Краљевине СХС, којом је образовано Обавештајно одељење Главног ђенералштаба. Тако је први пут од настанка модерне војске на нашим просторима, обавештајна функција издвојена у посебну организацијску целину. ■

Б. МИЉИЋ
Снимио Ј. МАМУЛА

Унапређење технологије ратовања

ИНТЕРВЈУ

Снимио Д. БАНДА

Наша војска је на новом путу, испуњена ентузијазмом и жељом за развојем. То треба да пружи шансу искусном кадру да интегрише и примени расположиво знање, а млађем да динамично усваја знања из нових технологија и да их уграђује у нове производе. Нарочито је битно да ове друге на време препознамо и да их надлежне институције третирају као потенцијал за развој, а не само као извршиоце текућих, углавном мање сложених послова – каже проф. др Момчило Милиновић са Катедре за системе наоружања Машинског факултета у Београду.

Знање је моћан покретач развоја сваког друштва. Уложено у област одбрамбених технологија оно се вишеструко враћа привреди сваке земље и њеној војсци. Данас су процеси сазнања непресушни јер се технологије врло брзо мењају и лако се може заостати у тој трци. О томе колико ми пратимо технолошки развој, имамо ли стручни и научни кадар за то, колико су студенти мотивисани за област одбрамбених технологија и колико је војна професија у контакту са новим технологијама, разговарали смо са проф. др Момчилом Милиновићем с Катедре за системе наоружања Машинског факултета у Београду.

■ *Професоре Милиновићу, какав је тренд светског технолошког развоја, а самим тим и његов утицај на одбрамбене технологије и развој војске као организације?*

– То питање је веома сложено и сваки аутор тумачи га с различитих аспеката. Успешно дејство војске у рату резултат је низа фактора који су међусобно повезани толико да неколико узастопних, чак стопостотно успешних фактора може да поништи само један стопостотно неуспешан. На пример, успешност технологије припреме за гађање и само гађање поништава се промашајем, уколико је циљ у току лета пројектила променио услове под којима је захваћен или, чак, иако је погођен, али пројектил није одреаговао бојним дејством... Дакле, технологија ратовања је повезана ланцем поузданости, вероватних догађаја и целокупан технолошки развој војске стално тежи повећању поузданости догађаја који доводе до коначне ефикасности војних дејстава.

Како се те величине оцењују помоћу модела вероватноћа идеалне оцене, макар како биле формиране, нису стопроцентне. Може се технологија хардвера војске у будућности чак довести до идеалних вредности поузданости, и за оружје и муницију и за технологију опреме за припрему боја – на пример да нема промашаја, да су сви циљеви видљиви, да се сви могу гађати, погодити и уништити – али се не може довести до перфекције теорија употребе војске у смислу ратне игре, начина њеног груписања, дејстава и противдејстава.

Можда делује необично, али се може доказати да сви догађаји повезани у ланац вероватноће, којом се исказује укупна ефикасност у математички идеалним условима, не прелази 87 посто. Допринос математички идеалне технологије, која се практично не може остварити, био би само половина од ове идеалне оцене ефикасности. Остало би били идеални људи, идеална организација, идеални услови ратовања и идеална дејства. Дакле, било у одбрани, било у офанзивним дејствима, војска започиње ратовање процентом далеко мањим од идеалног, чак иако је све математички идеално.

Шта данас нуди технолошки напредак одбране, подигнут на ниво технолошког напретка ризика рата? Технологија одбране је увелико по свом садржају постала целовита и јединствена са технологијом коју користи цивилно друштво. Томе су допринеле дигиталне и информационе технологије и, наравно, космичко–ваздухопловне, које су довеле квалитет наоружања и војне опреме до нечега што називам експериментални професионализам.

Наиме, савремена војска располаже опремом којом се у току боја у реалном времену мере физички параметри на бази којих се, такође, у реалном времену, одлучује о употреби и деловању, чак и у току кретања пројектила ка циљу. Такав врхунски експериментално увежбан рад представља више од ратовања. То је скоро равно мачевању употребом технологије, снабдевене софтвером који нуди различите активне одлуке на конкретном оружју и муницији. Тај технолошки тренд развиће се до нивоа који је изнад расположиве технологије употребе оружја и претвориће се у технологију процене исхода боја пре сваког индивидуалног или групног деловања војске или војне јединице. То можда чека будуће нараштаје, али се већ сада морамо припремити за њено размивање.

■ *Када се тако брзо и непредвидиво дешавају технолошке промене у свету да ли мале земље могу да поставе дугорочне циљеве својим одбрамбеним индустријама?*

– Доктрина поставља потребе за новом технологијом у складу с мисијом, визијом и стратегијом, али, пре свега у складу са расположивим буџетом. Најмоћније војске света, у првом реду америчка, за своје доктринарне циљеве скоро увек усвајају бар четири важна фактора ратовања – брз и успешан маневар јединица, високу информациону супериор-

ност над непријатељем, прецизно и ефикасно дејство и противдејство и, наравно, фокусирану, правовремену и разноврсну логистику. Када војска прецизно разради и изрази доктринарне потребе, даље се једноставно изводе појединачни захтеви и фазе за разраду или набавку војне технологије. Разуме се, у складу с могућностима.

■ *Каква је, према Вашем мишљењу, тренутна ситуација у области развоја домаћег наоружања и војне опреме и има ли ту кадровских проблема?*

– Евидентно је да је наша одбрамбена индустрија кренула путем афирмације домаћег знања, рада и услуга. То је велико охрабрење за привреду, али и даље постоји низ ограничења, која су дубоко у структури механизма примене нових развојних знања у области муниције, наоружања и борбених система. Обично се издвајају два импулса, које привреда покреће у фази опоравка. Први је имплементација нових знања и уградња нове опреме и нових технологија на стара системска технолошка решења оружја, борбене платформе и муницију, што у општем смислу представља технолошку модернизацију. Чак иако одређена решења НВО имају и нови назив и изглед, не мора да значи да су нова, већ су често постојећа, расположива знања одређене „борбене шминке“ која су прилагођена потребама тржишта.

Други импулс јесте разрада концептуално нових тактичко-техничких захтева за развој решења која задовољавају нови концепт ратовања. Такав пут је скупљи и тражи другачији приступ проблему развоја од досадашњег. Суштински је важно препознати такве изазове и јасно их апострофирати у реализацији програмских докумената, ради стварне оцене резултата и њиховог научнотехнолошког нивоа, уместо критизерског приступа актера у области одбрамених технологија. Уосталом, потпуно нова технолошка решења нису ни у најмоћнијим војскама света заступљена у проценту већем од 10 одсто од укупног развоја, само што је база њихове почетне модернизације на вишој позицији. Због тога најновија решења њихових армија, посебно тактичког наоружања и муниције, у поређењу с осталима делују као потпуно нова, а ипак су већ експлоатисана.

За увођење новог технолошког концептираног борбеног система потребно је најчешће и нешто више храбрости, дакле, већег ризика, што није препоручљиво сиромашнима. Пример храбријих концепата иновација представља шведско тактичко наоружање које скоро увек има неку особеност, која га издваја од сличних система. Намерно помињем искуство Шведске, мада и друге земље имају сличне примере, управо зато што су спојиле високопрецизан лабораторијско-прототипски рад и индустријску понуду НВО. Наиме, може се на нивоу лабораторија створити најсложеније, веома усавршено оружје, али као прототип. Међутим, индустрија мора бити спремна да га беспрекорно пренесе у производне погоне у датом року и с одређе-

Космичка дејства

– Поред важних трендова у минијатуризацији технологија за војне потребе, војска одавно управља биотехнологијама, нанотехнологијама, али и четвртом димензијом ратовања, а то су космос и космичка дејства. Када космичка дејства постану део укупне оцене квалитета војске може се претпоставити да ће се и наша земља укључити у контролу космичког простора. Реч је, дакле, о висинама већим од неколико стотина километара. Тај простор је сада радиодифузни и у том смислу информациони, али ће у догледно време бити препознатљив и као одбрамбено-интересни. Србија треба да акредитује представнике који ће препознати њене космичке интересе и разумети разлоге и садржаје поделе космичког интересног простора ради његовог адекватног коришћења, онако како о томе већ размишљају средње развијене земље Европе и света. Сигуран сам да ћемо понешто и од таквих технологија морати да интегрисамо у будућности – каже професор Милиновић.

Двостепени систем школовања

Двостепени систем школовања, који је усвојио Машински факултет у формирању дипломираног инжењера, сада мастера по *Болоњи*, преко трогодишње дипломе бечелора добија полако слику из пирамидалног концепта, постављеног оваквим моделом студирања. Велики је напор на професорима и сарадницима да такав концепт покаже предности, упркос могућим недостацима. Несумњиво је најтеже да сами професори правилно припреме завршеног бечелор студента, да се након три године студија даље определи и заокружи обуку до нивоа мастера, то јест дипломираног инжењера, као и до сада. На мастер студијама студенти такође раде по моделу интензивног студирања, односно годину за годину и веома прецизно и систематски усвајају знања по хијерархији сложености и међусобне повезаности стручних и научних предмета интегрисаних у задатке система наоружања.

ним средствима. У томе јесте основни садржај питања како нове идеје да постану употребна стварност.

Наша војска је на новом путу и испуњена ентузијазмом и жељом за развојем. То треба да пружи шансу искусном кадру да интегрише и примени расположиво знање, а млађим да динамично усвајају нова знања из нових технологија и да их уграђују у нове производе. Нарочито је битно да ове друге на време препознамо, те да их надлежне институције виде и третирају као потенцијал за развој, а не само као извршиоце текућих, углавном мање сложених послова.

■ *Кад је реч о кадру, шта можете рећи о новом, сада већ важећем концепту студија, посебно у вези са школовањем за одбрамбене технологије?*

– Машински факултет у Београду од 1948. године, поред традиционалних усмерења, неопходних за изградњу кадра у области одбрамбених технологија, као што су ваздухопловство, бродоградња, мотори, возила, аутоматика, производња, такође, традиционално негује посебан смер, који је доскора био познат као војно машинство, а од *Болоњског концепта* – усмерење за системе наоружања. Та измена назива требало је да ближе одреди садашњу и будућу делатност помоћу матичних, обавезних и изборних предмета, које инжењер, будући конструктор и познавалац наоружања и војне опреме, треба да савлада како би поред дипломе машинског инжењера, као и до сада, имао посебно усмерење у широкој области машинске струке.

Уочљиво је да се сада студенти лакше опредељују за предмете које желе да слушају из ширег и ужег професионалног опредељења у форми изборних предмета, а такође и да могу сами у току бечелор студија да бирају да ли желе или не желе да испуне минимум предмета за избор усмерења. Углавном, највећи број

студената бира предмете у препорученим границама за усмерење система наоружања, тако да остварују свеобухватна знања предвиђена акредитованим програмом у овој области.

Важно је напоменути да је велико интересовање студената осталих, сродних усмерења за изборне предмете у области система наоружања, али је уочљиво и опредељење студената наоружања да бирају предмете с других усмерења и паралелно их изучавају као и предмете нашег смера. Тако на пример студенти система наоружања радо бирају предмете аеродинамике, хеликоптерских платформи, конструкције возила, аутоматског управљања и друге, са усмерења за ваздухопловство, возила или других, а слично томе студенти осталих усмерења слушају увод у системе наоружања, конструкцију пројектила, конструкцију ракета, физику експлозије или лансере. Тиме профил инжењера наоружања добија шири интердисциплинарни машински карактер, стварајући код младих људи и веће изазове у њиховом даљем формирању као стручњака.

Ипак, не иде све тако глатко. Постоји доста проблема у изучавању базних предмета, што се, наравно, не пропушта, већ се савладава у ходу и понекад учи паралелно. Мислим да будуће генерације инжењера, конструктора НВО морају да стекну ниво мастера, дакле, дипломираног инжењера. То не искључује рад бечелора након завршетка студија у овој области на мање сложеним пословима или као припрема за даље усавршавање у спектру мастер студија у области савремених технологија. Пажња факултета је да се што боље припреми улазак на мастер студије и да се не оштети кандидат који жели даље да се посвети интеграцији неких других научних и стручних дисциплина. То, наравно, важи и за уже професионално усмерење из система наоружања.

Снимио Р. ПОПОВИЋ

Испитивање система „куб“

■ *Како гледате на будућност Ваше струке и науке и сарадњу са осталим институцијама у оквиру система одбране и изван њега?*

– У свом шездесетдогодишњем постојању усмерења и Катедре за војно машинство (односно балистику или системе наоружања, како се данас зове), Машински факултет одшколовао је до сада око хиљаду инжењера ужег усмерења за конструкторе наоружања и војне опреме. Највећи број успешно је радио и ради – и као официри и као цивилна лица – у важним институцијама бивше и садашње Војске – у Војнотехничком институту, Техничком опитном центру и, наравно, у фабрикама наоружања, муниције и војне опреме, али и у ремонтним заводима, у Министарству унутрашњих послова и државним институцијама задуженим за ову област, попут *Југоимпорта* – СДПР.

Бројни студенти из страних земаља знања из области војног машинства стицали су на постдипломским студијама израдом магистарске тезе и докторске дисертације на нашем и другим усмерењима Машинског факултета у Београду. Посебно истичем велики број магистраната и доктораната у протеклом периоду који су основне студије инжењера завршили на другим школама, укључујући и војне школе, а који су се определили да врхунско знање у овој области крунишу управо на Машинском факултету у Београду, на усмерењу за системе наоружање.

Са Војном академијом Машински факултет остварује традиционално добру сарадњу у области наставе на општим и специјалистичким предметима, који су од значаја за одбрамбене технологије. Све је то велики и дуго стваран заједнички интелектуални капитал наше земље који се не сме занемарити. Зато позивам све младе људе који имају жељу да се стручно баве овом врстом примењене механике и

технологије да не оклевају у избору усмерења. Машински факултет у Београду ће их са ентузијазмом обучити за такво професионално опредељење и пружити им могућност да га широко савладају у спектру различитих комбинованих подбласти нових наука и технологија, савременог општег и војног машинства и инжењерске опште и војне механике и мехатронике.

Морам да истакнем још понеку предност, карактеристичну за сараднике и професоре нашег усмерења. То је врло високо професионално искуство у конструкторском раду на средствима НВО, наменско-специјалистичко школовање углавном на врхунским школама Француске, Британије и САД, али и бројне специјализације на Истоку, које су прошли у млађим годинама своје професионалне каријере у ВТИ у и сличним институцијама Војске. Због огромног ентузијазма који лично негује сваки од наших професора и сарадника, студенти нису препуштени оштром *Болоњском концепту* сакупљања бодова, већ се сваки од њих посматра индивидуално и максимално усмерава на оне поддисциплине због којих се и определио за струку војног машинског инжењера. То је приличан напор за професоре и сараднике, али и радост за студенте, јер деле ентузијазам професора и радују се сваком сазнању у овој области.

■ *Шта мислите о технолошком нивоу официра и њиховим укупним технолошким знањима?*

– Традиционално, официри наше војске имали су висока знања о војним и одбрамбеним технологијама, чак и о базним наукама, на којима таква технологија гради развој. Често су се претходних деценија сусретали у јединици с наоружањем и војном опремом која је на нижем нивоу од њиховог сазнања о савременим технологијама. Ипак, технолошко заостајање земље узима данак у знању и савремени захтев да официр буде технолошки интердисциплинарна личност, и као што сам рекао и професионалац и ратни експериментатор, неће се реализовати уколико сви потенцијали земље не буду укључени и у фундаментално и у континуално школовање официра 21. века. За то су потребна и средства и добри програми, али и пуно личног одрицања како би се створили услови за сарадњу на свим нивоима школовања и обуке.

У суштини, професионални војник, као официр, у функцији је командовања и управљања, или у функцији борбених дејстава и противдејстава, или у функцији различитих типова војног обезбеђивања – од информационог до логистичког, или на вишем нивоу обједињава све три основне војне функције. За то се обучава у току школовања, после где год да се нађе мора да користи врхунску војноодбрамбену технологију, постављену за извршење једног или више наведених задатака. Официр је специјалиста у својој области, а интердисциплинаран у коришћењу технологија одбране.

Мале земље ће брзо осетити потребу да и генералски кадар изгуби свој видовски карактер, без обзира на којој се високој функцији налазио, јер ратни простор је технологијом заиста постао интегрисано тродимензионалан, уз додатну космичку димензију и што се то брже прихвати имаћемо квалитетнију војску и њено руководство. Официри и војска бивше Југославије и пре тога српска војска имали су највиши углед и традицију у овој области и по томе су били препознатљиви и добродошли свуда у свету. Нема никаквог разлога да се то не негује и данас, али је сада, за такав статус, потребно високо технолошко знање и вештина, које се не стичу само у корисничком раду с новим технологијама, већ и у конструкторском, на нивоу свеукупне технолошке базе земље. Зато Војска Србије треба да се ослони на широку базу, пре свега постојећих научних, образовних и стручних капацитета земље, без обзира на то да ли је реч о војним или цивилним институцијама и да целисходно образложи улагање у технолошко знање. Уосталом, буџетска потрошња је ограничена и ваља је врло рационално одмерити и користити. ■

Мира ШВЕДИЋ

Технолошки ниво

Иако можда неке делове неадекватно, поменућу један од важних критеријума за оцену квалитета војске и војног кодра, а суштински се тиче технолошког нивоа официра. То је интероперабилност. Том критеријуму, погрешно дефинисаном, придодато је политичко значење које се узима за партнерске интеграције и припадност војнополитичким савезима и мировним операцијама. Уопште не желим да као професор војне технологије разматрам таква питања, која често у себи носе више емотивне, него рационалне садржаје. Интероперабилан је онај систем који се без велике припреме уклапа и компатибилно заједнички делује, у случају потребе, с другим војним системима, без обзира на то одакле су. То је, пре свега, технолошки интелигентна организација којој не треба цртати шта да ради, већ само издати задатак и континуално, у реалном времену, пратити ефикасност његовог извршавања на здруженом нивоу. Мала земља, с малом војском и буџетом, скромнијим технолошким могућностима, не може имати луксуз да буде интернационално неоперабилна, а да очекују помоћ у случају потребе.

Сарадња Министарства одбране
и општине Вршац

Војна ИМОВИНА – ЗА СТАНОВЕ

Вршац је изразио жељу да шест војних објекта који више нису неопходни за функционисање система одбране пређе у власништво града, док би Министарство за узврат добило одређен број станова и новчана средства као разлику у цени

У Вршцу, 12. маја, министар одбране Драган Шутановац потписао је са председником општине Чедомиром Живковићем *Протокол о сарадњи у области располагања војним непокретностима на територији те локалне самоуправе.*

Локална самоуправа ће, како је речено, највероватније прво преузети Клуб Војске, будући да им је тај објекат неопходан за проширење културних и образовних капацитета. Министарство би у скорје време могло да добије девет станова на име дела накнаде.

Министар Шутановац је подсетио да је смањењем броја гарнизона престала и потреба Војске Србије за коришћењем одређених војних објеката у њима, те да их је Министарство одбране понудило, приоритетно локалним самоуправама у замену за станове.

Он је нагласио да је Министарство одбране у последње време уложило огромне напоре да покаже како може да буде покретачко министарство одбрамбене индустрије, а да ће уговарањем размене војне имовине широм Србије омогућити да се развија и грађевинска индустрија.

Вероватно ће се градити стамбено-пословни објекти који ће допринети даљем развоју локалних заједница. Шутановац је рекао да су, поред Вршца, у току слични преговори са Пожаревцем, Пиротом, Јагодином, док је са Суботицом већ постигнут договор. Он је рекао и да се током лета очекује низ састанака са локалним и

Војсци треба 30 станова

Председник општине Вршац Чедомир Живковић изразио је задовољство због сарадње са Министарством одбране, које је, како је оценио, показало разумевање за потребе општине и додао да је за грађане Вршца веома важно да ће се војни објекти који се налазе у граду веома брзо ставити у функцију која ће служити заједници.

У Вршцу је у *Мастер план* ушло укупно шест објеката: Клуб Војске Србије, локација на углу улице Жарка Зрењанина, полигон „Каменолом“, касарна „Народни херој Жарко Зрењанин“, локација „Поток Месић“ и складиште „Поток Месић“.

Локална самоуправа Вршац изразила је 2008. године жељу за преузимање војних објеката.

Према подацима Управе за инфраструктуру, Војсци је у Вршцу у овом тренутку потребно 30 станова.

Одговори на новинарска питања

Одговарајући на питање новинара о пресуди арбитражног суда у вези са спорним уговором о куповини израелског сателита, министар је рекао да нема коначне информације, те да је такав исход за њега био „апсолутно неочекиван“. Министар је рекао да Министарство одбране свакако неће сносити трошкове поравнања са израелском фирмом.

Што се тиче спора око стадиона Партизан, Шутановац је поновио да спор датира од 1997. године када је Министарство оспорило уговор о поклону, јер је по тадашњем законодавству морао да постоји прецизно дефинисан разлог и интерес система одбране да се тако нешто уради, а таквог интереса, рекао је министар, није било. Он верује да ће се са Партизаном наћи адекватан договор.

покрајинским властима које су заинтересоване да на партнерској основи сарађују с Министарством одбране у вези са разменом имовине, транспарентно и у обостраном интересу.

Министар је истакао да је у Вршцу успешно промовисана Војна академија и да ће током лета у том граду бити још манифестација у којима ће учествовати Војска Србије.

Шутановац је изразио очекивање да ће се сарадња система одбране са вршачком општином наставити на обострано задовољство, као и сарадња са компанијом *Хемофарм*, која је, према министровим речима, важан партнер система. ■

А. ПЕТРОВИЋ
Снимео Ј. МАРЈАНОВ

СНИМИО Ј. МАРЈАНОВ

Историја којом се поносимо

Министар одбране Драган Шутановац је, поводом 65 година победе над фашизмом, у Војном музеју отворио део сталне изложбене поставке посвећене Другом светском рату

Отварању изложбе присуствовали су амбасадор Руске Федерације Александар Конузин, начелник Генералштаба ВС генерал-потпуковник Милоје Милетић, представници Министарства одбране и Војске Србије и велики број гостију, међу којима су били и ветерани совјетске војске који су се у завршници антифашистичке и ослободилачке борбе на тлу Југославије борили заједно са партизанима.

– У години у којој слаavimo 65 година од победе над фашизмом, не можемо да не кажемо да је тадашња Југославија, а великим делом и данашња Србија, поднела огромне губитке у борби против фашизма. Готово десет одсто популације која је живела на тим просторима, око 1,7 милиона људи је изгубило животе у жељи да своју земљу ослободи од фашизма, да у својој земљи изгради друштво у коме ће се поштовати људска права, поштовати суседи, поштовати интегритет и суверенитет, истакао је министар Шутановац, подсетивши да је ова поставка први пут отворена пре готово 50 година, пре седам година је

затворена, да би данас, изузетним напорима запослених у Војном музеју и њихових сарадника из Министарства одбране и Војске Србије, за врло кратко време, део те поставке поново угледао светло дана.

Истичући да на историју не можемо да се љутимо, да не можемо да се љутимо ни на музеј који нам ту историју показује, јер историја је ту да нас научи да не понављамо грешке, министар одбране је рекао да се у Војном музеју, поводом 65 година од победе над фашизмом, приказује део историје којом се поносимо.

– Ова поставка нам говори о томе како лоше одлуке могу бити погубне за цело човечанство. Други светски рат је показао колико људи могу да буду нељуди, колико живот може да буде јефтин и колико страдање нема меру. Жеља нам је да се таква страдања више никада не понове, истакао је министар Шутановац.

Након отварања дела сталне поставке министар одбране је с најближим сарадницима, бројним званицама и гостима, обишао изложбени простор на првом спрату на коме су, међу многобројним, већ виђеним предметима из Другог светског рата, приказани и неки раритети, први пут представљени јавности. Посебно интересовање изазвали су предмети из заоставштине Драже Михаиловића – наочари, налив пера и лично наоружање и Николе Калабића – официрска торбица и пиштољ.

Пажњу гостију привукли су и фрак краља Александра Карађорђевића у коме је убијен у Марсеју 1934. године, немачка машина за дешифровање из Другог светског рата *Енигма*, која је заплена у завршним операцијама за ослобођење Југославије и лични предмети и униформе Јосипа Броза Тита. ■

Д. ГЛИШИЋ

Сарадња са Бугарском

Очекујемо да Бугарска пружи адекватну подршку нашим настојањима да у оквиру *Партнерства за мир* извучемо што је могуће већу корист за нашу државу и Војску, истакао министар Шутановац после састанка са Николајем Младеновим, министром спољних послова Бугарске

У изјави после састанка, 7. маја, министар Шутановац изразио је задовољство због сусрета са министром Младеновим, који је раније био на дужности министра одбране Бугарске.

– Желим да истакнем да Србија и Бугарска имају одличне односе на пољу одбране и да ће Србија ове године учествовати у одређеним активностима које се спроводе у Бугарској. Очекујемо да Бугарска пружи адекватну подршку нашим настојањима да у оквиру *Партнерства за мир* извучемо што је могуће већу корист за нашу државу и

Снимио Г. СТАНКОВИЋ

Војску. Убеђени смо да ће после овог састанка наше пријатељство ојачати и да ћемо у тим настојањима имати још већу подршку Бугарске – рекао је Шутановац.

Министар спољних послова Бугарске Николај Младенов нагласио је да је Министарство одбране Србије изузетан пример успешних спровођења реформи у Војсци и систему одбране.

– Ми смо још прошле године имали у плану заједничке вежбе са Војском Србије, које су одложене због економских разлога. Сарадња Србије и Бугарске је одличан пример како земља чланица *Партнерства за мир* и земља чланица НАТОа могу добро да сарађују – истакао је Младенов.

Одговарајући на новинарско питање о стабилности региона, министар Шутановац је оценио „да је регион стабилан и да не постоје војне претње“. Он је рекао да постоје тзв. асиметричне претње, екстремизам који не заобилази наш регион, а погађа и читав свет.

– Тероризам је постао претња која не познаје границе ни разлике међу људима. Оно што је важно јесте да се сви системи који функционишу у региону учвршћују и ја се надам да ћемо у скорој будућности оформити једну обавештајну агенцију на нивоу региона, која ће још више ојачати везе између оружаних снага на овом простору, што ће бити у интересу безбедности свих грађана – рекао је Шутановац.

На питање о очекивањима од базе „Југ“, министар Шутановац подсетио је да је то највећа и најмодернија база коју је Војска Србије изградила у последњих неколико деценија и да су у њој јединице Четврте бригаде које су присутне на југу Србије.

– Оно што може бити интересантно са међународног аспекта јесте да планирамо да ту базу конвертујемо у центар за обуку наших и мировњака других војски, који би дошли на обуку у Србију. Идемо у правцу професионализације и желимо да наша војска има адекватну подлогу где може да се обучава и тренира, а та база пружа такве могућности – рекао је министар Шутановац одговарајући на новинарска питања. ■

Значај миро

– Постоји обострани интерес, посебно када је у питању регионална безбедност и сарадња, и свакако много области у којима сарадњу можемо да унапредимо – истакао је генерал-потпуковник Милоје Милетић, пожелевши добродошлицу колеги са Кипра

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић састао се 12. маја у Генералштабу Војске Србије са командантом Националне гарде Кипра, генерал-потпуковником Петросом Цаликидисом, који је боравио у посети Србији.

Милетић је оценио да је овај сусрет прилика да се након потписаног споразума о сарадњи у области одбране, који су потписали министри одбране Србије и Кипра у фебруару ове године, током посете министра Шутановца Кипру, сагледају сви облици и модалитети сарадње које имају војске двеју земаља.

Спор око стадиона у Хумској

Поводом информација које су се појавиле у медијима о сарадњи између Министарства одбране и Спортског друштва „Партизан“, у саопштењу Министарства одбране наводи се да је Уговором од 28. марта 1990, закљученим између државе СРЈ – Савезног секретаријата за народну одбрану и ЈСП „Партизан“, пренето право коришћења, управљања и располагања на непокретностима, које су биле средства ЈНА, без накнаде.

Војни правобранилац Војске Југославије поднео је, 19. новембра 1997, у име СРЈ – Савезног министарства за одбрану, тужбу против ЈСП „Партизан“, ради утврђења ништавности уговора о преносу права коришћења на непокретностима у друштвеној својини, заједно са предлогом за одређивање привремене мера у смислу забране отуђења и оптерећења непокретности.

Као разлог за подношење тужбе пред надлежним судом наводи се да

Снимко Ј. МАМУЛА

ВНИХ МИСИЈА

„Данашњи састанак је реализован у духу међусобне сарадње и тиме смо дали допринос даљем јачању односа наше две земље, и наравно између наших војски“, рекао је командант Националне гарде Кипра генерал-потпуковник Цаликидис.

Према његовим речима, овим сусретом је пружена прилика да се потврди заједничка решеност да се унапреде билатерални односи, пријатељство и сарадња, нарочито у војном домену. У првом плану су обука и учешће у мировним мисијама.

„Кипар подржава Србију по питању Косова, а решење за тај проблем треба да буде у складу са међународним правом и повељом Уједињених нација. Овим путем, такође, изражавамо подршку Републике Кипра настојању Србије да уђе у Европску унију“ закључио је генерал Цаликидис.

Команданта Националне гарде Кипра генерал-потпуковника Петроса Цаликидиса примио је и министар одбране Драган Шутановац. ■

Биљана МИЉИЋ

у моменту преноса непокретности из власништва тужиоца на туженог и уопште, није постојао правни интерес за општеноправну одбрану, чиме је повређен члан 34. Закона на основу кога су и уступљене непокретности.

Дирекција за имовинско-правне послове Министарства одбране, на основу овлашћења Републичког јавног правобраниоца, обновила је тужбу 20. марта 2007. године.

Током поступка Други општински суд донео је, 8. јула 2009, решење којим се одређује забрана ЈСД „Партизан“ отуђења и оптерећења непокретности које су предмет тужбеног захтева, све до правоснажног окончања овог парничког поступка. Након тога, Окружни суд у Београду одбио је жалбу туженог и потврдио одлуку Другог општинског суда.

Поводом инсинуација да је министар одбране Драган Шутановац потписао поменути тужбу, ради истинитог информисања јавности, подсећамо да је ступио на дужност 15. маја 2007, наводи се у саопштењу Министарства одбране. ■

„Отворени дан“ у Зајечару и Горњем Милановцу

Центри за обуку Војске Србије у Зајечару и Горњем Милановцу организовали су акцију „Отворени дан“ 11. маја.

У зајечарској касарни „Никола Пашић“ Пети центар за обуку посетиоцима је приказао наоружање и војну опрему и вежбове радње с оружјем. Пажњу је привукла показна вежба ватрогасног одељења Петог центра и Ватрогасне спасилачке чете из Зајечара и прикази пружања прве помоћи које су демонстрирали ученици Средње медицинске школе из Зајечара.

Припадници Центра за обуку везе, информатике и електронских дејстава у касарни „Војвода Радомир Путник“ у Горњем Милановцу грађанима и ученицима основних и средњих школа приказали су услове живота и рада у Центру.

Посебно занимање посетилаца било је за изложена савремена средства телекомуникације, модерно наоружање и опрему и приказе рада и обуке у кабинетима.

Коло српских сестара из Горњег Милановца је тим поводом поклонило саднице којима су обogaћене парковске површине у касарни, а Радио-аматарски клуб „Центра“ приказао је начин и процедуре успостављања веза са светом.

З. М. – М. Ђ.

Обележен Дан Центра за обуку логистике

Свечаношћу у крушевачкој касарни „Цар Лазар“ обележен је Дан Центра за обуку логистике – 4. мај.

Свечаности су присуствовали начелник штаба Команде за обуку бригадни генерал Млађен Нишевић, представници Војске Србије, начелник Расинског округа Драган Вељковић, градоначелник Крушевца Десимир Павловић, представници Министарства унутрашњих послова, радних организација, институција културе и верских заједница.

На свечаности су уручене похвале и награде припадницима Центра који су у протеклом периоду постигли најбоље резултате.

З. М.

Тактичка вежба Прве бригаде

Након успешно изведене вежбе на карти, како би унапредили ниво обучености старешина у процесу доношења одлука и њиховог преношења на потчињене јединице, Команда Прве бригаде Ков извела је тродневну тактичку вежбу без употребе јединица под називом „Корак 2010“.

Вежба је руководио пуковник Жељко Трамошљика, а присуствовао је командант бригаде бригадни генерал Ђокица Петровић.

Б. М. П.

Вежба на карти

У Команди Ваздухопловства и противваздухопловне одбране одржана је вежба на карти „ВЕКАР 2010“. Вежбом је руководио пуковник Душко Жарковић, помоћник команданта ВиПВО за операције.

Ово је једна од четири вежбе које ће током ове године извести Команда ВиПВО.

Б. М.

Семинар о обавештајним вештинама

У Генералштабу Војске Србије одржан је тродневни семинар о обавештајним дисциплинама „HUMINT/IMINT“.

Семинар је организовала Управа за обавештајно-извиђачке послове Генералштаба Војске Србије, у сарадњи са Управом за обавештајно-безбедносне послове Генералштаба Одбране Републике Италије. На семинару је учествовало више од 30 припадника Војске Србије.

Б. М.

Снимање филма „Кориолан“ у Војном музеју

Подршка филмским пројектима

Популарни холивудски глумци Џерард Батлер и Ралф Фајнс, коме је „Кориолан“ редитељски деби, акционе сцене филма снимили у казаматима Војног музеја на Калемегдану

еома динамичне сцене током којих главни јунак Кориолан, кога тумачи Ралф Фајнс, упада у противнички штаб, чијег команданта тумачи један од тренутно најпопуларнијих холивудских глумаца Џерард Батлер, снимљене су у Војном музеју, који је по оцени продуцентата пружио одличне услове за рад филмској екипи.

Министар одбране Драган Шутановац обишао је екипу филма и разговарао са продуцентима и главним протагонистима, глумцима Џерардом Батлером и Ралфом Фајнсом.

– Изузетно ми је драго што смо помогли снимање овог филма, који промовише Србију и Министарство одбране – изјавио је министар Шутановац и изразио очекивања да ће „Кориолан“ остварити запажене успехе на филмским фестивалима широм света. Он је истакао да је Министарство одбране последњих година помогло у реализацији бројних филмских пројеката у Србији и да ће тако чинити и убудуће.

– Ово је промоција целокупне земље, а све што је добро за Србију, добро је и за Војску. Сматрамо да овакве активности, поред осталог, доприносе афирмацији војног позива и изузетно нам је задовољство што учествујемо у њима – рекао је Шутановац и додао да су култура и спорт најбољи начин за промоцију сваке земље.

Министарство одбране и Војска Србије пружили су значајну подршку филмским кућама које су копродуценти „Кориолана“. Тенкови и хаубице за потребе снимања филма изнајмљени су од Војске Србије, а током снимања њима је управљало и руководило тридесет припадника Прве бригаде и Команде за обуку Војске Србије.

Осим простора Војног музеја, целокупној екипи филма обезбеђен је паркинг у центру града, у Катанићевој улици код бивше зграде Војнотехничког института и испред Војне гимназије на Дедињу.

Директор продуцентске куће „Hermetof Pictures“ Живојин Петровић изразио је захвалност Министарству одбране и Војсци Србије на гостопримству, помоћи и подршци коју су пружили током снимања филма у Србији.

Једна од продуцентата филма Габријела Тана истакала је да је подршка Министарства и Војске била од изузетног значаја.

– Видећете када се филм заврши, то што смо у смислу продукције урадили овде, нигде не бисмо могли да урадимо тако добро – рекла је она. ■

Д. МАРЈАНОВИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

Сарадња са војском увек добра

Славко Штимац, један од домаћих глумаца који игра у филму „Кориолан“, каже да су утисци са снимања одлични, да простор Војног музеја изгледа фантастично и да је прави избор за сцене које су ових дана снимане.

– Јако сам дуго на филму – каже Штимац – и желим да истакнем да је сарадња са Војском увек била добра.

Изложба „Првомајске параде“

Изложба фотографија „Првомајске параде од 1946. до 1951“ отворена је од 5. маја у Малој галерији Дома Војске Србије.

Већина слика, коју ће грађани имати прилику да виде и у Ноћи музеја, 15. маја, први пут су представљене јавности. Оне сведоче о иконографији првих неколико година социјалистичке историје Југославије, као и о прославама које су приређиване у част првомајских празника.

Изложбу је отворио Никола Павићевић, један од аутора фото записа у овој поставци, а директор Медија центра „Одбрана“ потпуковник Славољуб М. Марковић нагласио је да је ово уједно и изложба на којој се први пут презентује дигитална грађа из архиве Медија центра „Одбрана“.

На фотографијама су забележени призори из периода обнове и динамичног развоја земље, али и многа заборављена обележја Београда средином прошлог века. Изложбу прате и оригинални филмски журнали из тог времена из архиве Војног филмског центра „Застава филм“ и „Филмских новости“.

Б. М.

Војна сарадња са Турском

У Београду су одржане билатералне консултације делегација Генералштаба оружаних снага Републике Турске и Министарства одбране и Војске Србије.

Заједнички је констатовано да је сарадња у области одбране у спону и да такав тренд треба наставити у обојстраном интересу. Посебно је истакнут значај ангажовања турске стране у пројекту конверзије аеродрома Лађевци, као и даље унапређење војно-техничке и војно-економске сарадње.

Начелник Управе за међународну војну сарадњу Милорад Перић и начелник Управе за међународну војну сарадњу и безбедност Генералштаба Републике Турске генерал-мајор Мехмет Четин потписали су 7. маја *План билатералне војне сарадње за 2010. годину*.

У овој години сарадња ће се тежишно одвијати кроз размену посета високог нивоа, заједничку обуку за учешће у мировним операцијама и вежбе специјалних јединица, школовање и наставак заједничких пројеката покренутих у протеклом периоду. ■

Студијска путовања у Чешку и Брисел

У Амбасади Републике Чешке 7. маја је организован пријем поводом одласка преставника владиног и невладиног сектора, као и кадета и кадеткиња Војне академије на студијско путовање у Чешку републику, у оквиру кога је планирана и посету седишту НАТО-а у Бриселу.

Заменика амбасадора Чешке, Јосеф Брож, поздравио је присутне и нагласио да је Чешка амбасада овога пута у улози НАТО контактне тачке за Србију, и додао да је ово једна од активности у оквиру билатералне сарадње две земље.

У оквиру посете, једна група кадета и кадеткиња Војне академије учествовала је на такмичењу студената Војних академија у Брну, а друга група је посетила авио-базе и Музеј ваздухопловства у Чешкој и присуствовала авио-вежби и вежби противваздухопловне одбране. Представници владиног и невладиног сектора посетили су седиште НАТО-а у Бриселу. ■

Б. М.

На интервидовском полигону Пасуљанске ливаде

Бојна провера

Оклопно-механизоване јединице Прве бригаде Копнене војске успешно су извеле завршну вежбу са бојним гађањем на полигону Пасуљанске ливаде. Вежба је круна вишемесечног планирања, труда и залагања свих јединица бригаде и први пут је изведена са комплетно професионалним саставом.

У ноћи уочи 29. априла Пасуљанске ливаде нису спавале. Посаде тенкова М-84 и борбених возила пешадије радиле су од четири сата ујутру. Вежба која их је очекивала представља „тачку на и” обуке и увежбавања последња три месеца. Свест да ће посаде борбених возила, први пут од када постоји Прва бригада, чинити искључиво професионалци, није остављала алтернативу – успех се није смео довести у питање. Војници на служењу војног рока имали су право на грешке. Промашаји и неспретности могле су се објаснити, чак и толерисати због кратке обуке, треме, адреналина... Професионалци су испред себе имали мете, у глави команду претпостављених, а иза себе евалуаторе немилосрдне у оценама.

Сценарио завршне вежбе „Тенковска и механизована чета на маршу са преласком у напад” подразумевао је симулацију сукоба двеју супротстављених страна. Наиме, није се радило о „обичном” гађању. Требало је, поред прецизне ватре, показати знање и вештину у тактичким радњама које је условљавало дејство „противника” вешто симулирано вежбовном пиротехником. Организатори вежбе, овај пут, нису желели ни најмање да олакшају посао оклопњацима

професионалаца

Прве бригаде. Дејства противника представљена су онако како би се, логиком ратне вештине, одвијала у стварном сукобу.

По једна чета 15. тенковског и 17. механизованог батаљона добиле су у девет сати команду за покрет. Формирана је маршевска колона. Убрзо су експлозије означиле дејство противника... Уследило је развијање за борбу. Огласили су се митраљежи. Мете које представљају живу силу противника почеле су да падају. *Пасуљанским ливадама* проломиле се и грмљавина моћних тенковских топова од 125 милиметара. Тренутнофугасни пројектили већ су при првим погоцима остављали гара-ве тачке на местима где су се налазиле мете.

Издајека је изгледало као да та снажна челична оруђа имају сопствену интелигенцију, да у право време крећу, заустављају се, погађају. Ипак, оне су само извршавале команде људи који су се налазили у њима и чија комуникација лаицима остаје непозната. Јасно је, међутим, било свима, какви су ефекти учења и увежбавања у касарнама и полигонима претходних месеци.

Неколико десетина метара иза борбених возила, са јасно истакнутим белим барјацима, кретали су се евалуатори у „пуховима“. Биле су то

искусне старешине чијем оку није промакла ниједна борбена радња током трајања вежбе. Њихов задатак био је да оцене способности командира јединица у тактичком раду и управљању ватром током дејства. Није то била само провера знања и способности командира. Практично су проверена знања свих припадника јединица, послуга, посада, одељења, водова и чета. Тиме је завршена трећа фаза такозваног „жутог периода обуке“, фаза вежби јединица.

Евалуатори су имали прилику да оцене и тактичке радње попут извлачења оштећеног тенка са бојишта и извлачење рањеника, што је допринело реалнијој слици вежбе на *Пасуљанама*. Професионалци су, према свим оценама, показали оно што се од њих и очекивало. ■

Петар ВОЈИНОВИЋ
Снимио Душан АТЛАГИЋ

Командант задовољан

Бригадни генерал Ђокица Петровић, командант Прве бригаде, истакао је да је у потпуности задовољан приказаном вежбом.

– Могу са поносом да кажем да су јединице потпуно оспособљене за извршавање поверених задатака. Један од најважнијих задатака у оваквом типу вежби је поштовање стандарда безбедности који су примарно у функцији заштите људи и технике. Били смо сведоци беспрекорно изведене вежбе без и једне огреботине. Свакако, ово није крај њихове обуке, без обзира на то што се завршава један део оперативног циклуса. Предстоји им период у којем ће и даље наставити са увежбавањем и надоградњом свих раније стечених способности – рекао је генерал Петровић.

Са припадницима 93. ронилачке чете Речне флотиле

Поглед испод

Свакодневни задаци речних ронилаца захтевнији су и опаснији од већине послова којима се баве њихове колеге у осталим јединицама Војске. То је изазов који плени и обавезује. Искусни рониоци из Новог Сада ускоро очекују нове колеге, професионалне војнике, жељне адреналина.

Током обуке речних ронилаца у новосадској касарни „Александар Берић” посебна пажња поклања се одржавању високог нивоа физичке припремљености. Зато сваки радни дан почињу напорним вежбањем. Следи сложена ронилачка обука, где спада и руковање компликованом и скупом опремом. Све то осигурава успех ронилачких задатака у унутрашњем пловном путу, безбедност пловидбе, пловних и објеката од економског и водопривредног значаја. У поменутој опреми, између осталог, налази се и савремени уређај за претраживање речног дна, популарни „сонар”.

Према речима поручника корвете Владимира Бјелице, командира вода речних ронилаца, припадници јединице оспособљени су за роњење на дубинама до 60 метара, у чему им помаже и кондицирање у барокомори.

Један од најискуснијих ронилаца, који се тим послом бави већ 16 година, од доласка у некадашњи 82. поморски центар у Кумбору, старији водник Бобан Ђоковић, каже да му је најтежи задатак био проналажење и вађење тела седамнаестогодишњег утопљеника из Дунава код Бачког Градишта. Ђоковић, који је инструктор роњења у 93. ронилачкој чети, искуство од више од 2.000 сати под водом сада несебично преноси на своје млађе колеге.

Речни рониоци имају и две савремене барокоморе за кондицирање и терапијско лечење, од чега је једна стационарна, а друга преносна.

Мајор др Драган Милосављевић, специјалиста опште и стручњак за подводну медицину, и заставник Сениша Маравић медицински техничар, манипулант барокоморе, кажу да се ти уређаји успешно користе и за очување здравља људи који се бави тим опасним послом. Према њиховим речима, уколико дође до ронилачког ин-

воде

Мерцедес у Дунаву

Недавно су припадници 93. ронилачке чете, током рутинске обуке у раду са „сонаром“, у близини Зимске луке на дну Дунава открили – аутомобил марке мерцедес и о томе обавестили надлежне органе. Испоставило се да је возило власништво „веселог“ госта једне од дунавских чарди, који није ни знао да му је ауто, непрописно паркиран, сам заронио у воде Дунава.

цидента, барокомора је неопходна за спасавање живота. Пошто су то једине барокоморе на територији Војводине, пружају помоћ и угроженим рониоцима ван састава Војске Србије.

Како смо сазнали у Команди Речне флотиле, почетком јесени биће отворен конкурс за пријем кандидата из грађанства за дужности професионалних војника рониоца. Очекује се значајан одзив младих људи жељних изазова које нуди ронилачка професија. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

Први подофицири

Кор зависи од кадра

Развој подофицирског кадра један је од значајнијих предуслова за квалитетну трансформацију и стварање модерне Војске Србије. С друге стране, процес враћања угледа подофицирима и повећање њиховог значаја у Војсци не може успешно да се оствари без снажног цеховског језгра, које ће омогућити реализацију жељених промена. И управо ту, у образовању и развоју подофицирског кора одлучујућу улогу добили су најбољи подофицири, изабрани за водеће у својим јединицама.

рича о стварању и развоју подофицирског кора у Војсци Србије траје, ево, готово две године. Толико је, наиме, прошло од старта серије вишемесечних курсева за главне и прве подофицире, априла 2008. На њима су изабрани подофицири Војске Србије стицали најпотребнија знања за дужности које су их очекивале у процесу враћања угледа најбројнијем професионалном кадру сваке војске у свету. Угледа који је, у ранијем периоду развоја наше војске, а посебно укидањем веома квалитетних четворогодишњих средњих војних школа, био озбиљно доведен у питање. Уместо интердисциплинарног средњошколског знања, неопходног за обављање многобројних сложених вештина, будући подофицири су у једногодишњим специјалистичким, родовским, центрима добијали непредвидљиви конгломерат знања, недовољан за квалитетан рад у јединицама у које би дошли.

С временом, уз помоћ старијих колега, млади подофицири би се некоко снашли на новим дужностима, али углед и поверење које су некада поседовали, неповратно су били ослабљени. Уместо младих подофицира, већ деценију школованих у такозваним једногодишњим специјалистичким школама, њихове многобројне послове и даље су обављале старије, искусније колеге, школоване четири године, а све чешће чак и официри, што је додатно ослабило њихов значај, иначе јак и недвосмислен у свакој војсци.

■ Предуслов за трансформацију

Нешто се морало променити. Развој подофицирског кадра постао је један од значајнијих предуслова за квалитетну трансформацију и стварање модерне Војске Србије. С друге стране, процес враћања угледа подофицирима и повећање њиховог значаја у Војсци не може успешно

да се оствари без снажног професионалног, могло би се рећи и цеховског, језгра које ће омогућити реализацију жељених промена. И управо ту, у образовању и развоју подофицерског кора одлучујућу улогу добили су најбољи подофицери, изабрани за водеће у својим јединицама. После курсева на којима су, поред продубљивања стручних и специјалистичких знања, стекли и неке основне лидерске вештине и способности, будући први и главни подофицери ступили су на своје нове дужности, решени да остваре амбициозне планове у процесу јачања подофицерског кадра.

Након нешто више од годину дана стицања потребног искуства и борбе за заслужено „место под сунцем“ утисци су, по свему судећи, различити. Налазећи се, војничким речником казано, „на ничијој земљи“, у раскораку између амбициозних замисли и захтева претпостављених и ништа мање захтевних колега, водећи подофицери тек сада, са извесне, не само временске, већ и професионалне дистанце од нетом завршених курсева и у међувремену реализованих стручних посета колегама у иностранству, добијају јаснију слику онога што се од њих тражи. Показало се да задаци нису нимало лаки и да остваривање замишљеног у великој мери зависи управо од оних у чије име и за чије интересе раде. Од подофицерског кадра.

– Подофицерски кадар је стуб сваке војске – сматра заставник прве класе Миланче Милојевић, главни подофицер у Ваздухопловству и противваздухопловној одбрани. – Зато је неопходно да стручност и способност подофицира за обављање предвиђених или, како ми то кажемо, наменских задатака, буде на врло високом нивоу. У великој мери то зависи од водећих подофицира, од оних који су на месту првих подофицира у четама или главних у батаљонима и више. С друге стране, само добро оспособљен и високо стручан подофицерски кадар може допринети развоју подофицерског кора, оног језгра струке које ће омогућити враћање заслуженог угледа и потребног достојанства подофицирима. Много је нерешених проблема, од статусних до социјалних, на које треба да обратимо пажњу када говоримо о подофицирима у Војсци Србије. Нема дилеме да се сви они не могу одједном решити, али је веома важно схватити да је веза између подофицерског кадра и кора двосмерна и да водећи подофицери немају чаробни штапић за њихово решавање.

Миланче Милојевић, заставник прве класе, главни подофицер у Ваздухопловству и противваздухопловној одбрани

■ Одговорни послови

У ВиПВО, најсложенијем и технички најзахтевнијем виду сваке, па и Војске Србије, подофицери обављају многобројне одговорне и стручне послове. Рад на одржавању сложених противваздухопловних и радарских система, различитих летелица и све модерније опреме тражи стално стручно и професионално усавршавање у коме нема времена за предах. Захтеви су све амбициознији, селекција све ригорознија. У то се уверио и сам заставник Милојевић, чији је професионални пут до главног подофицира вида започет још у Рајловцу, у четворогодишњој средњој војној школи.

– Та школа је заиста била сјајна. У њој смо добијали довољно стручног знања за готово све задатке који су нас чекали у јединици. Било је потребно само стећи праксу, рутину, што смо и чинили уз наше старије колеге у трупи, али није могло да се деси да нешто не знамо, да нисмо обучени за рад с војницима, за обављање дужности командира посаде, послуге, одељења или вода. Наше младе колеге које су завршавале једногодишње оспособљавање нису биле спремне за изазове које носи један овакав у потпуности технички вид. А слично је било и у Копненој војсци, где смо такође имали све више модерних и сложених борбених средстава. Врло брзо, недостатак образо-

вања у подофицерском кадру одразио се и на његов положај и статус. Уз све друге невоље које су нас снашле. Сада је време да се подофицирима врати значај који, генерално, имају у свакој војсци – напомиње заставник Милојевић.

После завршеног шестомесечног курса за главне подофицере, заставник Милојевић нашао се у прилици да сагледа и нека инострана искуства у стварању и обликовању подофицерског кора.

– Сви модели подофицерског кора личе један на други по свом циљу и захтевима, а разликују се по начину остваривања замишљеног. Негде су другачији чиновници, негде врсте и дужина трајања курсева, негде су проблеми с којима се суочавају главни подофицери, па и сам подофицерски кадар, нешто другачији од наших, али, без обзира на то, свака посета иностраним армијама била је прилика да сагледамо различита искуства у стварању и јачању подофицерског кадра и кора. Недавно сам био у Словенији и Сједињеним Америчким Државама, видео сам два различита модела официерског кора и могу да кажем да су нека њихова искуства применљива и код нас. И наш циљ је да подофицирима омогућимо остваривање предвидљиве каријере, напредовање не само по чиновима, већ и по дужностима, што ће, с друге стране од њих захтевати стално усавршавање. Раније смо имали правило да подофицер готово до пензије обавља један исти посао, да практично само чека виши чин, који је добијао по истеку предвиђеног броја година. Од тога, наравно, није било користи ни за војску, ни за човека који би се с временом олењео, упарљиво на радном месту, чије је све тајне већ упознао, а задовољства проживео.

■ Стално доказивање

Без потребе да се свакодневно доказује на свом радном месту, подофицер је губио жељу за усавршавањем, амбиције су се гасиле и, на крају, нестајали су и мотиви за рад. У годинама санкција и економских тешкоћа, када су примања ретко могла да се сматрају наградом за уложен труд и напор на послу, једини покретач био је неугасли ентузијазам. Срећом, вредних ентузијаста нам никада није недостајало.

Развој и трансформација војске се, међутим, не може заснивати само на ентузијазму. С повећањем захтева за ефикаснијом и успешнијом трансформацијом, с оријентацијом на професионалну војску, у први план избијају знање, стручност, ефикасност у раду и непрекидна спремност на усавршавање.

– Циљ планираних промена је да се и подофицирима обезбеди предвидљива каријера, да се најбољима од њих омогући стално напредовање у складу с њиховим могућностима, амбицијама и резултатима рада. Нема никакве сумње да ће прилика за доказивање бити довољно. Планирано је више курсева које ће најбољи професионални војници похађати у зависности од личних амбиција и потреба војске. Сваки нови курс биће прилика да најбољи полазници овере карту за следећи, да тако себи обезбеде нове, сложеније и одговорније дужности и бољи положај у војсци. Свакако, почиње се од основног, лидерског курса, на којем ће професионални војници полагасти најважнији тест, односно показати да ли су способни да командују, да издају наређења, да буду лидери – каже заставник Милојевић.

Истичући да су подофицери својим стручним способностима стекли положај „специјалистичког ослонца“ сваке војске, заставник Милојевић каже да је њихова улога у реализацији борбене обуке незаменљива.

– Подофицери знају шта војник треба да зна и како ће то да научи. Ми смо на сопственом примеру сагледали све оне слабости и тешкоће обуке које отежавају њено савлађивање. Зато и можемо много да допринесемо да обука буде ефикаснија и успешнија, што

је у професионалној војсци један од најважнијих захтева командовања. Улога главних подофицира у том процесу је велика, па се зато од нас тражи да у том погледу пружамо подршку командовању. Уосталом, ми најбоље познајемо наше колеге, знамо колико ко може, колико ко зна, ко колико пружа на радном месту. У функцији остваривања максималне обучености јединице и њене борбене спремности, улога главних и првих подофицира огледа се управо у ефикасној реализацији борбене обуке – каже заставник Милојевић.

■ Непрекидна селекција

Концепт обуке и развоја подофицирског кадра предвиђено је да курсеви садрже три сегмента, три облика усавршавања. Поред основних, лидерских курсева, планирани су и стручноспецијалистички, на којима би изабрани полазници, селектовани на основу дотадашњих резултата, постигнутих у јединици, на различитим дужностима, имали прилику да савладају додатне вештине, потребне на другим, неретко и вишим и сложенијим дужностима од оних које су већ обављали. Не треба заборавити ни захтев да подофицири буду све више образовани и у техничко-технолошком смислу. Стога ће и њихова усмеравања бити различита. Док ће једни завршавати курсеве командирског усмерења, на којима ће се припремати за класичне командирске дужности, други ће се оспособљавати за рад са све сложенијом електронском, оптичком и другом војном опремом и средствима. Нај-

СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКЕ

Приликом посете словеначкој и војсци САД, главни подофицир ВиПВО заставник прве класе Миланче Милојевић имао је прилику да сагледа нека искуства стварања и развоја подофицирског кора у тим армијама. Истичући да су примери различити, најпре зато што у САД тај концепт постоји неколико деценија, док се у Словенији развија тек неколико година, заставник Милојевић каже да увек постоје неке добре и неке лоше ствари.

– У словеначкој војсци професионални војници по завршетку основне обуке у Центру за обуку одлазе у јединицу из које касније могу бити упућени на додатна усавршавања у другој специјалности или на лидерски курс. Најбољи се после извесног времена упућују на командирске курсеве или, ако не желе да напредују по тој линији, савлађују специфичне вештине потребне у раду с ваздухопловима или ваздухопловном опремом – каже заставник Милојевић.

У САД, где традиција подофицирског кора траје знатно дуже, усавршавање подофицира је сложеније и разноврсније.

– Посетили смо Академију за образовање ваздухопловних подофицира, названу по Томасу Н. Барнсу, четвртог главном подофициру америчких ваздухопловних снага, који је током своје каријере велику пажњу придавао управо образовању подофицира тог вида. На тој се академији реализују курсеве и школе за такозване више подофицире. Поред лидерског курса, то оспособљавање обухвата образовање техничких подофицира, старијих и виших подофицира, главних подофицира и инструктора.

зад, после одређеног времена, опет на основу постигнутих резултата, изабрани подофицири одлазили би на стажирање у јединице у којима би се поново доказивали.

– Стално доказивање на радном месту представља најважнију карактеристику новог концепта успешне каријере подофицира – подвлачи заставник Милојевић. – Само тако ћемо имати подофицире спремне да у сваком тренутку пруже свој максимум, да војсци дају оно што се од њих тражи. Наравно да то није лако. Зато ће напредовати само најспособнији и најспремнији. Претпоставка је, наравно, да они буду и одговарајуће плаћени – каже заставник Миланче Милојевић.

Промене у месту и улози подофицира у области командовања и обуке, те измене у начину попуњавања војске подофицирским кадром, доведиће и до промена у њиховом статусу. Најбољима од њих, после непрекидне селекције, перманентног усавршавања и одговарајућег образовања, биће доступни и официјерски чинови. У том процесу, сматра заставник Милојевић, велику улогу имаће подофицирски кор.

– С друге стране, несумњиво је да ће од снаге, нивоа стеченог знања и амбиција подофицирског кадра зависити и моћ подофицирског кора. У тој обостраној вези треба видети најефикаснији замајак развоја и једног и другог – закључио је главни подофицир Ваздухопловства и противваздухопловне одбране. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимио Душан АТЛАГИЋ

Сектор приватне безбедности

НЕРЕГУЛИСАНА ОБЛАСТ

Без обзира на постојање одређених стандарда у области пословања компанија приватне безбедности, неопходно је доношење закона који би регулисао начин пословања, али и улогу државе у овом сектору

Србија је једина земља у окружењу која нема закон којим се регулише рад приватних компанија за обезбеђење и у којој се једнако озбиљан посао ради без јасног правног оквира.

Приватне безбедносне компаније су једини недржавни актер у сектору безбедности који користи оружје. Јавност рада ових фирми је веома битна, првенствено због тога што имају овлашћења да ускрате нека од основних људских права и слобода.

У просторијама београдског „Хотела М“ одржана је конференција под називом „Стандарди приватне безбедности у Србији и Европи“. Догађај је организовала компанија „Unlimited Group“, која се бави стандардима, квалитетом и контролом, уз подршку Српског удружења предузетника у приватној безбедности (СУППБ).

О будућем закону о приватној безбедности, актуелним питањима у овој области у земљама региона и квалитету услуга у приватној безбедности говорили су професори др Радоје Цвејић и др Андреја Савић, Зоран М. Бјелица и Раде Крунић из Управе полиције МУП-а Србије.

Процес доношења закона о приватној безбедности траје већ неколико година, али скупштинска процедура у вези са његовим усвајањем још није започела. Раде Крунић из Управе полиције рекао је да је Министарство унутрашњих послова завршило *Предлог нацрта закона*, који је послат на разматрање Секретаријату за нормативно-правне послове овог министарства.

– Приликом израде закона узети су у обзир сви досадашњи предлози закона, закони европских земаља који регулишу ову област и закони земаља у окружењу и нађено је средње решење које је прилагођено нашим условима, држави и економији – истакао је Крунић. Он даље наводи да се водило рачуна о свему и држава је ипак задржала један део надлежности у области контроле рада, начина

оснивања и одабира кадра који може радити у овом сектору. Крунић је додао да закон неће уређивати елементе који се тичу привредног пословања компанија за приватну безбедност и да је то остављено тржишту, а закон ће поред правних лица која се баве пословима обезбеђења, обухватити лица која обављају детективске послове.

Др Андреја Савић, професор на Академији за дипломатију и безбедност, оценио је да постоји неколико разлога због којих држава мора да посвети пажњу овој области, без обзира на то да ли се ради о искључиво привредном, односно економском или безбедносном аспекту овог питања.

– Питање приватне безбедности треба повезати са званичном државном платформом, чији је циљ Европска унија, и у великој мери је потребно уградити стандарде ЕУ у ову област, а исто тако је

Пословање без контроле

Приватне безбедносне компаније у Србији почеле су са радом почетком седамдесетих годинама прошлог века, када је 1974. године донет *Закон о основама друштвене самозаштите (ДСЗ)*. Од 1993. године, кад Народна скупштина Србије укида један сет закона из периода социјализма, укључујући и *Закон о ДСЗ*, приватна безбедност у Србији остаје правно нерегулисана, тако да се у последњих 17 година на овој сектору примењује више од 10 закона и подзаконских решења, која делимично регулишу поједине аспекте пословања безбедносних компанија.

неопходно дефинисање списка виталних државних и националних интереса у овој области – нагласио је др Савић. Он је рекао да је приватна безбедност само један од система интегралне националне безбедности и да је потребно да се оствари одређени вид државне контроле, јер је то и политички и безбедносно осетљиво питање.

– Када је реч о индустрији безбедности, треба нагласити и релацију према државним надлежним институцијама, а она је највише изражена према полицији и ту морају да се остваре различити видови сарадње – додао је професор Савић, истовремено изражавајући резерву према ставу да МУП треба да буде врховни арбитар у свим сегментима, јер не може иста институција и да издаје лиценце, да едукује и да врши инспекцијски надзор. Мора се направити подела надлежности која ће укључити и остале институције.

Према речима Зорана М. Бјелице, из компаније „Unlimited Group“, без обзира на непостојање законске регулативе у овој области, струка приватне безбедности је направила искорак и установила стандарде приватне безбедности, које треба услагасити са стандардима Европске уније и примењивати на сва предузећа у овој области. Поред тога, интернационализацијом приватног сектора у Србији и доласком светских агенција које намећу јасне стандарде, овај процес се делимично и одвија својим током, јер процедуре које се купују од великих западних фирми прописују строге услове за обављање послова приватне безбедности. ■

Биљана МИЉИЋ

Заштита имовине

Приватна безбедност данас је постала значајна делатност која запошљава велики број људи, али и одговара за безбедност око 80 одсто имовине државе. У одсуству стандарда који су усклађени са европским безбедносним и тржишним принципима, приватна безбедност може негативно да утиче на унутрашњу и уопште националну безбедност. Већина земаља Југоисточне Европе има законску регулативу која јединствено третира област приватне безбедности.

У Србији тренутно не постоји јединствени регистар приватних компанија које се баве приватном безбедношћу, јер се оне услед недостатка посебног закона региструју као и сва друга предузећа.

Процене о броју привредних субјеката који се баве приватном безбедношћу веома су различите и крећу се од тога да у Србији постоји око 3.500 привредних субјеката који запошљавају од 40.000 до 60.000 радника и поседују око 45.000 комада ватреног оружја и неколико стотина блиндираних возила.

Муфтија Јусуфспахић посетио Војну академију

Муфтија Мухамед еф. Јусуфспахић посетио је Војну академију и разговарао са начелником бригадним генералом Младеном Вуруном.

Генерал Вуруна је на састанку предложио могућност остваривања сарадње са Исламском верском заједницом Србије.

Муфтија Јусуфспахић захвалио је на добродошлици и са великим задовољством истакао да је улога Војне академије у образовању и васпитању ученика и кадета веома значајна за Србију и да рад једне такве установе треба подржавати и унапређивати до највиших стандарда. ■

Д. А.

Сарадња са Математичким факултетом

Споразум о сарадњи између Математичког факултета Универзитета у Београду и Војне академије свечано је потписан 27. априла. Бригадни генерал Младен Вуруна пожелео је добродошлицу представницима Математичког факултета и истакао да је ово само први корак у сарадњи двеју институција. Вуруна је нагласио да је посебно занимљива чињеница што је иницијатива за остваривање сарадње потекла управо од кадета Војне академије са жељом да продубе постојећа и стекну нека нова знања када је у питању краљица међу наукама.

Потписивању су, поред руководства ВА, присуствовали представници Математичког факултета, које је предводио декан проф. др Миодраг Матљевић. ■

Ј. К.

Нови симулациони софтвер „Јанус“

Осмочлани тим француске војске завршио је 8. маја двонедељну обуку подофицира, припадника Војне академије, за коришћење симулационог софтвера „Јанус“, који ће убудуће служити оспособљавању и увежбавању командира и команданата, али и целих команди на тактичком и оперативном нивоу. Према речима потпуковника др Горана Шимића, начелника Центра за симулације и учење на даљину Војне академије, створене су претпоставке да, по угледу на савремене војске света, и у Војсци Србије компјутерске симулације постану део процеса стицања и кондиционирања војностручних знања из области ратне вештине.

„Јанус“ је програм који омогућава да се у различитим задатим сценаријима увежбавају борбене радње са јединицама у распону од вода до бригаде. Визуелно окружење на електронској радној карти пружа увид у реално стање на бојишту. Софтвер има могућност да „извршава“ команде у реалном времену и са стварним учинком који се у крајњем билансу, по завршетку вежбе или штабне ратне игре, може измерити и приказати.

Шеф тима француског симулационог центра мајор Родолфо Кемере истакао је да су искуства са коришћењем „Јануса“ крајње позитивна у процесу обуке али и у припремама за одређене борбене или мировне операције. ■

А. П.

Увод у најодговорније дужности

Слушаоци 53. класе генералштабног усавршавања посетили су Генералштаб Војске Србије. Генерал-потпуковник Милоје Милетић информисао је слушаоце 53. класе генералштабног усавршавања о актуелном стању Војске Србије и реформским променама.

Начелници и представници управа за људске ресурсе, оперативне послове, логистику, планирање и развој, те обуку и доктрину Генералштаба упутили су полазнике са најважнијим чињеницама у процесу професионализације Војске Србије и потребним активностима за пуну имплементацију тог процеса са аспекта функционалних надлежности. ■

В. О

Завршено спортско првенство Војне академије

На свечаности затварања спортског првенства Војне академије 29. априла начелник Војне академије бригадни генерал Младен Вуруна уручио је признања најуспешнијим такмичарима и екипама. За најбољег у дисциплини војни вишебој и укупно у свим такмичарским дисциплинама проглашен је кадет 131. класе, батаљона ВиПВО Тошић Бранислав. Најуспешнији такмичар у такмичарским и промотивним дисциплинама био је Мараш Мирко, кадет 131. класе, батаљона КоВ као победник у цудоу, кик боксу и греплингу.

У екипном пласману победио је батаљон кадета Логистике, други је батаљон кадета КоВ док су батаљон кадета ВиВПО и слушаоци КСРО освојили треће место. Четврти су били ученици Војне гимназије као најмлађа екипа на првенству. ■

Д. А.

Снимила Ранка ТОМИЋ

НОЋ МУЗЕЈА

У овогодишњој Ноћи музеја, 15. маја, од 18 до 2 часа после поноћи, Београд и Србија отварају врата музеја, галерија и изложбених простора, а поједине локације биће отворене први пут.

Једна од њих је и Дом Војске Србије и Медија центар „Одбрана“.

Посетиоце очекују и Војни музеј на Калемегдану и Музеј ваздухопловства на аеродрому „Никола Тесла“.

ВОЈНИ МУЗЕЈ

На Калемегдану у Зони Б, тачно у 18 часова, са терасе Војног музеја звуцима фанфара обележиће се почетак Ноћи музеја у тој установи, која ће се представити са неколико занимљивих садржаја

У Галерији Војног музеја можете погледати изложбу посвећену једној од најстаријих институција у Србији – Војној академији. Током 160 година постојања сачуван је велики број предмета који говоре о континуитету трајања ове установе.

Изложба о Војној академији

На овој изложби можете видети сабље војводе Живојина Мишића, генерала Фрање Заха – првог управитеља Војне академије – Артилериске школе, које стоје заједно са сабљом која се додељује данашњим свршеним кадетима. Ова институција која динамичним садржајима припрема кадете – будуће офици-

ре за један од најодговорнијих позива, биће представљена и низом фотографија које говоре о времену које је далеко иза нас, али и о савременим принципима обуке и наставе. Ту се налазе и униформе питомаца Војних академија и лично наоружање.

Нова поставка о Другом светском рату

После седам година, посетиоцима је поново доступан део сталне поставке Војног музеја (обновљен и делимично реконструисан), а који се односи на Други светски рат и период развоја ЈНА. У том простору можете видети први пут и ексклузивно *Енигму* (машину за шифровање коришћену на простору Балкана) и сабљу човека који је бомбардовао Београд 1941. године. Дођите у Војни музеј и сазнајте о коме је реч, а кад сте већ ту, погледајте и сталну поставку музеја о српској војној историји дугој чак четрнаест векова.

У простору сталне изложбене поставке биће изложена и униформа краља Александра I Карађорђевића, у којој је 1934. године страдао у Марсеју од руке терориста. Ту су и лични предмети и униформе Јосипа Броза Тита.

Као посебност ове дестинације, први пут биће представљени и доступни погледима посетилаца, лични предмети генерала Драгољуба – Драже Михаиловића (наочаре, карте, бусоле...) и Николе Калабића његовог сарадника.

Додатни садржај који ће оплемени ову ноћ испред Војног музеја је и бал на отвореном. Почев од 20,00 часова па до поноћи, дођите и осетите чари официрских балова с краја 19. века, тако што ћете на платоу испред музеја заплесати уз звуке валцера или се ухватити у коло. Заиграјте са кадетима Војне академије, заплешите уз звуке квартета Уметничког ансамбла „Станислав Бинички”. ■

Иван МИЈАТОВИЋ

МУЗЕЈ ВАЗДУХОПЛОВСТВА

Музеј ваздухопловства, заједничка институција цивилног и војног ваздухопловства, у години великог јубилеја када Србија обележава век авијације, четврти пут учествује у манифестацији Ноћ музеја

Музеј ваздухопловства обезбедио је богат програм са разноврсним садржајима. Посетиоци ће у ноћи између 15. и 16. маја имати прилику да у посебном амбијенту атрактивног здања на аеродрому „Никола Тесла“ буду део наше богате ваздухопловне историје и традиције.

Век авијације

Изложба музеја, која осликава 100 година авијације у нашој земљи, од пионирског периода, па до модерног доба, за ову прилику обogaћена је додатним садржајима. Већ више од 20 година Музеј и његова стална поставка отворени су за јавност, што је илустровано изложбом у галерији Музеја „20 година од отварања зграде Музеја ваздухопловства“, како се од идеје, градње и отварања

дошло до једне од најпрестижнијих установа ове врсте у свету. Доживљај Музеја представиће се и у малим видео радима посетилаца са YouTube сервиса.

На крилима змаја

Још од давнина људи су покушавали да лете кроз небеска пространства слободни као птице, али је тек употреба змаја са мотором, у другој половини 20. века, омогућила људима да осете ветар у лице. Посетиоци у холу музеја могу видети један од првих моторних змајева код нас, док ће их испред зграде дочекати два моторна змаја новије технологије постављена на трицикл и на чамац. Сама поставка биће пропраћена популарним филмовима о змајарству.

У руху историје авијације

Историју српске авијације представиће *JAT Ервејз* и чланови Удружења кабинско-летачког особља Србије модном реви-

јом и наступом дечије балетске групе у униформама стјуардеса, које ће на занимљив начин приказати смешне ситуације у авиону. Програм се одржава у 19, 20 и 21 час.

Поглед на звезде

Посетиоцима се такође пружа јединствена прилика да уз помоћ планетаријума, виде звезде које само пилоти на великим висинама и астронаути могу видети. Планетаријум је за посетиоце отворен од 18 до 22 часа.

Дођите 15. маја у Ноћи музеја да заједно са нама, на крилима змаја, прођете кроз век авијације у Србији. ■

М. НОВАКОВИЋ и И. МАРЈАНОВИЋ

ДОМ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

У Зони А, нова тачка на мапи Ноћи музеја ове године је Медија центар „Одбрана“, где су изложене фотографије на којима је забележено како су пре пола века изгледале првомајске параде и где се могу видети дела великана ликовне уметности, а све то уз пројекције документарних филмова „Застава филма“ и музику Уметничког ансамбла „Станислав Бинички“

На изложби „Великани ликовне уметности“ у Великој галерији Дома Војске могу се погледати графике, скулптуре и слике еминентних стваралаца са простора некадашње Југославије, међу којима су и Милан Коњовић, Петар Лубарда, Љубица – Цуца Сокић, Зуко Џумхур и Сава Шумановић.

Фото записи под називом „Првомајске параде од 1946 до 1951“ сведоче о иконографији првих неколико година социјалистичке историје Југославије и о прославама које су приређиване у част првомајских празника. На њима су забележени призори из периода обнове и динамичног развоја земље, али и многа заборављена обележја Београда средином прошлог века. Већина фотографија које се могу видети на овој изложби премијерно су представљене јавности, а то је уједно и прва поставка на којој се презентује дигитална грађа из архиве Медија центра „Одбрана“.

Посетиоци Ноћи музеја у свечаној сали Дома Војске током вечери могу да погледају и пројекције кратких играних и документарних филмова Војнофилмског центра „Застава филм“. Филмски програм траје нешто више од 80 минута. Овај целовечерњи програм обогатиће наступ камерног састава Уметничког ансамбла Министарства одбране „Станислав Бинички“.

Медија центар „Одбрана“ има и богату издавачку делатност, која ће такође бити презентована посетиоцима у холу Дома Војске, са могућношћу куповине. ■

Биљана МИЉИЋ

Протокол о пословној сарадњи

На ВМА 10. маја потписан је *Протокол о пословној сарадњи* између ВМА и Фудбалског савеза Србије. Протокол су потписали начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић и председник ФСС Томислав Караџић.

Генерал Јевтић је том приликом истакао да ове две установе од националног значаја треба да буду партнери у многим стварима, а једна од њих је очување здравља, превентива, лечење и оспособ-

љеност за највеће врхунске домете у области спорта. У овом моменту обављају се интензивне припреме наше фудбалске селекције за учешће на светском првенству, па се и ВМА придружила тиму оних који ће им помоћи.

Томислав Караџић је рекао да је ФСС потписао многе значајне уговоре у години за нама, а да ниједан од њих, без обзира на финансијске ефекте, није вредан људског здравља једног човека. Он је рекао да ФСС сарађује са пуно лекара из ВМА, који су ангажовани волонтерски по разним селекцијама, али потписивање уговора је круна добре сарадње. ■

Изабрана сестра године ВМА

Светски дан сестринства – 12. мај и ове године обележен је у ВМА традиционалном свечаношћу којој су присуствовали представници највишег руководства ВМА, директори високих и средњих медицинских школа у нашој земљи, медицинске сестре и техничари, те некадашње главне медицинске сестре ВМА.

– Успех у раду медицинске сестре не зависи само од њене хуманости, професионалности и способности савладавања савремене технологије. Он зависи и од трајне едукације. Модерно сестринство фаворизује едукацију као приоритет у професионалном животу медицинских сестара. Данас се сестринство у свету све више почиње схватати као дисциплина која има препознатљив програм деловања. Неки га схватају као занимање, неки као научну дисциплину или професију која напослетку добија свој легитимни статус – истакао је начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић, обраћајући се окупљеним медицинским сестрама и техничарима.

Он је, сем осталог, нагласио да Управа ВМА високо поштује рад и немерљив допринос сестара у нези и лечењу пацијената и да руководство покушава да унапреди стандард медицинских сестара и техничара. Међународни дан сестринства обележава се у знак сећања на хероину Флоренс Најтингел, која је отворила прву службу за медицинске сестре и свој живот посветила борби за унапређење сестринске струке.

Поводом Дана сестринства начелник ВМА наградио је 27 медицинских сестара и техничара ВМА, а за „Сестру године“ проглашена је Светлана Ракићевић из Клинике за гастроентерологију ВМА. ■

Војномедицинска сарадња

Недавно је ВМА посетио представник Министарства одбране Краљевине Белгије, мајор Руди Валревенс који је са представницима ВМА разговарао о могућностима даљег унапређења војномедицинске сарадње две земље.

Госту из Белгије презентоване су могућности ВМА у доменима службе лечења, едукације и научноистраживачког рада, те резултати Центра за контролу тровања. Договорене су даље активности око конкретизације пројеката стручне и научне сарадње у свим гранама медицине, с посебним акцентом на урологију, ортопедију, лечење опекотина и научног рада. Гости из Белгије исказали су посебно интересовање за искуства ВМА у области збрињавања повређених и оболелих у условима масовних катастрофа. ■

Искуства на европској научној сцени

Педесет девети Европски конгрес кардиоваскуларних хирурга одржан је недавно у турском граду Измиру, уз учешће 1.500 учесника из целог света.

У раду конгреса учествовали су и васкуларни хирурзи ВМА пуковник проф. др Сидор Мишовић и мајор др Иван Марјановић. Њихови радови, у којима је наглашен тимски приступ у решавању васкуларне патологије, те наша искуства у домену примене ендоваскуларних процедура, изузетно су добро прихватили европски васкуларни хирурзи. ■

Нова оперативна техника

У Клиници за неурохирургију ВМА, 30. априла, осамнаестогодишњој болесници, први пут на овим просторима урађена је оперативна корекција идиопатске сколиозе новом оперативном техником – транслације и деротације. Операцију су извели неурохирурзи ВМА, уз помоћ два стручњака из Минеаполиса (САД) – др Скота Хука и Паула Хеса.

Операција је протекла без проблема, а болесница се одлично опоравља. Током посете поменутих стручњака разматране су могућности даљег унапређења спиналног програма у Клиници за неурохирургију ВМА. Договорено је да се, ради коначног усвајања нове технике, настави са сарадњом.

Поменута техника, која се у свету примењује од пре годину и по дана, изискује посебан инструментаријум и има значајне предности у односу на досадашње начине оперативне корекције сколиозе. Постиже се боља деротација кривине сколиозе, потребно је знатно мање материјала за корекцију и операција траје знатно краће. Та техника може се применити само код идиопатских сколиоза (најчешће код младих особа), а не код дегенеративних сколиоза карактеристичних за старији узраст. ■

Припремила Елизабета РИСТАНОВИЋ

Др Мирослав Јовановић, историчар

Симболика Дана победе

Снимио С. ПОТИЋ

Ослобађање Србије и Београда од немачких окупатора било би, у војностратешком погледу, неоствариво искључиво снагама НОВЈ. Једноставно, снаге Вермахта у Србији и Југославији (укључујући и усташке снаге и колаборационисте) биле су не само бројније, већ и технички неупоредиво боље опремљене од снага НОВЈ. У том погледу војнотехничка супериорност Црвене армије била је пресудна. Да не говоримо о искуству бораца Црвене армије у градским борбама, опсади и ослобађању градова, од Стаљинграда, Орела и Белгорода, преко Харкова, Кијева и Севастопоља до Београда, и потом до Будимпеште, Прага и Берлина...

Са др Мирославом Јовановићем, професором на Катедри за историју Филозофског факултета у Београду, разговарали смо поводом Дана победе о симболици овог – за Русију и Србију значајног датума. А та симболика, како се испоставља, има своју историјску и политичку димензију

■ Министар спољних послова Вук Јерemiћ нагласио је уочи посете руског председника Дмитрија Медведева да пријатељство Русије и Србије траје вековима, и да је посета руског председника историјска, поготово јер се поклапа са обележавањем 65 година ослобођења Београд – датума који симболизује јединство два народа у победничкој борби против фашизма. Како смо недавно обележили Дан победе – 9. мај, шта нам можете рећи о историјском контексту садејства две армије који је свему томе претходио?

– Када се данас говори о историјским догађајима какав је представљало ослобођење Београда 20. октобра 1944, неопходно је имати у виду да постоје најмање две димензије могућих савремених тумачења. Прва је везана за сагледавање и чињеничну реконструкцију онога што се догодило тих октобарских дана 1944. године. Друга димензија је много комплекснија, али данас и много

контроверзна, и везана је за потоња тумачења ових догађаја. Она је утолико сложенија што је сам догађај (у политичким реалностима протеклих 65 година) био уздигнут на ниво политичког симбола, неретко исказаног у потпуним, чак контрадикторним крајностима.

Да поједноставим и покушам сликовито да објасним. Када је реч о историографској реконструкцији самог догађаја, односно онога што се догодило тих октобарских дана пре 65 година, она је прилично недвосмислена. Током августа и септембра 1944. године јединице Другог и Трећег украјинског фронта Црвене армије избиле су (развијајући успешно наступање на јужном сектору Источног фронта, започето након великог тријумфа под Стаљинградом у јануару 1943. године) на предратне границе Краљевине Југославије. Даљи ток војностратешких офанзивних операција јужног крила Црвене армије био је усмерен против немачке групе армија Е, стационираних у Југославији и Грчкој. Основни циљ тих операција била је припрема наредне важне стратешке операције – продора у Мађарску и заузећа Будимпеште, са циљем даљег потискивања Вермахта и формирања коначних претпоставки за форсирано наступање, и са јужног крила, на Немачку и Берлин и потпуни војни пораз и капитулацију Трећег рајха. То је представљало најважнији ратни циљ СССР-а, али и западних савезника САД и Велике Британије. Офанзивне операције на територији Југославије, јединице Другог и Трећег украјинског фронта реализовале су уз садејство јединица НОВЈ и Бугарске армије. Заједничком акцијом ослобођен је источни део земље, 20. октобра 1944. ослобођена је престоница, Београд, немачке јединице потиснуте ка Мађарској и Хрватској и пресечена комуникација са трупама Вермахта у Грчкој. Јединице Црвене армије су, након још једне велике битке, на Батини, која је у војностратешком погледу омогућила даље напредовање ка Мађарској, напустиле територију Југославије.

Но, када је реч о другој димензији ових догађаја – питању њиховог потоњег тумачења, јасно је уочљиво да их је снажно обележио процес идеолошке реисторизације. Наиме, сам догађај ослобођења Београда је још током последњих месеци рата, и одмах након њега, почео да се користи као снажан политички симбол. И управо као такав – као политички симбол – доживео је, од 1944 до данас, свеобухватну, неретко и драстичну и контрадикторну трансформацију.

Зато, када се данас говори о 20. октобру, као догађају (*Ослобођење Београда*) или пак комплексу догађаја (*Београдска операци-*

ја) – мора се имати у виду неколико важних чињеница које сведоче о његовој комплексности. Прво, мора се имати у виду сам историјски догађај и његово место у контексту догађаја везаних за крај Другог светског рата и пораз нацистичке Немачке. Друго, никако не би требало губити из вида чињеницу да и само тумачење догађаја има своју историју и да је веома често, може се рећи и пречесто, било јасно обележено идеолошким и политичким захтевима тренутка. Најзад, догађаји из октобра 1944. године представљају и елементе сећања на део заједничке прошлости у најмање две средине, српској и руској. Стога је неопходно трудити се да данас изградимо уравнотежен и рационалан однос према садржајима прошлости.

■ *Симболике има и у избору 20. октобра за дан када је руски председник први пут дошао у Србију.*

– Ту сте потпуно у праву. Употреба симболике у политици и дипломатији није ретка појава. Но, у овом случају реч је о изузетно наглашеној симболици. Поготово имајући у виду до које је мере сам 20. октобар комплексан као политички симбол, о чему сам говорио. А до које се мере ради о сложеној, па и контрадикторној симболици, када је реч о српској средини, показује и чињеница да је чак и прва информација о томе да је председник Тадић, приликом телефонског разговора са председником Медведевим, изразио иницијативу „да заједно обележе 65 година ослобођења Београда“ – стигла не, као што би се могло очекивати, са српске стране која је позив упутила, већ са руске стране (српска страна је информацију објавила са даном закашњења у односу на руску страну). Но, када се говори о 20. октобру у контексту контрадикторности везаних за обележавање и слављење прошлости у српском друштву, њу још боље осветљава једна друга чињеница.

Довољно је сетити се да су се обележавање 65. годишњице ослобођења Београда 20. октобра 2009. и прва званична посета председника Медведева Србији готово поклопили са крешчендом рада Државне комисије која се бави проналажењем посмртних остатака генерала Драгољуба Михаиловића, предводника четничке, равноргорске традиције Другог светског рата (и у коју улази низ високих државних функционера и функционера владајуће ДС). Тако да се посета председника Медведева заправо одиграла на фону свакодневног засипања српског медијског простора, током лета и јесени 2009, вестима и насловима у готово свим медијима, о злочинима ко-

Јединице НОВЈ и Црвене армије заједно су ослобађале Београд и Србију

муниципалних власти током 1944–1945. године, о стрељању генерала Михаиловића, потрагама за сведоцима који би открили где је сахрањен...

Ситуација у најмању руку крајње контрадикторна и сложена. Посматрано из тог угла – чини се да је читав догађај симболички био прилично некохерентно осмишљен.

■ *Иако прилично у противречностима непојмљивим човеку Запада, Русија која је рашчистила са својом комунистичком прошлошћу, са великим уважавањем прославља Дан победе у Другом светском рату. Како Ви то објашњавате?*

– Ако се анализира понашање савремене руске политике и дипломатије, лако се може уочити да је реторичко наглашавање значаја Другог светског рата и победе СССР-а у рату против фашизма, посебно наглашено и уочљиво у комуникацији са државама трансатлантских интеграција, тј. са САД и европским државама, посебно оним чланицама ЕУ које су стекле самосталност распадом СССР, односно улазиле у Источни, комунистички блок (1945–1991). Насупрот томе, инсистирање на симболичком значају Другог светског рата упадљиво изостаје када је реч о контактима руских званичника са лидерима азијских и афричких држава. Са друге стране, анализа политичке реторике западних држава и посебно чланица ЕУ, показује да и оне у великој мери инсистирају

Радост заједничке победе

на симболици Другог светског рата и улози СССР-а. Истина, на потпуно супротан начин. А тај начин, можда најјасније и најсликовитије, показује Декларација Оебса, донета на заседању у Виљнусу, у Литванији, у јулу 2009. године – којом се потпуно изједначавају и осуђују два „главна тоталитарна режима“ двадесетог века, нацизам и

Симболика 20. октобра

Најпре је, одмах после рата, слављен као заједнички симбол борбе Црвене армије и НОВЈ. Чак су и борци (наши и руски) који су погинули приликом ослобођења града, сахрањивани у заједничке гробнице, од којих је једна била на Теразијама, испред споменика Кнезу Михајлу. Потом је 1948. године дошло до Резолуције Имформбироа, раскида КПЈ и КПСС, Тита и Стаљина, и однос према самом догађају – у равни политичког и идеолошког симбола – доживео је прве трансформације.

Истина, 20. октобар је и даље прослављан као празник града Београда и као важан симболички датум нове Југославије, али су споменици совјетским борцима уклоњени из центра града, а остали мање или више препуштени забору, док је у колективном памћењу дошло до потискивања и минимизовања значаја и улоге који је Црвена армија имала приликом ослобођења Београда и Србије.

Почело је да се инсистира на доминантној улози НОВЈ приликом ослобођења, на генијалној војној стратегији „маршала Тита“ и партизанских јединица, на томе да је Стаљин тражио од Броза „дозволу“ да јединице Црвене армије пређу преко територије Југославије (иначе беневољентном дипломатском маневру Стаљина и СССР усмереног пре свега ка западним савезницима), при чему се „заборављало“ да су се совјетске јединице у том тренутку већ налазиле на територији Југославије и водиле борбе против Немаца, у нашој науци се инсистирало на *Ослобођењу Београда*, а у совјетској на *Београдској операцији*...

Најзад, 1991. године десиле су се радикалне политичке промене, комунизам је пао, а распали су се СССР и СФРЈ. У новим околностима дошло је до свеобухватне промене и генералне ревизије односа према прошлости. Наиме, и Србија спада у источное-

вропске државе које су, након распада комунистичког режима, направиле дубоку ревизију односа према традицијама Другог светског рата. Дискурс „слављења“ историје померен је са комунистичког на грађански покрет отпора (Равногорски покрет/четници), који је поражен у грађанском рату вођеном у оквирима Другог светског рата. Извршена је инверзија „хероја“ и „издајника“ и сва делатност комуниста, комунистичког покрета отпора и у том контексту сва делатност јединица Црвене армије – пребачена је у негативни дискурс. Дотадашњи „негативци“, „издајници“, „слуге окупатора“..., рехабилитовани су с временом на овај или онај начин. Читав низ улица у Београду и другим местима по Србији, које су носиле имена совјетских генерала који су руководили операцијама – Жданова, Толбухина... – добио је нова/стара имена, а совјетски заповедници потиснути су из сећања. А сам 20. октобар – осим што је укинут као празник Београда – од доброг дела јавности, па и великог броја стручњака, проглашен је за дан окупације...

Но, да се парадокс и контрадикторности у односу према 20. октобру, као симболу, не завршавају на постхладноратовској ревизији прошлости, показали су догађаји из 2008. и 2009. године. Најпре је 2008. године председник Тадић посетом Гробљу ослободилаца Београда 20. октобра, након више од десет година, на том датуму поново дао карактер званичног државног симбола (истина, у јавности је остало недоречено да ли је до нагле промене дошло самоиницијативно, промишљањем историјског наслеђа или под утицајем зближавања са Русијом, везаног за подршку око Косова и касније потписивања нафтно-гасног аранжмана са *Гаспромом*). А потом је, 2009. године, прва званична посета председника Дмитрија Медведева уприличена, на предлог председника Тадића, управо 20. октобра.

стаљинизам. Што је, наравно у руској јавности, одмах схваћено као пребацивање кривице за избијање Другог светског рата на СССР.

Реч је евидентно о два веома удаљена, и несумњиво непомирљива, пола, настала као директан резултат процеса постхладноратовске ревизије односа према историји.

Тенденција ревизије историје и садржаја Другог светског рата била је поготово изражена у земљама Источне Европе, где су, поједностављено речено, дојучерашњи „издајници“ преко ноћи у јавности прихватани као „хероји“ борбе за самосталност, против окупације, против „тоталитарног стаљинистичког зла“, док су бивши „хероји“ преобработени у „окупаторе“, „издајнике“, „продужену руку Москве“, „злочинце“... При том се није правила посебна разлика, нити се размишљало о нијансама када су „херојима“ и „издајницима“ мењана места у историјском памћењу и јавном дискурсу. Тако су у највећем броју случајева за нове „хероје“, „борце против окупатора“, проглашаване личности које су биле симпатизери или директно биле у служби другог тоталитарног система, до тада проказаног – нацизма. У политичкој равни, талас ревизионизма у великој мери требало је да послужи (и искоришћен је) за стварање основа политичког и друштвеног самоидентификовања новоформираних источноевропских држава и оних које су претходно припадале социјалног лагеру (1945–1991). Раније доминантна теза о „ослобођењу Источне Европе од стране Црвене армије и СССР“, замењена је тезом о „окупацији Источне Европе“... Потом је политичка и идеолошка (зло)употреба симболике Другог светског рата подигнута на „виши“ ниво, када је већина бивших чланица Варшавског пакта и бивших совјетских република (из европског дела СССР) ушла у Европску унију. Оне су повеле координирану акцију да се донесе политичка декларација, наднационалног нивоа, којом би стаљинизам био декларативно осуђен. Појединачно, већина парламената или влада ових земаља већ је била донела такве декларације, којима су оптужене комунистичке власти, рехабилитовани сарадници нациста током Другог рата, чланови антикомунистичких и нацистичких војних формација током рата били не само рехабилитовани, већ су добили и државне пензије.

Тако је читав комплекс питања везаних за Други светски рат био претворен у низ поједностављених политичких симбола, погодних за политичку манипулацију и медијску злоупотребу.

■ *„Читање“ сопствене прошлости битно одређује сваку државу. Последњих година у спољној политици званичне Москве све је присутнија реторика победе у Великом отаџбинском рату и ослобођење Европе од фашизма? Колико се однос према прошлости у Русији променио доласком Владимира Путина на власт? И који значај данас 9. мај има за Русију?*

– Када се посматра Русија у периоду од краја хладног рата, мора се нагласити да постоје две јасно разграничене етапе генералног односа према прошлости. Русија је, у време председника Бориса Јељцина (1991–2000), према процесу ревизије прошлости и, у оквиру ње, према политичкој осуди стаљинизма имала прилично амбивалентан однос. Стаљинизам, као тоталитарни режим (од кога је, уосталом, највише страдало управо становништво Русије), оштро је осуђен. И стручно, али и у јавности, осветљен је читав низ суштински важних питања која су карактерисала тоталитарну суштину стаљинистичког режима. Основни темељ за самоидентификацију „нове Русије“, у време Јељцина, тражен је (и налажен) пре свега у монархистичкој прошлости, пре 1917. године. То се пре свега огледало у новим државним симболима, систему празника и промени положаја РПЦ у друштву. Ипак, део наслеђа СССР-а није могао (нити је ико то желео) бити потиснут. Стога су у Русији у време Јељцина технолошка достигнућа (освајање космоса), културни и уметнички допринос, па и жртве које је СССР поднео и допринос који је дао победи над нацизмом током Другог светског рата, доследно истичане.

Но, са променом власти у Русији 2000. године и доласком на место председника Владимира Путина, читав однос према историји

Ревизија историје

Још од средине осамдесетих, а нарочито изражено од почетка деведесетих година 20. века, од пораза СССР/Русије у хладном рату, међу идеолошки оријентисаним стручњацима, политичарима и у јавности читавог низа европских земаља – у западној Европи, и нарочито у бившим чланицама Варшавског пакта и новонасталим државама након распада СССР, у Прибалтику, Украјини... – почели су да се јављају захтеви за ревизијом историје СССР и Русије, и изједначавањем два најзначајнија тоталитарна режима 20. века нацизма и стаљинизма. На том таласу настао је читав низ књига (Е. Нолте, А. Булок, Виктор Суворов, *Црна књига комунизма*...). У основи, они су били засновани на ставовима западних интелектуалаца о тоталитарном карактеру историје Совјетског Савеза и руске историје у целини, обликованих и формулисаних у раној фази хладног рата (попут Х. Арент, Р. Пајпса, С. Малије, Р. Такера ...). А делом су се наслањали и на традиције (екстремно) десничарске мисли, која је кривицу за избијање Другог светског рата пребацивала са нацистичке Немачке на Стаљина и СССР. Истовремено, та врста ревизије историје требало је, у новим идеолошким и политичким реалијама времена краја хладног рата, пораза и распада СССР, да минимизује значај Совјетског Савеза (новог губитника) за победу савезника у Другом светском рату, а самим тим и значаја Другог светског рата у целини. Делом, и да би се релативизовао пораз, осуда и одијум према Немачкој (једној од несумњивих добитника Хладног рата), али и да би се релативизовао и значај биполарног система међународних односа, насталог након рата и оличеног у ОУН.

и политичкој симболици прошлости почео се постепено мењати. Схватило се да је немогуће избрисати 80 година властите историје и наћи довољно антипода „херојима“ претходног времена, који би послужили за нову самоидентификацију руског друштва. У том процесу велику улогу имала је и изражена друштвена и економска криза либералног модела који је развијан током „Јељцинове ере“, која је претила даљом дезинтеграцијом земље, као и крајње пасивна и у многим елементима контрадикторна спољнополитичка оријентација Јељцинове администрације.

Промена се, на симболичком нивоу, огледала и у измени неких државних симбола (повратак химне Александрова), али много више у поновном друштвеном и политичком обележавању неких од традиција совјетског времена. И управо ту је изузетно важно место заузела политичка симболика победе у Великом отаџбинском рату и ослобођења Европе од фашизма, и доприноса СССР победи над фашизмом.

То је постало више него очигледно приликом грандиозне прославе 60 година од краја Другог светског рата, која је одржана у Москви 9. маја 2005. уз присуство готово свих светских лидера и водећих државника, предвођених америчким председником Џорџом Бушом и француским Жаком Шираком. Након те прославе, Русија је уочљиво појачавала реторику историјске симболике везане за Други светски рат у својим дипломатским и политичким наступима. Поготово је то било уочљиво на фонсу све израженијих активности које су водиле ка одбацивању, негирању и осуди совјетског ангажмана у источној Европи (1944/45–1991), које су имале за циљ доношење политичке декларације о осуди стаљинизма и биле праћене појединачним активностима (доношењем одговарајућих декларација или законских решења у парламентима појединих земаља, уклањањем споменичких обележја из другог светског рата, посебно у прибалтичким државама...). У том контексту, обележавање традиција Другог светског рата добило је снажан симболички карактер у политичком говору и активности саме Русије, али и низа бивших источноевропских држава и последично Европске уније. ■

Драгана МАРКОВИЋ

Живан Јосиповић, шампион ракетног моделарства

Српски свемирски

Живан Јосиповић, четрдесетшестогодишњи ракетни моделар из Земуна, други је човек у историји Ваздухопловног савеза Србије коме је пошло за руком да освоји престижну награду – статуету „Златног орла“, трофеј који се сваке године додељује најбољим поклоницима неба и висина

Медаље, пехари, статуе и модели ракета заузимају добар део простора у дневном боравку породице Јосиповић. Живан и његова супруга Снежана родитељи су мале Јелисавете и њеног старијег брата Јована. Може се рећи – срећни људи. Кратко је време од упознавања до преласка на тему која је присутна међу Јосиповићима.

Позната је апсолутна доминација српских ракетних моделара последњих година у свету, али мало се зна о самом спорту. За почетак, занима нас како је Живан открио моделарство? Да ли је од малена замишљао да ће правити верне копије компликованих машина за суборбитални транспорт, постати репрезентативац, нај-

бољи ваздухопловни спортиста и да ће бити један од ретких Срба који ће уздуж и попреко обићи, за цивиле иначе затворен, космодром у Бајконуру, Казахстан?

Прво злато

– Да ме је ИМТ пустио да без проблема пређем у Звезду, ко зна, можда би све било другачије – почиње Живан причу из које се баш и не осећа жал за брзим крајем обећавајуће рукометне каријере.

После средње школе постао је хемијски техничар, талентовани спортиста и заљубљеник у фотографију. Привлачна уметност и страст. Сва ова интересовања прожима једна константа. Она је зацртана када је имао 15 година и кад му је брат (иначе тада вршни моделар) почео откривати вештине израде ракете које се лансирају и након тога се падобраном враћају на тло.

Након мале паузе, упустио се у животну авантуру која ће му донети много радости 2000. године на једној ливади у Словачкој. Освајањем светског сениорског првенства уз помоћ једне секунде нашао се на мапи светских маделара.

– Било је више него драматично. У последњем турнусу исти број бодова имали смо Италијан, Американац и ја. Завршно надмудривање било је са Италијаном. У питању су били модели ракета за такмичење у трајању лета, пола метра дугачки са пречником од 40 милиметара. То су једини „зацртани“ параметри. Одлучују так-

тика, умешност и знање. Такође, потребно је добро познавање метеорологије. „Стубови“ топлог ваздуха и њихова пратећа струјања, лет ракете могу окончати у секунди. Наравно да ракета мора бити што лакша. Треба знати када је најпогоднији моменат за лансирање. Мора се пазити на ветар. Долази трећи и одлучујући турнус и за само једну секунду бољи сам од другопласираног. Прво место у години блокаде и неописив осећај да на подијуму гледам са висине на репрезентације из земаља које имају своје свемирске агенције.

Космички пут

Свемирски програм, бустери, сателити, двостепене и тростепене ракете. Прелазимо на најзанимљивији део ракетног моделарства, категорију С7.

Иза медаља и четири статуете „Златног орла“ доминира највећа ракета у стану породице Јосиповић – „Сатурн С1Б“. За тренутак нас подсећа на легендарни „Сатурн Б“ – ракету која је људе одвела на месец. Добијамо детаљно објашњење у чему се разликују. Живан нам појашњава детаље најзанимљивије категорије хобија:

– Пре него што се упустите у израду овакве врсте модела морате имати детаљну документацију – каже и даје нам повећу фасциклу са уредно сложеним фотографијама поменуте ракете. Више од стотину страна посебно сликаних детаља, планова, дијаграма, димензија и шема бојења. – Ова ракета летела је 12 пута. Размера је 1:62 и све је у детаљима. Стоји на пет мотора од који је сваки потиска 40 њутна. Максималне висине од неких 200 метара достижу се вертикалном брзином од 80 метара у секунди. Код нас су се пеле на висине и преко 400 метара! Постоје двостепене и тростепене ракете. Електронски тајмери пале моторе сваког степена и они, попут праве ракете, настављају да лете. На такмичењима судије прво оцењују квалитет израде, размеру и детаље. Одређивање центра тежишта и центра потиска веома је битно – да би лет био исправнији. Што више детаља, то више бодова. Уколико направиш грешку која се дефинише одступањем у односу на оригинал већим од 10 одсто – дисквалификован си.

– Прецизност је овде најбитнија. Аљкавост се не трпи – наглашава Живан и прича о својој љубави према деци и раду са малишанима у матичном Аероклубу „Фрањо Клуз“ из Земунa. – Тренутно живим од овог хобија. То успевам јер су ми титуле и искуство помогли да од мене наручују документацију и осталу подршку. Највише ме окупира рад са децом у клубу и летњи кампови, које, уз помоћ Министарства за спорт и омладину, организујемо за младе наставнике техничког образовања у основним школама. На тај начин покушавамо да заинтересујемо клинце. Резултати се некада не мере само медаљама. Од једне генерације коју сам обукао, сва петорица су касније остала у ваздухопловству. Један се запослио у „ЈАТ техници“, други су на машинском факултету, авио-смеру, док је један од њих постао инжењер у канадској фабрици авиона „Bombardier“. Дечаци који похађају бесплатан курс сада се одлучују за средњу школу и посебно ми је драго што чујем да неки већ размишљају о „Петру Драпшину“. Уколико неко има жељу, мотивацију и таленат, он наставља и тек тада је потребно одвојити и нека новчана средства, која су свакако мања од осталих грана ваздухопловног спорта. Упис је сваке године.

Са Војском смо увек имали добру сарадњу, која може бити и много боља. Не морам причати колико би значило мојим полазницима да обиђу наше ракеташе, виде неке ПВО системе уживо и упознају се са људима који рукују том техником.

Ове године Србија је организатор 19. светског првенства ракетних моделара у Иригу. Као вођа репрезентације са својим спортистима планирам својеврсну сензацију. Циљ нам је да на домаћем терену освојимо сва три прва места! – поручује наш саговорник.

Захваљујемо на гостопримству породици Јосиповић, правимо неколико заједничких фотографија и задовољно констатујемо да је српски свемирски програм у настајању. Баш у периоду када прослављамо стогодишњицу ваздухопловства. ■

Петар ВОЈИНОВИЋ
Снимио Душан АТЛАГИЋ

програм

Посттрауматски стресни поремећај

Сећања која

Посттрауматски стресни поремећај, познатији као „вијетнамски синдром“, у америчку психијатрију званично је уведен пре скоро 30 година, а као његови потенцијални узроци наведени су природне катастрофе, бомбардовање, тортуре, стрељање, киднаповање, земљотреси и слично. Оболели од овог поремећаја учесници су или сведоци озбиљних емоционалних патњи. Недавно је, међутим, утврђено да овај поремећај посредно може утиче на породицу, пријатеље, али и на лекарско особље које се брине о пацијенту са овим синдромом.

ест да је мајор Нидал Малик Хасан у новембру прошле године у војној бази Форт Худ, у америчкој држави Тексас, у пуцњави убио 13, а ранио 30 људи одјекнула је светом. Крвави пир заустављен је тек када је убицу са четири метка погодио полицајац, и тешко га ранио. Након овог трагичног догађаја, страни медији износили су различите спекулације о томе шта је мотивисало мајора Нидала Хасана, повученог војног психијатра запосленог у овој бази, да запуца на људе око себе, оне које је лечио и са којима је радио.

Већина стручњака слаже се у оцени да је, узимајући у обзир чињенице и околности под којима се овај инцидент догодио, његов потенцијални узрок неки облик посттрауматског стресног поремећаја (ПТСП), познатијег као „вијетнамски синдром“, од кога је вероватно патио мајор Нидал Хасан. Међутим, сумња се да је у овом случају реч о секундарном посттрауматском стресном поремећају, јер Хасан није учествовао у борбама или лично доживео неко трауматично искуства, већ је као психијатар слушао исповести и помагао војницима који су се вратили из ратних операција. Наиме, војна база Форт Худ, у којој је мајор био на служби као психијатар и у којој се трагедија и догодила, место је одакле војници одлазе у Ирак или Авганистан, али је и обавезна станица и оних који се одатле враћају.

Психолози су ПТСП дефинисали као психолошки поремећај изазиван трауматичним догађајем, који обично укључује смртну опасност или озбиљне повреде, а који се може доживети самостално или у групи. Такви примери укључују силовање, природне катастрофе, ратне борбе и тешке несреће, као што су авионске. После трауматичног догађаја, први симптоми могу се јавити након 48 сати, али исто тако могу се манифестовати и након неколико година. Основни симптоми су поновно проживљавање трауматичног догађаја у „флешбековима“ или кроз ноћне море, а присутно је и избегавање других људи, поремећаји спавања, па чак и снижен праг толеранције на фрустрације.

Посттрауматски стресни поремећај може да остави траг на оне који доживе трауматичан догађај, али исто тако може утицати и на пријатеље, породицу и на оне који су задужени да се брину за особе са ПТСП-ом, као што су радници хитне помоћи и лекари, и у том случају говори се о секундарном ПТСП. Према речима психолога, људи који су били сведоци неке несреће не живе у вакууму, па су због тога породица и пријатељи, посредно, такође погођени проживљеним трауматичним искуством тих особа.

Како наводи Схад Месхад, један од водећих експерата у области ПТСП-а у Америци, који

МАРИНЦИ И ЖЕНЕ ВОЈНИЦИ НАЈУГРОЖЕНИЈИ

Према студији спроведеној у Америци 2005. године, од 168.528 ирачких ветерана у америчкој војсци, код 20 одсто дијагностификовани су психолошки поремећаји, укључујући 1.641 ветерана са посттрауматским стресним синдромом.

У истој студији објављеној прошле године, више од 12.500 од готово 245.000 ратних ветерана посетило је саветовалишта у центрима за санацију проблема и симптома ПТСП-а.

Маринци и припадници копнене војске имају скоро четири пута веће шансе да оболе од ПТСП-а него припадници морнарице и ваздухопловства због њихове веће изложености борбеним ситуацијама. Исто тако, двоструко је већа вероватноћа да војници по повратку из борбе пријаве неки облик ПТСП-а у односу на официре и командни кадар.

Ова студија такође показује и да велики проценат жена, скоро 10 одсто, које су биле у активној служби, али и оне пензионисане, а које су биле на служби у Ираку, пате од ПТСП-а. Како се наводи у истраживању, жене у америчкој војсци које службују у Ираку пате од израженијих и више исцрпљујућих облика ПТСП-а од својих мушких колега.

Чак се и у студији које је спровело Министарство одбране САД о трупама које су се вратиле из Ирака наводи се да је од сваких шест војника и мариначца, бар један имао симптоме тешке депресије и ПТСП-а. Поред тога, ово истраживање је показало да само одређени проценат војника који има овакве психичке тегобе затражи помоћ од стручњака, а један број избегава да то уради, у страху да не угрози своју војну каријеру.

штен управо тамо где његови пацијенти искусили те трауме, могло је да буде довољно, у комбинацији са другим стресовима, да изазове неку врсту психотичног слома који би објаснио стравично насиље које се догодило“ речи су Месхада, а преносе амерички медији.

Злочин који је Малик Хасан починио 5. новембра опомиње да ће се највероватније број случајева ПТСП-а у Форт Худ повећавати и да је неопходно да више психијатара ради у овој бази да би се спречиле несреће у будућности. Међутим, тај поремећај не може да се излечи терапијом и антидепресивима. То је болест која, нажалост, остаје притајена и може се само држати под контролом.

Ток и исход ПТСП, како кажу стручњаци, зависи и од времена постављања дијагнозе, затим времена када је започето лечење, постојања тежег телесног оштећења или обољења, карактеристика личности пре оболевања, али и карактеристика самог

боле

је помагао и повратницима из Вијетнамског рата, оно што се код мајора Надала Хасана сусреће је управо облик секундарног ПТСП-а. Он такође сматра да је „окидач“ који је мајора Хасана навео на овакав чин чињеница да су га недавно обавестили да ће бити размештен у Ирак или Авганистан.

„Немамо довољно информација о Нидал Малик Хасану и његовим мотивима. Међутим, ако је лечио војнике који су патили од посттрауматског стреса и који су се враћали из војних акција у Ираку, а након тога се суочио са чињеницом да ће бити разме-

ИСТОРИЈА БОЛЕСТИ

Иако сваки рат има свој укус, историја је показала да је заједничка карактеристика свих ратова то што учествовање у борбама, свакако, оставља трага, без обзира на то да ли је реч о победницима или пораженима. Оно што се током током времена мењало су имена којима су називани емоционални стресови који су мучили учеснике ових оружаних сукоба.

Стручњаци сматрају да је утицај који оружани конфликт има на психичко стање вероватно започео када је прачовек први пут покупио са тла штап или камен, а од тада до данас само се другачије назива. Током Грађанског рата у Америци, неки војници изгубили су вољу или снагу да се боре или су патили од носталгије, а овакво стање касније је дијагностиковано као „војничко срце“. Оно је познато и као „швајцарска болест“ – успомена на данак војника из те земље који су били приморани да учествују у војним операцијама.

Касније је уведен појам „железничка кичма“, који је настао због бројних ужасних железничких несрећа, где је велики број људи имало психолошке последице након што су били сведоци оваквих догађаја у којима је обично страдало и повређивано много људи. Како је појам еволуирао, међу лекарима је завладало опште мишљење да због интензивног страха може бити нарушен нервни систем особе која је неку трагедију проживела. Следствено томе, до краја 19. века, трауматска хистерија и трауматска неурастенија прихваћене су као појмови који означавају психолошке поремећаје.

Међутим, тек је након Првог светског рата настала глобална афирмација, за то време напредне идеје, о подсвесним менталним процесима. Током тог рата, лекари су описивали стање војника као шок претрпљен од бројних експлозија граната. Такве дијагнозе додељене су војницима са неуролошким симптомима, али без физичких повреда.

Други светски рат изнедрио је концепт „борбеног замора“. Статистика показује да је једна од сваке четири жртве Другог светског рата непосредно повезана са неким менталним поремећајем. У борбама на европском континенту, амерички војници забележили су да на свака три војника који су рањени у борби, иде један војник који је жртва стреса доживљеног у борбеним дејствима.

Али, тек ратно искуство у Вијетнаму допринело је да се појам „посттрауматски стресни поремећај“ популаризује и 1980. године заведе у *Дијагностички и статистички приручник менталних поремећаја*. Међу стручним круговима 1999. године захтевало се коришћење назива „реакција на стрес изазван учешћем у борбеним дејствима“, а касније је промењен у „оперативно-борбени стрес“ у намери да се нагласи разлика у односу на друге облике ПТСП-а које су изазване осталим трауматичним искуствима.

преживљеног стреса. Значајан утицај имају и друштвена подршка у окружењу, социјални и економски статус.

Управо због такве природе ПТСП-а, препоруке ветерана претходних ратова који су се сусретали са овим обољењем, али и психолога, јесте да је поред индивидуалних сесија неопходно организовати и групне терапије, које су се показале као делотворне, јер се тако оболели осећају да имају подршку међу собом, што знатно помаже у процесу лечења.

■ Реакције друштва

Део историје овог обољења укључује и реакције друштва на њега. Било да је дијагностикован као носталгија, железничка кичма или стрес изазван експлозијом гранате, војници који су патили од овог поремећаја током историје били су означавани као забушанти или им је приговорано да симулирају проблеме и да желе да избегну учествовање у борбама. Исто тако, нису наилазили на разумевање чак ни међу медицинским особљем, које није знало за овај проблем, а замерали су им да заузимају кревет у болницама онима који имају видљиве ратне повреде и којима је стварно неопходан.

Током Првог светског рата, Томас Соломон, амерички лекар, дефинисао је ово стање просто као начин да се „побегне“ из неподношљивих околности. У исто време, Фридрих Парсонс, командант у америчкој војној болници, објаснио је да „за ратне неурозе које се понављају није заслужна болест и никоме не би требало да буде дозвољено да се прослави као случај *шока од гранате*“.

Познато је и да је током овог оружаног сукоба британска војска наводно погубила више од 300 својих војника због исказаног кукавичлука, дезертерства или непослушности. Из данашње перспективе, бар неки од њих су вероватно само имали реакцију на стрес настао због учествовања у борбеним дејствима. ■

Биљана МИЉИЋ

Пише
др Милан Мијалковски

ПРЕТЊЕ НУКЛЕАРНОГ ТЕРОРИЗМА

Април 2010. биће запамћен по искреном покушају највећег броја држава савременог света да смање постојећу нуклеарну опасност по сопствену и међународну безбедност. Њихов напор је разумљив, будући да свет основано сматра да је данас већа могућност употребе нуклеарног оружја него за време тзв. хладног рата.

Како би смањиле опасност од нуклеарног оружја, две највеће нуклеарне силе (САД и Русија) потписале су 8. априла у Прагу Споразум о даљем смањењу и ограничењу својих садашњих 5.000 на 3.100 нуклеарних бојних глава. Већ 12. и 13. априла у Вашингтону су председници 47 држава на скупу под називом „Самит о нуклеарној безбедности“ разматрали како да успоставе систем који ће поуздано спречити да нуклеарни материјали не дођу у посед необузданих субјеката.

Имајући у виду да обогаћеног уранијума има у количинама довољним да се направи око 100.000 нуклеарних бојних глава, несумњив је значај вашингтонског самита о унапређењу постојећег режима нуклеарне међународне безбедности.

Нуклеарно оружје представљало је ефикасно (привилеговано) одбрамбено и/или претеће средство само до тренутка док га је поседовала само једна држава. За време тзв. хладног рата нуклеарно оружје више је представљало терет онима који су га поседовали него средство које може бити употребљено за постизање ратних циљева. Такво сазнање наводи његове разумне имаоце (државе) да трагају за начинима како да се то оружје смањи и потпуно уклони.

Насупрот наведеном, у савременој међународној ацени постоје поједини неразумни (несуверени) субјекти, који руковођени ирационалним политичким циљевима настоје да се наоружају нуклеарним оружјем. Ради се о терористичким колективитетима, пре свега Ал Каиди, која систематски покушава да набави такво разорно оружје. У вези с њеним могућностима да оствари намеравани циљ, треба имати у виду следеће: на вашингтонском скупу о нуклеарној безбедности учествовало је 47 држава, а расположива сазнања упозоравају да Ал Каида има позиције у око 90 држава савременог света. Зато, логично је запитати се да ли ће бити оптимално успешно реализоване обавезе које су договорене на том самиту, које треба да онемогуће да материјал за израду нуклеарног оружја доспе у посед Ал Каиде.

Питање је да ли ће поменуте обавезе поштовати све државе (192), посебно оне у којима Ал Каида делује. Овим поново долази до изражаја сазнање да је међународна безбедност недељива. У конкретном случају, погубан је било какав дослук неке државе са терористима, независно од мотива којима се руководи.

Актуелно међународно декларативно противтерористичко сагласје, а у суштини, подмукло несагласје, чини да је нуклеарна опасност већа по међународну безбедност него у периоду хладног рата. Првенствено зато што су евидентни напори терориста да се наоружају оружјем за масовно уништавање и уколико успеју у томе, у највећој могућој мери ће повећати своје могућности у погледу застрашивања потенцијалних жртава напада.

Актуелно међународно декларативно противтерористичко сагласје, а у суштини, подмукло несагласје, чини да је нуклеарна опасност већа по међународну безбедност него у периоду хладног рата. Првенствено зато што су евидентни напори терориста да се наоружају оружјем за масовно уништавање и уколико успеју у томе, у највећој могућој мери ће повећати своје могућности у погледу застрашивања потенцијалних жртава напада.

Треба имати у виду да уколико се неки терористички колективитет домогне таквог оружја, не треба сумњати да ће га употребити. Напросто, терористи немају одговорност какву имају државе. Евентуални терористички нуклеарни напад у неком граду имао би катаклизмичне последице. Под претпоставком да буде изведен на територији државе која има нуклеарно оружје (вођа Ал Каиде Осам бин Ладен је 25. марта 2010. запретио САД новим нападима), могуће је претпоставити њену реакцију против државе за коју се установи да је била у дослуху са налогодавцима или непосредним извођачима таквог напада.

Закључак у вези са евидентном нуклеарном терористичком опасношћу је јасан: међународна заједница мора ургентно да се јединствено одреди у погледу носилаца тероризма – да ревностно сузбија сваки облик тог суровог насиља, јер безбедносна противтерористичка пракса упозорава да не постоје умерени и жестоки терористи.

То значи да ако је данас Ал Каида заокупљена проблемом нуклеарног наоружавања, сутра то може да буде неки други терористички колективитет, прекутра трећи... У ствари, национална и међународна безбедност може да буде суочена са неочекиваним обликом угрожавања. ■

Високотехнолошки ратници

Техничко-технолошка трансформација војника копнене војске – пешадинца у 21. веку има за циљ да се постигне њихова већа ефикасност, виша стопа безбедности појединца и јединица, интероперабилност, бржа реакција у борбеним и неборбеним операцијама у свим амбијентима

Р еволуција у војној области условила је и квалитативну техничко-технолошку трансформацију, преобликовање данашњег војника копнене војске у високотехнолошког ратника будућности. Концепт војника копнене војске будућности – *Infantry Soldier of the Future* – уобличен је у последњој деценији прошлог века, а последица је интензивног технолошког напретка у области наоружања, војне опреме и информационог технологија, али и резултат искустава стечених у бројним ратним сукобима с краја прошлог и почетка овог века.

Развој нових оперативних концепција и технологија садржи квалитативне промене у области покретљивости, правовременог учаванања опасности, ефикасније заштите и усклађеног одговора на симетричне и асиметричне претње у различитим амбијентима, посебно у урбаним срединама, те начина на који се изводе борбене и неборбене операције.

Како већина земаља има сопствене програме за ратника 21. века, НАТО је 2003. године формирао радну групу TG-1 чији је задатак био да обједини напоре 20 земаља како би се остварила интероперабилност између различитих националних програма и радне групе за стандардизацију система војника будућности и његове опреме, у којој равноправно учествују амерички и европски партнери. Треба рећи да се ради о веома скупој програму – појединачни комплекти за војника будућности коштају од 20.000 до 40.000 евра, што могу да поднесу само финансијски јаке земље.

LAND 125 и VOJAK 21

Аустралијски програм *Wundera* – LAND 125 Soldier Combat System развија се у сарадњи са америчким стручњацима од 1997. године у неколико фаза. По најновијој варијанти (SEv1), аустралијски ратник 21. века биће наоружан јуришном пушком F88, калибра 5,56 милиметара и имаће уграђену термовизијску нишанску справу. Такође, имаће побољшан шлем, тактички прслук, нови систем за ношење борбене опреме, лични радио-уређај, двоглед за осматрање ноћу, изворе за напајање електронских система и штитнике за лактове и колена.

Чешки програм VOJAK 21 (V-21) развија се од 2004. године, како би се чешка опрема прилагодила стандардима Северноатлантске алијансе. Чешки војник биће опремљен интегрисаним шлемом који ће омогућити употребу камере LLC – Low Leved Light Camera са компактним показивачем на шлему. Биће наоружан новом аутоматском пушком CZ 805, калибра 5,56 милиметара. Програм предвиђа да Чешка до 2015. године новим комплетом опреми три батаљона.

FELIN

Један од најуспешнијих националних програма опреме војника у 21. веку јесте француски програм FELIN – Fantassin A Equipements et Liaisons Integrees. Програм је почео да се развија 1996. године.

Француска армија је од произвођача наручила 34.500 комплета који ће опремити 20 пешадијских пукова и припаднике оклопних, инжењеријских и артиљеријских пукова.

Комплет FELIN обухвата три основна система – индивидуални који има шест подсистема, посебне системе попут терминалног информационог, вишенаменског бинокуларног IC осматрачког уређаја и колективне системе, односно групу преносних електронских система. У индивидуални систем спадају комплет одеће и опреме (униформа, обућа, шлем, заштитни прслук, рукавице, штитници), електронски уређаји (преносни рачунар, лична радио-станица повезана пешадијском информационом мрежом, оптоелектронски уређаји, уређаји за ноћно осматрање), те комплет наоружања – јуришна пушка FAMAS, калибра 5,56 милиметара, која има уграђен високоосетљиви осматрачки уређај, снајперска пушка Giat FR-F2, калибра 7,62 милиметара, и лаки пушкомитралјез FN Herstal minimi, калибра 5,56 милиметара са нишанско-осматрачким уређајем и одговарајућом програмском опремом уграђеном у преносне електронске системе.

Soldato futuro

Италијани комплет за војника будућности – Soldato futuro развијају у три варијанте – за командире водова, стрелце и гренадиере, односно бацаче бомби. Основни елементи у све три варијанте биће идентични, док ће додатни, специјални бити за сваку варијанту посебни. Командири водова биће опремљени системом C2, који се састоји од система за бежичну измену података и система за оријентацију.

На располагању ће имати и бинакуларни систем за означавање циљева у два канала (дневни и ноћни термални), уграђене ласерске даљиномере и систем GPS. Стрелци пешадинци биће наоружани модернизованом варијантом постојећег модела јуришне пушке AR-70/90 и CX-4 storm. Нова пушка имаће телескопски кундак, биће лакша и опремљена дневно-ноћним осматрачко-нишанским уређајем, док ће гренадири имати бацач бомби калибра 40 милиметара, који има и инвентивни систем за контролу ватре, ласерски даљиномер и балистички рачунар.

Велику пажњу Италијани посветили су новој униформи, обући и средствима заштите. Борбени заштитни прслук представља комбина-

цију оптималне заштите и универзалног модула повезаног електронским системима. Нова униформа израђена је од тканина високих антидетекцијских својстава и обезбеђује високи степен РХБ заштите. Широка примена електронских система довела је до развоја напредних класичних пуњача за постојеће батерије, али и алтернативних извора напајања – различити теренски соларни панели.

Доминатор

Основу развоја програма опремања израелског војника 21. века чини пројекат – Tsayad, који предвиђа дигитализацију копнених снага. Кључни део програма интегрисаних пешадијских борбених система IICS – Integrated Infantry Combat Systems чини рачунар PDU (Personal Digital Unit), који подупире употребу оперативног система Window CE (Wine) 5.0 или 6.0, као и употребу оперативног система Linux.

Маса PDU без батерија је око 700 грама, а време употребе од четири до 14 сати. Рачунар је, пре свега, намењен за планирање задатака, приказивање и преглед достављених информација у време извођења акција. Развијене су две варијанте – за причакивање на цеп униформе и за уградњу на шлем.

За комуникацију развијен је радио-уређај PRC-710 MB, који ради у фреквентном опсегу од 30 до 512 мегахерца, масе око 800 грама и могућности да ради у континуитету до 15 сати. Израелски војник имаће на располагању и лаки преносни, ручни термовизијски систем soral, на који је уграђен ласерски даљиномер и систем GPS. Од наоружања имаће аутоматску пушку IMI TAR-21, калибра 5,56 милиметара, опремљену дневно-ноћном камером, ласерским даљиномером и потцвевним бацачем граната калибра 40 милиметара. Програм Доминатор обухвата и беспилотну летелицу skylark и мини робот Viper.

Немачки копнени ратник

Немачки програм копненог ратника 21. века IdZ/IdZ-ES – Infanterist der Zukunft одвија се од друге половине деведесетих година прошлог века, а испробан је у Авганистану, Конгу и на Косову. Комплет IdZ (ES) обухвата шлем са балистичком заштитом и могућношћу уградње осматрачких и видео-уређаја, заштитни прслук, наочаре и штитнике за лактове и колена, затим у области правременог откривања опасности и претњи осматрачко-нишански уређаје Victorix vector IV, Zeiss AN/PAS-13V. Од наоружања био имао аутоматску пушку H&K G-36 калибра 5,56 милиметара на коју је уграђен бацач гранат калибра 40 милиметара, аутомат MP7 калибра 4,6 милиметара, лаки пушкомитралјез H&K MG4 у калибру 5,56 милиметара и ручни ракетно-противоклопни бацач Dynamit Nobel Panzerfaust 3, те интегрисани вишенаменски информацијско-навигацијски (Thales NavComC41) и комуникацијски елементат.

NORMANS

У оквиру концепта мрежно-центричног ратовања CNW – Centric Network Warfare Норвешка је за своје војнике развила модуларни арктички мрежно-центрични програм NORMANS – Norwegian Modular Arctic Network Soldier. Програмом је предвиђено да сви војници у 21. веку буду опремљени такозваним лаким комплетом који се састоји из три модула. Први обухвата радио-уређај који има додаток за заштиту слуха – Harris RF-7800S, фреквентног опсега од 350 до 450 мегагерца, домета на отвореном простору од два до три километра, а у урбаном амбијенту до 800 метара, уз могућност истовременог разговора и преношења информација.

У другом модулу налазе се микрорачунар и пасивни осматрачки и нишански сензори за оружје, док је у трећем ручни тактички data терминал. Програм предвиђа и изградњу четвртог модула намењеног командирима одељења, а који обухвата микрорачунар, тактички ручни терминал с приказивачем, радио-уређај за везу с вишим јединицама и међувезом за приступ информацијама активних сензора. Посебна пажња биће посвећена наоружању и опреми с обзиром на арктички амбијент употребе јединица. То налаже да се тај сегмент програма NORMANS састоји од робусног, сигурног и провереног наоружања које ће без застоја дејствовати у екстремним условима, између осталог и на температури испод 30 степени Целзијуса.

Холандски D2S2

Холандски програм за војника будућности D2S2 – Dutch Dismounted Soldier System највећу пажњу поклања заштити (балистичка и РХБ), убојности, правременом откривању опасности и информацијско-комуникацијским решењима. Холандски војник носиће јуришну пушку *Dietaco C7/C8* калибра 5,56 милиметара, која има уграђен напредни осматрачко-нишански уређај *Elcom C79* и потцевни бацач бомби калибра 40 милиметара.

COMFUT

Шпанска компанија EADS, са кооперантима-специјализованим предузећима, релативно је касно (2006. године) почела да развија програм опремања шпанског војника у 21. веку – COMFUT. Комплет садржи савремену униформу чија је функција одржавање топлотне стабилности тела војника и значајног смањења могућности његовог визуелног опажања на бојном пољу. У комплекту се налази и напредни систем C2 (командовање и контрола), нови тип заштитног прслук који има уграђене радио-уређаје и батерије за напајање електрон-

СЛОВЕНАЧКИ БОРАЦ БУДУЋНОСТИ

Од бивших југословенских република Словенија је најдаље отишла у развоју комплета за ратника 21. века. Нова униформа (зимска и летња) и обућа примарно имају улогу заштите војника од временских утицаја. У комплет спада и опрема за теренске услове (врећа за спавање) за температуре од минус до плус 40 степени Целзијуса, затим, шлем масе 1.450 грама који је направљен од негорљивих арамида с спољним слојем отпорним на хабање, а прилагођен за постављање слушалица. Комплет такође има уређај за ноћно осматрање и заштитну маску, тактички фрагментирани заштитни прслук и заштитне наочаре *Shalon EPS 21*. Међу оптоелектронским средствима комплет војника за 21. век има монокуларни уређај за ноћно осматрање, ласерски бинокларни даљиномер *metrix* с електронским компасом. Од тактичких комуникационих система словеначки војник опремљен је GPS системом и ултралаким преносним радио-уређајима. Основно наоружање биће аутоматска пушка FN F2000S, калибра 5,56 милиметара.

ских система, шлем с видео-камером и могућношћу да се уређај монтира за осматрање ноћу.

Лично наоружање шпанског војника будућности јесте модернизована јуришна пушка H&K G-36 калибра 5,56 милиметара, која се производи у Шпанији.

MARCUS

За опремање војника у 21. веку Шведска од 2002. године развија програм MARCUS – Markstridsutrustad Soldat, који треба да испуни главне захтеве оптималног система C4 – убојитост, заштиту, мобилност и издржљивост. На нивоу вода шведски војници биће опремљени радио-уређајем *Motorola GP328/RA 1183/4183*, док ће у оквиру одељења имати радио-уређај *Selex Galileo*.

Војници ће носити аутоматску пушку *Bofors Ak5D* калибра 5,56 милиметара, која има потцевни бацач граната у калибру 40 милиметара, а на коју се могу поставити различити осматрачки и нишански уређаји.

У комплет спадају и систем GPS (војни MIL-STD Rockwell Colinson DARG или комерцијални Grminon GPS Map 765), IC и видео-камера за снимање, напредна борбена униформа, заштитни балистички прслук и напредни шлем.

FIST

Британија од 1994. године ради на развоју концепта програма опремања војника будућности FIST – Future Infantry Soldier Technology. Од 2003. године тај програм у целости је преузела компанија *Thales UK*, која се обавезала да ће британској армији до 2020. године испоручити 35.000 комплета за опремање пешадинаца, маринаца и припадника ваздушнодесантних јединица.

Комплет обухвата пет целина – C4ISR (целовит систем командовања, контроле, комуникацијско, рачунарско и обавештајно обезбеђење,

осматрање и извиђање), убојитост (побољшана варијанта јуришне пушке SA80 калибра 5,56 милиметара и преносни противоклопни ракетни систем *Javelin* и LAW. Такође, обухвата елементе који се односе на способност преживљавања – покретљивост и издржљивост. Према оцени британских стручњака, комплет повећава борбену способност војника, посебно прецизност, и смањује њихова физичка и психолошка оптерећења у борби.

Land Warrior и MERS

Крајем осамдесетих година прошлог века Американци су почели да раде на развоју технолошки најкомпликованијег пројекта за опремање војника у 21. веку – *Land Warrior* (копнени ратник), с основним циљем да се побољша борбена моћ војника, повећа способност његовог преживљавања на савременом бојишту и да се сваком војнику обезбеди учешће у процесу командовања и контроле у борбеним и неборбеним дејствима. Захтев америчке копнене војске био је умрежавање комплета *Land Warrior* с фамилијом оклопних борбених возила точкаша *Stryker*, што тај програм чини јединственим међу свим програмима који се развијају у свету.

Комплет је модуларан и прилагођен различитом спектру извршавања задатака. Развијена су два основна модела – лакши (LW), за војника и други за командире одељења. Разликују се по томе што комплет командира одељења има два радио-уређаја – за комуникацију унутар одељења и за комуникацију са командиром вода.

Борбени заштитни прслук служи и као систем за ношење различите рачунарске опреме и батерија за напајање електронских система. Шлем служи за балистичку заштиту, али и као носач дела информацијско-комуникационог система и компактног вишефункционалног приказивача. Основно лично наоружање заснива се на робусном, компактном и ефикасном карабину М4, калибра 5,56 милиметара с потцвним бацачем бомби у калибру од 40 милиметара, који је опремљен различитим уређајима за осматрање и нишањење.

Програмски комплет обухвата неколико главних програмских пакета – за наоружање, осматрање, нишањење и размену информација до дигиталне карте терена на којој се сваких 30 секунди ажурирају подаци о положају сопствених снага.

Програм *Land Warrior* наследио је програм *Ратника снага будућности*, а њега је у оквиру трансформације америчких снага заменио програм – *Борбени системи будућности*.

Независно од Копнене војске САД, Програм *унапређења маринаца* спроводи и Корпус морнаричке пешадије у пројекту MERS, који технолошки знатно заостаје за програмом *Land Warrior*. Пројекат MERS развија се за потребе основне тактичке јединице маринаца – експедиционо стрељачко одељење. Комплетом су обухваћени униформа, заштитна средства (балистички шлем, интегрисани прслук, балистичке наочаре и рукавице) и средства комуникације (радио-уређај *Motorola* фреквентног опсега од 380 до 470 мегагерца, тактички радио-уређај AM/FM за командире одељења. Основно наоружање маринаца у 21. веку биће карабин М4 калибра 5,56 милиметара, аутоматска пушка М16А4 у калибру од 5,56 милиметара и пушкомитраљези М249 калибра 5,56 милиметара и М240 калибра 7,62 милиметара.

RIFS

Комплет румунског пешадинца 21. века развија се у оквиру програма RIFS. Развијене су две варијанте комплета – А, која обухвата наоружање (аутоматска пушка АК-47 калибра 5,56 милиметара с одговарајућим осматрачко-нишанским уређајима), шлем на који су уграђени подсистеми (за ноћно осматрање, микропоказивач, радио-уређај), рачунарски и комуникацијски подсистеми, те подсистем за ношење опреме, али и извори енергије за електронске системе. Друга варијанта обухвата наоружање, подсистем С41 и основну опрему војника. Предвиђено је да се са првих 500 комплета војници румунске армије опреме до 2013. године. ■

Станислав АРСИЋ

Амерички ракетни штит

Амерички систем за одбрану од балистичких ракета покриће целу Европу до 2018. године, изјавио је званичник Пентагона.

На претресу пред одбором Представничког дома Конгреса, заменик помоћника секретара за одбрану Бредли Робертс рекао је да америчка администрација што је брже могуће поставља „проверене“ ракете као део ревидираног програма антиракетног штита против иранских балистичких пројектила.

Он је рекао да ће штит НАТО-а у потпуности покривати Европу за осам година. САД планирају да потроше милијарде долара на одбрану од иранских ракета кратког и средњег домета које, како тврде, могу имати хемијско, биолошко или нуклеарно пуњење. ■

Смањење бугарске војске

Бугарски председник Георги Първанов изјавио је, на паради поводом Дана војске, да је бугарској неопходна модернизација армије и да је то процес без алтернативе.

Недавно је у Пловдиву министар одбране Ангелов говорио о смањењу припадника за 33 одсто и тиме би био оптимализован састав армије. Он је појаснио да ће отпуштања бити у високим командним структурама у копненој војсци, војно-ваздушним и војно-поморским снагама, али и у другим јединицама. „Важно је да створимо ефективну активну структуру, са мало људи, а не да имамо демотивисане припаднике војске“, изјавио је министар војни. ■

План војне сарадње Русије и НАТО

Русија и НАТО одобриле су план војне сарадње за 2010. годину, изјавио је у Бриселу главни војни представник Русије у НАТО Алексеј Маслов. „План војне сарадње за 2010. је одобрен, а главним војним представницима је дато упутство да направе нацрт плана војне сарадње за 2011. годину“, рекао је генерал Маслов после састанка Русија – Савет НАТО на нивоу начелника генералштаба.

Портпарол Војног комитета НАТО пуковник Масимо Паници изјавио је раније да план војне сарадње Русије и НАТО-а за 2010. обухвата заједничке вежбе, састанке војних стручњака и семинаре о четири главна тренда - антитероризму, борби против пирата, логистичкој подршци и операцијама тражења и спасавања у морима. ■

Жене ускоро у америчким подморницама

Један пројекат америчке морнарице требало би ускоро да буде остварен, чиме ће женама бити омогућено да постану чланови посаде у подморницама. Американке, које чине близу 15 одсто снага америчке морнарице, могу да буду постављане на радна места на бродовима.

Оне такође могу да управљају борбеним авионима, али су им нуклеарне подморнице до сада биле забрањене. Најчешће навођени разлог био је скученост простора на тој врсти пловила. Одлука америчке морнарице могла би да промени ту ситуацију, што значи да би жене ускоро могле да постану чланови посаде подморница, чак и да командују њима.

Секретар морнарице Реј Мабус је изјавио да није било већег отпора пројекту ни међу посадама подморница ни у политичким круговима. Он је рекао да жене имају велико искуство на бродовима и истакао да већ више од 20 година доказују да могу веома добро да сарађују са колегама мушког пола. За сада само неке земље попут Аустралије и Норвешке дозвољавају да посаду подморница чине и жене. ■

Војска БиХ продаје вишак наоружања

„Оружане снаге БиХ уништиће неколико стотина топова, десетине бацача ракета и осталог наоружања које се сматра неисправним, док ће део наоружања распродати како би попуниле буџет“, пише сарајевски *Дневни аваз*.

Лист наводи да се на списку продаје налази 20 авиона и десет хеликоптера, 268 тенкова, један тенк носач моста и два тенка носача. На списку вишкова оружја налази се преко 400 топова, 261 бестрзајни топ, 38 вишецевних бацача ракета, 82 војна аутомобила, као и друго наоружање попут плинских пиштоља, аутоматских пушака, бацача граната и ракетних лансера. ■

БиХ у Акционом плану за чланство

Министри НАТО сложили су се да укључе Босну и Херцеговину у Акциони план за чланство (MAP), али уз одређене услове који морају бити испуњени за његову примену, саопштио је портпарол НАТО Џејмс Апатураи.

„MAP за Босну је усвојен, али уз јасне услове потребне за примену“, рекао је портпарол Апатураи на конференцији за новинаре после састанка министара спољних послова НАТО у Талину у Естонији. Апатураи је додао и да ће БиХ, између осталог, морати да доврши регистрацију целокупне војне опреме у земљи. Овај план, за који се БиХ пријавила 2009, има за циљ да убрза процес уласка земаља кандидата у Алијансу. ■

Пише
Александар РАДИЋ

Бондстил

База Бондстил представља за велики број Срба готово митско место одакле америчка империјална машина жели да uvede нови светски поредак у увек хаотични, али слободни Балкан. Митови нису пронашли основа у стварном животу, јер су у Бондстилу у току припреме за ново велико смањење људства, после кога ће у кругу базе остати око петсто униформисаних припадника америчких оружаних снага.

У том броју су команда борбене групе Кфора „Исток“, релативно снажан санитар, хеликоптерска чета од осам „блек хокова“, нешто особља задуженог за одржавање везе са цивилнима на терену, пре свега са српским селима због политичке осетљивости у енклавама.

Већина послова у Бондстилу, који су традиционално војни, одавно су предати цивилним фирмама. Обезбеђење базе, контролу уласка и изласка и војног особља сталног састава и цивилних радника и гостију спроводи цивилна фирма ИТП. Њени „радници“ више личе на „ратнике“, јер су наоружани аутоматским пушкама, пасивним уређајима за ноћно осматрање, оптичким уређајима.

Чак су одржавање „блек хокова“, контролни торањ хелидрома, ватрогасна служба, такође поверени цивилним фирмама. Када су такви послови цивилни онда се сасвим природним може сматрати и то што цивилне фирме држе све логистичке послове, од исхране до одржавања инфраструктуре.

Знатан број цивилних радника су Срби, али приватне компаније не желе да приказују статистику. Оне су по правилу врло строге у погледу безбедносних правила и то у односу на чак и најстроже војне процедуре. Зато намештеници не причају, али очигледно је да су Срби из ширег простора око базе у њој пронашли сигуран извор прихода.

Унутар базе у којој је некада, у оловна времена, било преко 4.000 америчких војника и нерадо су виђени сви странци, сада се налазе чете турске, украјинске и пољске војске. У Бондстилу је и хрватски хеликоптерски детаљман са два Ми-171Ш, али су они директно подређени команди Кфора и само користе простор америчке базе за смештај и одржавање.

Снижена демонстрација моћи јасно је видљива и у избору возила која користи амерички контингент. Уместо „хамвија“, који су углавном на паркинзима, из базе се на терен излази у Тојотиним „ланд крузе-

рима“ и Нисановим „патролима“, набављеним на отвореном тржишту. Зато су та возила разнобојна, и само таблице америчке копнене војске указују на то ко је власник.

Американци излазе наоружани пиштољима, а дуге цеви су привилегија цивилног обезбеђења. У Бондстилу више нема тешког наоружања, ако се из-

узму два заборављена оклопна транспортера М113, која стоје на једном паркингу међу низом „хамвија“. Последњи примерци борбених возила пешадије, „бретли“, отишли су са Косова у марту ове године. Тих последњих шест возила није дуго излазило из базе и њихово присуство постало је несврнисходно.

У америчке контингенте у Кфору одавно долазе само припадници Националне гарде и то из састава који нису у овом тренутку неопходни у борбеним мисијама у Азији.

Овај низ информација, прибављених на лицу места у Бондстилу, иду у

прилог неизреченој намери САД да проблем Косова и задатке чувања безбедности препусти колегама из НАТОа. На готово идентичан начин, после политичке стабилизације прилика, постепено је повучено америчко људство из базе Ора на аеродрому у Тузли. И она је, од велике привремене базе за хиљаде америчких војника, постепено сведена на еквивалент батаљона, чете и на крају је потпуно напуштена.

Сада официри из Бондстила углавном причају о томе како би се родо одмерили са српским колегама у баскету, док на ТВ Пентагону гледају детаљну анализу Кеџмановог историјског коша.

Вежбе Кфора са тежиштем на контроли маса и сузбијању јавних нереда такође говоре врло уверљиво о томе докле иду и песимистични планови развоја прилика. У близини базе, у Урошевцу, у бившој касарни наше 243. механизоване бригаде, налази се центар за обуку Косовских снага безбедности, тренутно јединог релевантног безбедносног проблема у сарадњи са НАТОом, гледано из српског угла.

Поглед из Бондстила је нешто другачији јер се инсистира на томе да је то једино решење за ефикасну контролу и избегавање потенцијалног ширег паравојног организовања Албанаца. Тиме се није избегао ризик од наставка деловања терористичких група, али оне су сада барем сведене на маргину косовске свакодневице. ■

Сарадња

Бројни контакти Војске Србије са Кфором и настојање Министарства одбране Србије да се приближи НАТОу преко Програма Партнерство за мир и билатералним везама са државама чланицама тог савеза довеле су до стварне релаксације односа.

За Србију је важно да су знатно смањене снаге Кфора лишене офанзивних борбених система показатељ да се верује у мирно решење и да се Косово више не сматра за извор безбедносних проблема. Иза нас су времена када су снаге НАТОа третирале Србију као непријатеља.

Здравко Бујић, философ и песник

ТАЈНА ТРАЈАЊА

Најдражи део моје пословне биографије везан је за војску. Премда сам радио у разним установама и предузећима у земљи и иностранству, мисли су ми се често враћале на дане проведене у ЈНА, каже један од најомиљенијих професора Војне гимназије Здравко Бујић.

Дому Војске Србије у Београду недавно су представљене две књиге Здравка Бујића – *Панканизам, теорија таласног трајања и Велике светитељке*.

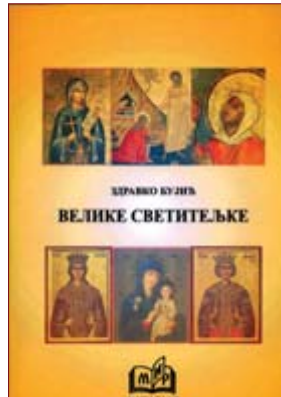
Бујић је философ, песник, хагиограф и антологичар. У почетном периоду рада Војне гимназије у Београду, био је један од најомиљенијих професора, упамћен међу ученицима, од којих су неки данас генерали, пуковници и признати стручњаци.

□ *Господине Бујићу, да ли је представљање Ваших нових књига у Дому Војске Србије носталгија за једним периодом живота, педагошким, или су неки други разлози у питању?*

– У првом делу питања налази се и одговор. Можда најдражи део моје пословне биографије везан је за војску. Ону када је била ЈНА, када сам првих пет година службе провео у Морнарничкој управи тадашњег ДСНО-а, код адмирала Мате Јерковића и капетана бојног брода Душана Миљанића, а наредних пет година био професор у тек формираној Војној гимназији у Београду. После, премда сам радио у разним установама и предузећима у земљи и иностранству, мисли су ми се често враћале на драге дане проведене у Армији.

□ *Још као студент у Београду, објавили сте (у „Багдали“ из Крушевца, 1962) прву збирку песама, под насловом „Кућа у рају“, коју је критика топло примила. Поезији сте се вратили тек 2005. године. Шта је разлог толико дуге паузе?*

– Тешко је на то укратко одговорити, јер разлога за моје песничко „ћутање“ има више. Најближи истини био је покојни др Миливој Родић, књижевни теоретичар, који је (у рецензији „Одуховљена лирика“) написао да се разлози за моје „поетско ћутање“ налазе у моме одласку из београдске средине у два различита национална и културна миљеа, најпре у Македонију, па у СССР (Русију), као и у чињеници што сам се почео интензивно

бавити философском, теолошком и историјском проблематиком и изучавати дела ликовних уметности.

□ *Последњих година, вратили сте се старој љубави – поезији. Које су разлике између далеке прве збирке и ове последње три?*

– Последње три моје збирке су *Душа, Уз Бога и љубав* и *Стихом кроз српске пределе*. Почетна збирка, *Кућа у рају*, претежно је дело оптимистичког неосимболисте, са сликарским и поетским ефектима и метафорама ведрине и радости, и простосрдачном идилом завичајног кутка и љубавног заноса. У последњим збиркама задржала се само тема љубави и донекле завичаја, а доминантни појмови и симболи постали су Бог, душа, пролазност, манастирске светиње, светост светих људи и српски историјски и географски топоними. Дакле, напуштени су описна и рустикална лирика из збирке *Кућа у рају*, а од лирских врста, у моје последње три збирке, поред љубавне, доминирају ноетичка (мисаона), религиозна (духовна) и родољубива тематика.

□ *Објавили сте антологију „100 најбољих српских лирских песама“. У предговору тој књизи изнели сте неколико параметара важних за стварање великих песама?*

– Сваки антологичар има своје критеријуме, параметре, на основу којих сачињава антологију. Параметри којих сам се ја придржавао при састављању ове антологије су поетска оригиналност; однос садржине и форме у песми; однос емотивног и рационалног; лирски језик, стил и израз; теофилијска тенденција ка Богу; мисаона компонента у песми; музикални елементи (метрика и ритам) и декоративни, сликовни елементи (стилске фигуре). Највеће наше лирске песме су *Santa Maria della Salute* Ј. Костића, *Можда слава* В. П. Диса, песме *Сенка* и *Повратак* Дучића, *Ламент над Београдом* Црњанског и *Посвета С. М. Сарајлији* П. П. Његоша.

□ *У последње време огледали сте се и у хагиографији. Резултат тога је, од угледних теолога протојереја Жарка Гавриловића и Димитрија Калезића прилично хваљена књига кратких житија под насловом „Велике светитељке“.*

– На основу веома богате литературе, наше и стране, о светим људима, посебно на основу 12 незаобилазних књига нашега аве Јустина Поповића, усудио сам се да напишем кратка житија о 47 великих светих жена, на челу са Пресветом Богородицом, и да то као душекорисно штиво понудим читаоцима. На почетку књиге је мој веома обиман предговор, као упутство, посебно за мање упућене, које читаоца информише о врстама подвига светих жена, њиховим чудотворствима и о социјалним и духовним срединама из којих су поникле.

□ *Добри познаваоци Вашег стваралаштва сматрају да сте највеће резултате достигли у философској проблематици?*

– Праву вредност свих, не само философских, дела зна само драги Бог. Моја четвортомна књига о којој је реч зове се *Панкимизам, теорија таласног трајања*, за коју уважени академик Светислав М. Јарић и професор Милош Мандић, кажу да је важан допринос историји светске философије, посебно у разоткривању суштине трајања светске културе. Њом сам покушао да одгонетнем тајну трајања овог света у ком живимо. Наиме, нисам био задовољан многим философским теоријама о суштини људског трајања, и о развоју и следовању разних праваца у уметности, система и теорија у философији и наукама. Зато сам у првој књизи образложио све тезе и постулате своје панкимистичке теорије, у другој сам остварио примену те теорије у трајању религије, посебно хришћанске. У трећој, мислим да сам доказао да сва светска философија, почев од Талеса до данас, траје у складу са мојом панкимистичком теоријом, пре свега њеним атрибутима идеалофилије и реалофилије. А моја четврта књига о панкимизму покушава да докаже да сва светска креативна уметност (тј. књижевност, ликовне уметности и музичка уметност) траје само по законима моје теорије, прецизније – у складу са њеним атрибутима теофилије и антропофилије.

□ *Из домена практичне философије профетског карактера објавили сте књигу „Дешифровани генији и таленти“. Које је новине она донела читаоцима и стручним круговима?*

– Књигом *„Дешифровани генији и таленти“* желео сам да образложим и дефинишем разлике између стваралачког талента и генијалности, односно стваралачке величине и духовне човекове величине; да докажем да је духовна величина важнија за човека од стваралачке величине; и да докажем да постоји девет различитих нивоа у људској стваралачкој лепеци. За неке духовне области потребно је много више стваралачког талента него за многе друге области.

□ *Који су теоретичари најбоље схватили и научно оценили Ваше стваралаштво у философији, поезији и теологији?*

– У философији су моје дело најбоље разумели и оценили академик Светислав М. Јарић и професор Милош Мандић. Моје хагиографско дело најпрецизније је оценио протојереј др Жарко Гавриловић, а квалитет моје лирике најстручније је оценио др Миливој Родић, али су и Момир Војводић, Драган Колунија и професори Миладин Томовић и Божидар Станчић написали пажње достојне рецензије.

□ *Да ли сада нешто ново пишете?*

– Радим на избору мојих најбољих песама, који ћу издати као засебну књигу, и на резимеу, у ком ћу укратко објаснити суштину онога што сам опширно изложио у својој тетралогии под насловом *Панкимизам, теорија таласног трајања*. ■

С. Г. М.

Заборањена прошлост

Лука Николић:
Србија, мајко и маћехо

Док се о смештају српске војске на Крфу и солунском залеђу знају готово сви детаљи, дотле је њен боравак у Бизерти и на обалама северне Африке незаслужено пропуштена страница наше историје. Тамо се спило око 60.000 људи, од којих је највећи број, око 40.000, био на лечењу, а остали на обуци. Њих 3.000 оставило је своје кости на тлу Африке и почивају на 26 гробаља. Да ту историјску празнину исправи, потрудио се артиљеријски потпуковник у пензији мр Лука Николић у својој књизи *Србија, мајко и маћехо*.

Аутор је више година истраживао, вођен личним мотивима да пронађе гроб свог деде Ђунисија, а направио је научну студију, дело у коме су синтетизована и систематизована сазнања и успешно реконструисани важни историјски догађаји. Монографијом су Бизерта и северна Африка постављене на место које им заслужено припада у односу на крајњи циљ – пробој Солунског фронта. Најбоље касарне и болнице стављене су на располагање српској војсци и народу, а француски и српски лекари уложили су надљудске напоре да спасу велики број војника како би могли да се врате у војничке редове.

Посебан допринос мр Николића су *Јединствени списак сахрањених војника у северној Африци*, са најкомплетнијим до сада објављеним подацима, и шема гробних места сахрањених српских војника у Мензел Бургиби, највећем гробљу у северној Африци. ■

М. Ш.

Аутобиографске слике времена

Јеврем М. Цокић: *У служби народа и отаџбине*

Када се човек лати пера да би слово посветио себи, онда је тешко и човеку и слову. Већ у почетку писања вребају га многе замке, патетика и хвалоспеви су међу најопаснијим. Међутим, Јеврем Цокић, генерал-пуковник у пензији, текст је посветио времену у коме је живео а себе тек доживљава као неподмитљивог сведока догађаја и догађања. Чини то војнички јасно, педантно, са много детаља који поткрепљују тврдњу и бране истину.

Када је неко читав свој радни век одан војној професији, народу и отаџбини (како стоји у наслову књиге), стекне искуство од командира вода и чете, потпоручника све до генерал-пуковника, команданта Прве армије, онда су у њему наталожени не само једно време већ и бројни догађаји.

Кроз опис своје каријере, живота уопште, аутор нас води кроз године и деценије развоја ЈНА, њеног угледа и поверења, све до трагичне улоге у распаду те исте државе којој је била понос и част, а онда монета за поткусиравање политичких разрачунавања и националистичких амбиција.

Човек од речи и пера, бескрајно одан својој професији, онај који је службовао у девет гарнизона, прошао кроз све дужности не прескачући ниједан степеник, завршио све испите и војне школе па доспео до највишег чина, позван је да сведочи и пише о завидном успону и трагичном суноврату институције која је била међу водећима у бившој Југославији. Сведочанства Јеврема Цокића су до краја уверљива, следе целовит ток и јасну мисао.

Посебно је драгоцем његов опис збивања и политичких прилика у грађанском рату 1991–1992. године, када се налазио на дужности команданта Оперативне групе ЈНА. У том рату је и тешко рањен. ■

Б. К.

Пише др Драган ПЕТРОВИЋ

Француско-српски односи (4)

Промена унутрашњег политичког уређења у Југославији после Другог светског рата није се показала пресудном за наставак француско-југословенског пријатељства, које се развија током послератних година и поред неких мањих несугласица, искључиво на релацији два политичка руководства. После сукоба ФНР Југославије са Информбиром долази до побољшања односа званичног Београда са три Западне силе (САД, Британија, Француска). Југославија је почев од 1949. године остваривала интензивну сарадњу на политичком, војном и економском плану са Француском, као и са другим Западним силама, али је посебно са Французима била изражена квалитетна сарадња и у домену културе.

Узлети и падови

Другом светском рату две државе и два народа поново су се нашли на истој зараћеној страни. После тешких жртава које су поднели, народи Француске и Југославије на крају овог крвавог рата повратили су своју државност и слободу и нашли се поново на победничкој страни, али сада са различитим политичким унутрашњим уређењима.

Током 1946. године долази до учвршћивања односа двеју земаља на званичном нивоу. Изненадно повлачење Де Гола из непосредног политичког живота Француске почетком 1946. године, значајно је утицало на недефинисаност домаће политичке сцене и посебно на недостатак „политичког тега“ било које од политичких групација у земљи. Комунистичка партија Француске (КПФ) учествовала је у првој послератној Влади, у којој је чак имала истакнуто место и у том периоду је имала срдчане односе са југословенским политичким вођством.

Однос других француских политичких странака према ФНРЈ у периоду до приближно 1949, био је релативно резервисан. У првом плану било је свакако пријатељство два народа и двеју држава, што су респектовали практично сви на политичкој сцени Француске. Нова Југославија се – својим опредељењем у првим послератним годинама према тесном политичком и идеолошком савезништву са СССР-ом и другим новоуспостављеним социјалистичким режимима у Источној Европи – значајно детерминисала по питању односа са најважнијим субјектима страначког живота Француске. Тако је највећи део деснице био крајње резервисан према властима нове Југославије.

Француско-југословенски односи су у првим послератним годинама имали извесне тачке неслагања, као што су југословенски обрачун са грађанском опозицијом, покровитељство и прихватање Француске на свом тлу дела југословенске политичке опозиције – емиграције, суђење Степинцу које је посебно негативно доживљено од стране

странке католичке деснице МРП-а на челу са Жоржом Бидоом.

После Резолуције Инфомбирора и обелодањивања сукоба на линији ФНРЈ – СССР и друге источноевропске социјалистичке земље, долази до наглог захлађења односа КПФ-а са властима ФНРЈ.

Доминантан културни и научни утицај Француске на Југославију у посматраном периоду (крај четрдесетих и прва половина педесетих година) давао је стари сјај односима двеју држава, упркос чињеници што је Француска у односу на период пре Другог светског рата извесно опала у политичком, економском и војном значају у светским и континенталним оквирина.

Културна сарадња

Послератни односи ФНР Југославије и Четврте републике достигли су свој афирмативни врхунац у првој половини педесетих. Међународна констелација снага омогућавала је крајем овог периода ФНРЈ већи маневарски простор (решавање проблема Трста, пуштање са Истоком, завршено формирање Балканског пакта).

Француска је завршавала исцрпљујући рат у Индокини који није имао предиспозиције за битније угрожавање односа између званичног Београда и Париза. У то време покрет несврстаних није још имао ни озбиљно изражену визију у плановима југословенског политичког вођства. Тако су поједини критички наступи југословенских политичких представника у ОУН-у према француским позицијама у Мароку и Тунису тог периода, имали у себи више декларативности него елемената формирање политичке позиције. Сасвим је друга позиција била у питању Алжира, који је све до краја 1954. и од стране званичног Београда неизоставно сматран саставним делом француске националне територије, што није ничим оспоравано.

Југословенски врхунски научни и културни радници, спортисти и други, репрезентовали су током овог периода своју земљу у више наврата на националним и међуна-

родним скуповима које је Француска организовала у Алжиру као саставном делу своје националне територије. Низ текућих питања у односима двеју држава (питање надокнаде француске национализоване имовине у ФНРЈ, сусрети ратних ветерана и француски споменици, културна здања, питање политичке емиграције и др) убрзано су решавана, док је једино економска сарадња остварила скроман обим.

Чак је и Тито давао сагласност за међусобне посете француских ветерана и српских «солунаца» за обнову неких споменика. Фаворизи-

зован је био долазак француских интелектуалаца који су давали подршку новом режиму и Титу, а били су веома ретки случајеви директног одбијања оних француских научника који су означавани «као реакционари и критичари југословенске власти». У овом периоду многи француски комунисти су постали неомиљени јер су већином давали подршку СССР у спору са Југославијом.

Алжирско питање

Устанак у Алжиру од 1. новембра 1954. године изненадио је све, како у Француској унији тако и у свету, укључујући и Југословене.

Почетак Алжирског рата крајем 1954. унео је нове моменте у односе двеју држава, будући да је Југославија све мање зависила од Француске (престанак примања Трипартитне финансијске помоћи од три Западне силе, већ надаље само од САД-а; завршетак тршћанске кризе; отопљавање односа ФНРЈ са СССР-ом и источноевропским социјалистичким државама као и дефинитиван престанак опасности агресије од стране Истока, а самим тим и смањење ослањања на Запад). ФНРЈ је све више прихватала политику и опредељење несврстаности, мада је то био постепен и тих година још неуобличен процес. Управо по питању Француске уније и еманципације неких њених чланица од Француске, политика ФНРЈ све је више укштала интересе са званичним Паризом.

Француска Четврта република је и поред борбе да задржи своје колонијалне поседе била спремна на постепено повећавање њихове аутономије, осим у једном случају који Французи нису ни третирали као колонијално питање – по питању Алжира. Алжир је по француском Уставу третиран као саставни део националне територије (Алжир ван алжирске Сахаре, прецизније медитерански део данашњег Алжира – тадашња три департмана Константин, Оран и Алжир), и у срцима свих Француза он је заиста тако и доживљаван. У њему је живело око милион и по Француза и натурализованих Француза, што је чинило преко 15 посто становништва, плус близу милион људи у саставу различитих родова француске армије и полиције стационираних на алжирском тлу.

У периоду алжирске побуне до јесени 1956. односи између Француза и ФНРЈ нису се битније погоршавали јер је званични Београд, попут преовлађујућег светског јавног мњења, третирао алжирски проблем као унутрашњу ствар Париза. На то је прилично утицала и чињеница да су највећи део времена у посматраном периоду премијери Француске били Мендес-Франс и Ги Моле, који су важили за омиљене француске политичаре у очима политичког вођства ФНРЈ. Наиме док је југословенски политички врх дошао поводом Инфомбирора у сукоб са добрим делом француске левице, пре свега комунистима на чијем је челу био Торес, добри односи су задржани са социјалистима (партија СФИО) и левим радикалима које је предводио Мендес-Франс. Врхунац добрих односа политичких руководстава две земље била је дуго одлагана Титова посета Паризу маја 1956. године.

Социјалисти на власти у Француској (СФИО партија), предвођени премијером Ги Молеом и министром спољних послова Пиноом гајили су озбиљне наде да ће у Титу имати благонаклоног посредника у преговорима са Арапима, нарочито Египтом и председником Насером – пошто је Каиро постао центар деловања Привремене алжирске владе (ПАВ). Њихово изненађење било је следећих месеци потпу-

но – закључно са Суецком кризом – када се вођство ФНРЈ предвођено Титом први пут јавно ставило на страну ФЛН-а, истина још поштујући укупни француски суверенитет над Алжиром, али износећи да то више није само унутрашња ствар Француске.

Пета република

Падом Четврте републике, маја 1958. године и Де Головим долазком на власт, као и ударањем темеља Пете републике, знатно је ојачан престиж Француске у свету, а и у односу на ФНРЈ. Демократизаци-

ја Француске уније и формирање добровољне Француске заједнице путем низа референдума колонијализованих народа, као и практично војни пораз ФЛН-а у Алжиру (али не и потпуни престанак герилских борби, већ само њихово смањивање на тињајући ниво), учинили су Де Голову позицију веома чврстом и у међународном окружењу, што је морао да респектује и Тито.

Период до средине 1959. године био је испуњен међусобним респектом два политичка руководства (Француске и ФНРЈ), те очекивањем даљег расплета ситуације у Алжиру, али и развоја ширег међународног окружења, нарочито држања суперсила. Следећи преломни тренутак у односима званичног Београда и Париза у контексту Алжирског рата јесте јун 1959. године и гостовање председника Привремене алжирске владе у Каиру ПАВ-а Ферхата Абаса у Београду. Тиме је ПАВ признат *de facto*, али још и не *de jure*, пошто би у супротном дошло до прекида односа између Француске и ФНРЈ (ФНРЈ је већ имала слично искуство са СР Немачком поводом признања ДР Немачке). До краја 1960. године односи двеју држава били су посебно оптерећени алжирским проблемом, пошто Де Гол још није био спреман да допусти референдум по питању будућности Алжира. Преломни тренутак за Де Голово даље држање по алжирском питању био је децембар 1960. и масовне демонстрације градског арапског

становништва у прилог ФЛН-а приликом његове (исповестиће се касније, заправо последње) посете Алжиру.

ФНРЈ је у међувремену већ оформила темеље несврстаног света, заједно са још неколико држава које су биле предводнице покрета. То је додатно утицало на све отворенију подршку захтеву за независност Алжира. Како је Француска током 1960. године већ дала независност практично свим својим колонијалним поседима (сем неких мањих, углавном департмана), Алжир је остао последњи спорни предмет између Француске и југословенског вођства по колонијалном питању.

На Првој Конференцији несврстаних септембра 1961. у Београду ФНРЈ и *de jure* признаје ПАВ, што ће почетком 1962. године бити разлог за повлачење амбасадора Француске из Београда и отказивање гостопримства југословенском амбасадору у Паризу – чиме су дипломатски односи двеју држава спуштени на нижи ниво.

Додатно затезање односа по алжирском питању од стране руководства ФНРЈ са Титом на челу током 1961. и прве половине 1962. године, када је Де Гол само тражио форму француског повлачења из Алжира уз остваривање минималних права за алжирске Французе – реално посматрано, није било потребно, и само је оптеретило односе двеју земаља. После свега неколико месеци долази до разрешења алжирске драме, након спровођења референдума и француског признања независности Алжира 3. јула 1962. године. Већ током августа ФНРЈ и Француска поново су обновиле дипломатске односе на нивоу амбасадора, а до краја године долази до убрзаног побољшавања односа двеју држава.

У социјалистичкој Југославији, Тито као апсолутни лидер у једном недемократском режиму, није полагао много на добре односе са Француском, иако су они све до развоја алжирског проблема у другој половини педесетих били коректни, на моменте пријатељски, што се нарочито односи на интензивну културну сарадњу. Након спуштања односа две земље на најнижи ниво у финишу решавања алжирске драме, односи две земље се враћају на устаљен, коректан ниво, да би такви приближно остали све до распада СФРЈ почетком деведесетих година.

Током шездесетих година долази до постепеног отопљавања односа између званичника две земље, међутим ови односи нису никада више достигли онај ниво из прве половине педесетих, а да не говоримо о традиционалном савезништву од пре Другог светског рата. Овоме је допринео и лични анимозитет између Де Гола и Тита, који се никада званично нису састали.

Током седамдесетих година, долази до извесног побољшавања односа две земље. Француска је са Западном Немачком водећа земља Европске економске заједнице, у њој живи или је на привременом

раду велики број Југословена (посебно Срба), а економски односи две земље постепено расту. Тај процес је био посебно видљив после Титове смрти, током осамдесетих година.

Последње две деценије

Током деведесетих година Француска је имала више разумевања у односу на друге велике силе Запада према српским интересима, мада вероватно не у оној мери која би се очекивала у односу на традиционално пријатељство. При томе се та благонаклоност могла више

приметити за време председничког мандата Франсоа Митерана, него потом Жака Ширака, који је чак француске ваздушне снаге увео у контингент НАТО приликом агресије на СРЈ 1999. године. Ширак је при том стално истицао да званични Париз нема повољан став према актуелном Милошевићевом режиму, а не према српском народу. У том правцу француска политика је и за време бомбардовања НАТО показала на више начина своју наклоност према српском фактору у целини (супротстављање бомбардовању низа циљева у СРЈ, укупно држање француских пилота и војних лица, држање већег дела француске јавности и др).

Од 2000. године долази до приближавања ставова Београда и Париза по низу питања. Француска повећава своју економску сарадњу са Србијом и Црном Гором. Званични Париз је стајао на позицији да је питање Косова и Метохије интернационализовано 1999. године, али да би међу неколико солуција за решење овог проблема вероватно најоптималније било широка аутономија у оквиру Србије и СРЈ (СЦГ). Француска је подржавала опстанак заједничке државе Србије и Црне Горе, практично до самог референдума маја 2006. године. Приликом настрјаја албанских терориста на српско и неалбанско становништво на Косову марта 2004, француска јавност је углавном на српској страни, а француски војни контингент у оквиру међународних снага се држи коректно. Нарочито је од српских државника и политичара овог периода близак са француском политиком био председник СРЈ, а после и премијер Србије Војислав Коштуница, мада су и остали високи политичари Србије имали углавном веома добре односе са Француском.

Од доласка на чело Француске Николе Саркозија и министра спољних послова Бернара Кушнера, односи две земље су оптерећени косовским питањем, пошто је званична Француска признала 2008. независност Косова. Имајући у виду укупно стање на француској политичкој сцени, као и у француском друштву, постоје предуслови да се односи две земље постепено врате на ниво традиционалног пријатељства. У том правцу је председник Србије Тадић приликом посете Паризу маја 2009. наговестио стварање стратешких односа са Француском у будућности. ■
(Крај)

Подршка Југославији

Период од 1949. до краја 1951. представља време интензивног побољшања и наглог пораста квалитета односа двеју држава – ФНРЈ и Француске. Током ове две године ниво односа толико је порастао да се може рећи да тако нагла промена набоље у кратком периоду није забележена у читавом 20. веку.

Југославија је била веома заинтересована за добре односе са Француском. Прво због сукоба са Коминформом и престанка свих контаката са источноевропским социјалистичким државама и СССР-ом, чиме се ФНРЈ нашла у ситуацији да управо од тих земаља очекује евентуалну агресију, провокације и претње, због чега је од Запада тражила подршку. Друго – са готово аутархичном и слабом привредом, Југославији су били хитно потребни кредити и економска помоћ, нарочито у неродним годинама. Три западне силе одобриле су Југославији трипартитну помоћ, а Француска јој је (истина мање него САД и Британија) давала и неке додатне облике помоћи и кредита. Треће, спорна Слободна територија Трста, и конфликт са Италијом око ње, добили су посредништво три силе Запада, међу којима је била и Француска.

Успон сарадње у време председника Митерана

ра, односи две земље су оптерећени косовским питањем, пошто је званична Француска признала 2008. независност Косова. Имајући у виду укупно стање на француској политичкој сцени, као и у француском друштву, постоје предуслови да се односи две земље постепено врате на ниво традиционалног пријатељства. У том правцу је председник Србије Тадић приликом посете Паризу маја 2009. наговестио стварање стратешких односа са Француском у будућности. ■

(Крај)

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

16–31. мај

✝ Православни

- 21. мај** – Свети апостол и јеванђелист Јован Богослов
- 22. мај** – Пренос моштију Светог оца Николаја – Задушнице
- 23. мај** – Силазак Светог Духа на апостоле – Педесетница – Тројице
- 24. мај** – Духовни понедељак; Свети Кирило и Методије
- 25. мај** – Духовски уторак
- 29. мај** – Теодор Вршачки; мученик Вукашин

✝ Римокатолички

- 23. мај** – Духови – Педесетница
- 30. мај** – Пресвето Тројство

СВЕТИ КИРИЛО И МЕТОДИЈЕ

Ова два брата рођена су у Солуну, у кући знаменитих и богатих родитеља. Старији брат Методије провео је, као официр, десет година међу Словенима (македонским) и тако научио словенски језик. По повратку у Грчку замонашио се, а мало иза тога придружио му се млађи брат Кирило (Константин). Када је хазарски цар Каган тражио од цара Михаила проповеднике хришћанства, цар му је послао браћу Ђирила и Методија.

Они су прво убедили Кагана и његове доглавнике, а затим и много народа превели у хришћанство. По повратку у Цариград саставили су словенску азбуку од 38 слова, а почели да преводје црквене књиге са грчког на словенски. На позив кнеза Рагислава отишли су у Моравију да шире веру Христову, а умножене црквене књиге поделили су свештеницима да уче омладину. На папин позив стигли су у Рим где се Ђирило разболео и умро 14. фебруара 869. године.

Методије се потом вратио у Моравију и наставио ширење вере међу Словенима све до смрти 6. априла 885. године. Његово дело наставили су његови ученици са светим Климентом као епископом на челу. Прешли су Дунав и спустили се на југ, у Македонију (Охрид) и ту продужили започети посао браће Ђирила и Методија. Ширили су веру и писменост међу Словенима. ■

ДУХОВИ

Педесет дана после Ускрса, црква у литургијској години слави Духове. У тој светковини слави се долазак треће Божанске личности, послате од Оца и Сина да све посвети и доведе до пуноће Исусово дело на земљи.

Описујући догађај Духова, јеванђелисти не спомињу појаву неког одређеног лика, људског или било ког другог. Догађај Духова прате два знака: огањ и ветар.

Огањ је већ у Старом завету означавао Божију присутност. Довољно је сетити се његовог указања Мојсију у пламеном грму и налог да пође фараону и изведе народ из ропства. Дух свети, јавио се апостолима у облику пламених језика с налогом да иду свим народима и навештавају спасење по Исусу Христу.

Деловање Духа светог такође се означава симболом ветра јер он разноси сведочанства апостола с једног на други крај света. Радосна вест и данас се незауостављиво шири... ■

ДОГОДИЛО СЕ...

18. мај

Указом краља Петра Првог Карађорђевића од 23. октобра 1903, 18. мај одређен је за празник 8. пешадијског пука у знак сећања на дан ослобођења Пожаревца 1804. године.

20. мај 1989.

Скупштина Србије донела је одлуку о расписивању зајма за привредни препород Србије. Зајам никада није враћен зајмодавцима, а српска привреда је у наредној деценији доживела колапс.

22. мај 1939.

У Берлину, представници влада фашистичке Италије и нацистичке Немачке потписали уговор, такозвани „Челични пакт“, којим су се обавезале на заједничко вођење рата.

23. мај 1916.

Начелник штаба Врховне команде генерал Бојовић наредио је да због јеврејског празника шавуата (Примање закона), 24. и 25. маја, „војници Мојсијеве вере“ буду ослобођени сваког рада и занимања. Одобрено је да они војници који желе могу да оду у Солун и присуствују верској служби у синагоги.

24. мај 1913.

У знак Краљевског признања за изказану храброст у рату 1912–1913. године, краљ Петар одликовао је златном медаљом за храброст заставе четрнаест пешадијских и коњичких пукова првог и другог позива народне војске.

26. мај 1972.

Потписан споразум SALT I (Strategic Arms Limitation Talks) о ограничењу стратешког наоружања између Сједињених Америчких Држава и Совјетског Савеза. Ови преговори почели су 1969. године како би се замрзло офанзивно оружје на постојећем нивоу и омогућило уравнотежено и проверљиво развијање страте-

шког нуклеарног наоружања. Седам година касније, 18. јуна 1979, потписан је споразум SALT 2, којим су ограничени број и врсте нуклеарног наоружања у поседу двеју држава.

28. мај 1812.

Потписан Букурешки мировни уговор између Русије и Отоманске империје. Члан 8. Мировног уговора, на коме је инсистирала Русија, обезбедио је амнестију српским устаницима, аутономно управљање унутрашњим пословима земље и прикупљање пореза, те повратак Турака у српске градове. Иако је касније довео до тешке војно-политичке ситуације, Букурешки уговор представља први међународно-правни акт којим су Срби уведени у међународне односе.

28. мај 1879.

Рођен је математичар, астроном и геофизичар Милутин Миланковић, оснивач катедре небеске механике на Београдском универзитету.

29. мај 1868.

Приликом шетње Кошутњак код Београда убијен је српски кнез Михаило Обреновић, који је Србију учинио најјачом војном силом Балкана. Убијен је у време кад је довршавао припреме за рат против Отоманског царства. На престолу Србије био је од 1839. до 1842. и од 1860. до смрти.

30. мај 1913.

Закључен је мировни уговор у Лондону између чланица Балканског савеза (Бугарска, Србија, Црна Гора и Грчка) и Турске, којим је окончан Први балкански рат. Турска је овим уговором изгубила све балканске поседе, на европском тлу остао јој је само Цариград са околином. ■

Припремио мр Миљан МИЛКИЋ

100 година од прве маратонске трке у Србији

У корак са светом

Београдски маратон, најмасовнија спортска манифестација у Србији, одлуком Скупштине града Београда уврштена је у догађаје од посебног значаја за главни град. Од 8. маја 1988, када је одржан први маратон, ова спортска манифестација није прекидана, па ни у пролеће 1999. године, када су снаге НАТО бомбардовале Београд. Био је то и први маратон на свету трчан у условима ратног стања. Под слоганом *Зауставите рат – трчите светом*, у трци која није имала победника, кроз циљ је заједно прошло 39 маратонаца, који су без позива пристигли у Београд из седам земаља. Био је то и први и досада једини маратон у коме су сви учесници били победници.

Јепа традиција Београдског маратона своје корене вуче из маратонске трке која се више година трчала од Обреновца до Београда. Било је то почетком прошлог века, а прва у низу тих трка, која је уједно била и прва маратонска трка у Србији, одржана је 2. маја по старом, односно 15. маја 1910. по новом календару, дакле, тачно пре сто година.

Први маратон у Србији

„Велику пешачку утакмицу Обреновац – Београд“, како је писало на званичном плакату организатора београдског Спорт клуба „Олимпија“, започело је тог недељног поподнева 97 „тркача“. Већ у близини Дубоког, после само пет пређених километара, издвојио се од осталих такмичара Душан Милојковић. Али, његово преимућство веће од једног километра, створено јаким темпом од самог почетка трке, брзо је нестало, па су овог такмичара (сељака који није имао знање како се трчи маратонска трка) сустигли остали. До Остружнице, која је била на половини пута до циља, одустало је, због неприпремљености за трке на дуге стазе, више од половине такмичара.

Циљ трке („победни стуб“) био је у Кошутњаку, где је за ту прилику изграђена кружна атлетска стаза дужине 335 метара, коју су такмичари пре уласка у

циљ морали претрчати три пута. Уз стазу, на централном месту, била је постављена и свечана бина, коју су непосредно пре завршнице трке заузели српски краљ и његова свита. А онда, након 2 сата и 50 минута од почетка трке у Обреновцу и претрчаног 31 километра, први је на кружну стазу, а затим и у циљ, ушао Александар Поповић. Осам минута касније пристигао је и Душан Милојковић, који је смогао снаге да се поврати после кризе коју је имао код Дубоког, али га је ипак у финишу трке, потпуно исцрпљеног, прстигао Љубомир Урошевић, трговац, који је пре трке важио за фаворита. Кроз циљ у Кошутњаку прошло је 27 такмичара.

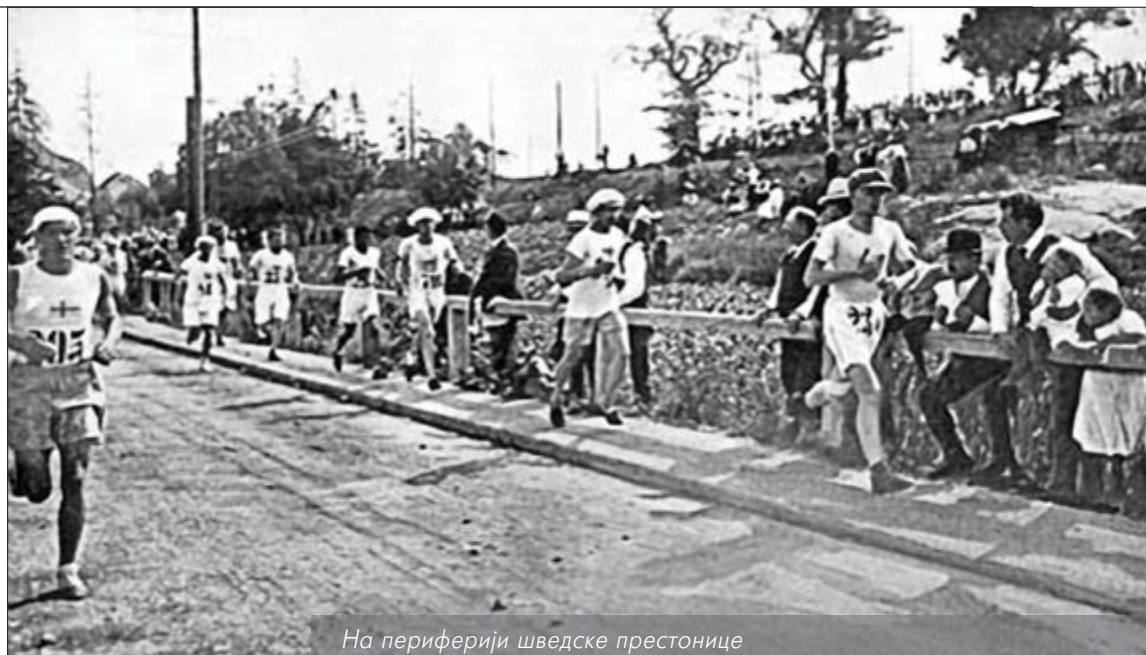
За победу у првој маратонској трци у Србији, Александар Поповић добио је лаворов венац из руку краља Петра Првог Карађорђевића.

Српски редов – олимпијски маратонац

Значајно место у историји првих београдских и српских маратона има Драгутин Томашевић. Он је десетоструки победник трке Обреновац–Београд, али и први човек из Србије који је учествовао на олимпијском маратону. Рођен је 20. априла 1890. у Бистрици код Петровца на Млави, а преминуо октобра 1915. од последица рањаванња у околини Пожаревца, где се у Првом светском рату као добровољац прикључио српској војсци у одбрани отаџбине.

Сећање на првог маратонца

У знак сећања на првог учесника олимпијског маратона из наше земље, у Петровцу се сваке године, у јуну месецу, одржава Меморијална трка „Драгутин Томашевић“, у организацији локалне самоуправе и под покровитељством Олимпијског комитета Србије.

На периферији шведске престонице

Прекид изолације

Тог пролећа 1910. године, када је одржана прва маратонска трка у Србији, у Београду је први пут изведена Бетовенова 9. симфонија, више дана се голим оком видела Халејева комета, Арнаути су стварали немире у Призрену, а краљ Петар Први Карађорђевић се, после седам година изолације Србије од европских дворова (због свирепог убиства краљевског пара), састао са руским и бугарским царем и турским султаном.

У својој двадесет другој години, као редов XVII пешадијског пука „Краљевић Ђорђе“, Томашевић је победом на квалификационој трци, такође на стази Обреновац–Београд, изборио учешће у маратонској трци на Петим олимпијским играма модерног доба, која је одржана у недељу 14. јула 1912. у шведској престоници.

Званични записник ове олимпијске маратонске трке није сачуван, па ћемо реконструкцију трке, тј. оних детаља везаних за учешће нашег репрезентативца, извршити на основу више извора, укључујући и сведочења Душана Милошевића (1894–1967), нашег такмичара у трци на 100 метара, и Светомира Ђукића (1882–1960), оснивача српског олимпијског покрета, првог директора Српског олимпијског клуба и члана Међународног олимпијског комитета (МОК).

Дакле, тог недељног поподнева олимпијску маратонску трку започело је 69 учесника из 19 земаља. Највише пријављених такмичара имали су домаћини, Велика Британија и Сједињене Америчке Државе – по 12. Краљевину Србију представљао је један такмичар – Драгутин Томашевић, мада се за најатрактивнију олимпијску дисциплину пријавио још један – Живко Н(В)астић (податак МОК-а), али се он није појавио на стартној позицији (због недостатка новца није ни допутовао у Шведску). По великој врућини (трка је започела у 13.15) стазу дугу 40,2 км први је претрчао такмичар из Јужне Африке Кенет Мекартур (Kenneth McArthur). Пласман Драгутина Томашевића остао је до данас споран: док на званичном сајту МОК-а стоји да српски маратонац није завршио трку (Did not finish), сведок тог догађаја Светомир Ђукић тврди, у извештају Министарству просвете и црквених дела, да је Томашевић прошао кроз циљ као тридесет седми. ■

Зорица ЈАНКОВИЋ
Ауторка је историчар и кустос Историјског музеја Србије

**Једриличари
Војне академије
на регати
у Ливорну**

Добар пласман

Једриличарска репрезентација Војне академије учествовала је на престижној регати у Ливорну у Италији, од 26. априла до 3. маја, и освојила 13. место у свету и четврто место у класификацији земаља Медитерана и Црног мора

Екипу Војне академије чинили су капетан речних јединица Јован Кривокапић, тренер и тим лидер, поручник корвете Александар Ђорђевић, скипер и кадети Биљана Кањерић, Влада Трајковић, Александар Јовановић и Владица Тасић.

– Били смо најмлађа екипа из једине континенталне земље на регати, за коју смо се припремала на реци, а такмичили на мору. Можемо бити задовољни успехом, премда се ради о младој и неискусној екипи кадета, који су први пут крочили на једрилицу пре два месеца када смо почели тренинге, изјавио је вођа екипе капетан Кривокапић.

Прво место освојила је екипа Бахреина, друго Уједињених Арапских Емирата, а треће место припало је екипи Турске. У класификацији земаља Медитерана и Црног мора прво место освојила је Турска, друго Италија, док је треће место припало екипи Словеније.

Позиву италијанске поморске академије и града Ливорна, ове године, одазвало се 20 земаља, са укупно 21 екипом које су се такмичиле у класи једрилица J 24. Поред војних репрезентација, на регатном пољу учествовало је и 20 екипа из Италије и целе Европе, међу њима и олимпијски и светски прваци.

„Трофеј поморске академије и града Ливорна“ (ТАН) како се назива ова регата, једна је

од највећих и најбоље организованих регата које се одржавају на Медитерану и сваке године окупља око 2500 једриличара из целог света. Регата уједно представља светско првенство војних академија у класи једрилица J 24.

Припреме екипе Војне академије одвијале су се на Дунаву, на позајмљеним једрилицама из Једриличарског савеза Србије. Посебну захвалност дугују Марку Јелићу и Горану Станковићу који су им уступили једрилице, као и Владимиру Митровићу и Александру Лоридону на несебичној помоћи и бројним тренинзима које су одрадили са екипом. ■

J. K.

Успех војних спортиста на Купу у планинском трчању

Први Куп у планинском трчању (Via militaris cism – mountain running challenge cup), одржан је у Димитровграду од 6. до 10. маја, у организацији Министарства одбране, Атлетског савеза Србије, Универзитета Edukons и локалне самоуправе Димитровград. У оквиру ове манифестације одржано је и 1. првенство Србије у планинском трчању.

Такмичили су се припадници оружаних снага Албаније, Босне и Херцеговине, Хрватске, Македоније, Црне Горе и Србије.

Репрезентативци Министарства одбране и Војске Србије остварили су изузетне резултате у појединачној и у екипној конкуренцији.

Старији водник Горан Чегар победник је у мушкој конкуренцији, уједно и првак Србије, кадеткиња Невена Јовановић првопласирана је у женској конкуренцији и вицешампионка Србије, док је капетан Александар Нешевски био другопласирани у војном делу, а у конкуренцији за првенство Србије освојио је треће место.

Мушка екипа МО и ВС освојила је прво место у екипној конкуренцији, док је женска екипа заузела друго место.

Војну екипу чинили су пуковник Зоран Шћекић, шеф делегације, Стеван Грујић тренер екипе, потпуковник Драган Тодоров, капетани

Александар Нешевски и Милован Милић, старији водници Игор Вуковић и Горан Чегар и кадеткиње Невена Јовановић, Слађана Ђорђевић и Марија Марковић. ■

Г. Ч.

У сусрет Трећем спортском првенству Копнене војске

Од 24. до 28. маја у Новом Саду ће се, у организацији Команде КоВ, оржати Треће спортско првенство Копнене војске. Домаћин бројним спортистима биће Прва бригада КоВ, а такмичења ће се спроводити на спортским теренима Новог Сада, Суботице, Сремске Каменице и Футога.

Преко 400 такмичара сврстано је у шест такмичарских екипа: Нови Сад, Краљево, Ниш-1, Ниш-2, Панчево и Врање. Током пет дана трајања првенства они ће се, појединачно и екипно, борити за остваривање најбољих спортских резултата у војном вишебоју, стрељаштву, оријентирингу, одбојци, малом фудбалу, атлетици и џудоу и освајање ласкаве титуле најбољих у КоВ. ■

Б. П.

Треће спортско првенство центара за обуку

Треће спортско првенство центара за обуку Војске Србије одржано је у Првом центру за обуку у Сомбору.

Спортске снаге одмериле су екипе из Горњег Милановца, Сомбора, Београда, Батајнице, Ваљева, Зајечара, Крушевца, Лесковца и Пожаревца, у седам спортских дисциплина – војни вишебој, стрељаштво, атлетика, фудбал, одбојка, џудо и оријентиринг.

Отварајући спортско првенство, у присуству бројних представника политичког, привредног и културног живота Сомбора и Апатина, командант Команде за обуку генерал-мајор Александар Живковић рекао је да карактер, интензитет и врста поверених задатака намећу висок степен физичке спремности сваког припадника Војске Србије и у томе се огледа важност спортског првенства.

– О нашој спремности сведочи и освојено друго место Команде за обуку на прошлогодшњем спортском првенству Војске Србије, истакао је генерал Живковић и пожелео свим учесницима успех у витешком надметању у духу фер плеја. ■

М. М.

КОНКУРС

за избор наставника и сарадника у школској
2010/2011. години

а) За наставнике:

1. За уже научне области **Погонска средства и корозија и заштита материјала** и **Заштита животне средине**, избор
– један у звање ванредни професор (посебни услови: професионални припадник ВС, доктор наука из области за које се бира)

б) За наставнике вештина:

2. За уже области **Војна техника и опрема јединица ВиПВО** и **Тактика јединица ВиПВО**, избор
– један у звање виши предавач (посебни услови: професионални припадник ВС, ВЕС 31398)

в) За спољне сараднике – наставнике:

3. За уже научну област **Рачунарска информациони системи**, избор
– један у звање доцент (посебни услови: професионални припадник ВС, доктор наука из области војних електронских система – информационе технологије)
4. За уже научну област **Санитетска и ветеринарска подршка**, избор
– један у звање доцент – ванредни професор (посебни услови: професионални припадник ВС, доктор медицинских наука)
5. За уже научну област **Снабдевање**, избор
– један у звање доцент (посебни услови: професионални припадник ВС, доктор наука из области за коју се бира)
6. За уже научну област **Механика наоружања**, избор
– један у звање ванредни професор – редовни професор (посебни услови: доктор наука из области за коју се бира)
7. За уже научну област **Ваздухопловно машинство**, избор
– један у звање доцент (посебни услови: професионални припадник ВС, доктор наука из области за коју се бира)

г) За сараднике:

8. За уже научну област **Систем логистике**, избор
– један у звање асистент (посебни услови: професионални припадник ВС, завршена ВА, магистар електротехничких наука)
9. За уже научну област **Систем логистике**, избор
– један у звање асистент (посебни услови: професионални припадник ВС, завршена ВА, магистар из области логистике)

д) За спољне сараднике – сараднике:

10. За уже научну област **Систем логистике**, избор
– један у звање асистент (посебни услови: професионални припадник ВС, магистар техничких наука)
11. За уже научну област **Економија одбране**, избор
– један у звање асистент (посебни услови: професионални припадник ВС, завршена ВА, магистар економских наука)

12. За уже научну област **Транспорт у логистици**, избор
– један у звање асистент (посебни услови: професионални припадник ВС, завршена ВА, магистар наука из области логистике)

УСЛОВИ КОНКУРСА И НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Поред посебних услова наведених за сваку тачку овог конкурса кандидати морају да испуњавају и следеће услове:

- 1) да имају две последње службене оцене најмање врло добар (не односи се на лица из грађанства која конкуришу на месту број 6);
- 2) да су основне студије завршили са просеком најмање 8 (осам) – односи се само на лица која конкуришу за звање вишег предавача и
- 3) да испуњавају и остале услове за избор у звање наставника за које конкуришу, предвиђене *Законом о војним школама и војним научноистраживачким установама и Статутом ВА*.

Кандидати из Министарства одбране и Војске Србије молбе за избор треба да подносе редовним путем, на адресу ВП 2977, Београд, са назнаком „за конкурс“, а кандидати из грађанства поштом, препоручено, на адресу: Војна академија, Павла Јуришића Штурма бр. 33, Београд. У молби обавезно навести адресу и телефон, ужу научну област за коју се подноси молба и бројну ознаку уже научне области у конкурс.

Уз молбу кандидати треба да приложе:

- доказе о испуњавању услова конкурса;
- биографију са описом кретања у служби, односно са описом радних дужности;
- библиографију објављених научних и стручних радова са примерцима радова и
- сагласност претпостављене команде за ангажовање у наставном процесу у Војној академији (само за места под „в“ и „д“).

Поред наведених докумената професионална војна лица, која се налазе ван састава Војне академије, и која конкуришу за места под „а“, „б“ и „г“ треба да доставе и упитник за премештај (попуњен и оверен) и сагласност надлежне претпостављене команде. Лица из грађанства која конкуришу на место бр. 6, треба да доставе још: извод из матичне књиге рођених, уверење о држављанству, уверење да се против њих не води кривични поступак и уверење да нису кажњавани.

О резултатима конкурса кандидати из Министарства одбране и Војске Србије биће обавештени редовним путем, посредством својих команди, а кандидати из грађанства на достављену кућну адресу.

Непотпуне и неблаговремено поднете молбе неће бити разматране.

Конкурсна документација неће се враћати.

Конкурс је отворен 30 дана од дана објављивања. ■

Мали огласи

Сусрет некадашњих ученика 7. класе Војне гимназије, поводом 30. годишњице матуре, заказан је за 29. мај 2010. године. Окупљање је у интернату школе у 10.00 часова. Ближа обавештења могу се добити на сајту 7. класе www.7-klasa.info и на телефоне: 064 8329 751 (Славољуб М. Марковић) и 065 3555 155 (Зоран Малинић). ■

Ауто рели

Меморијал хероја Тепића 2010

Домаћин овогодишњег релија је Центар за привредно-технолошки развој Војводине у чијем ће објекту, у предивном амбијенту Националног парка „Фрушка гора“, бити одржана свечаност поводом проглашења победника

Под окриљем новооснованог Спортског рели савеза Србије, Официрски ауто-мото спортски клуб Београд и Аутомобилски спортски клуб Земун заједнички организују Седми ауто-рели под називом „Меморијал хероја Тепића 2010“ на коме учествују активне, резервне и пензионисане старешине, чланови њихових породица и остали такмичари из разних крајева земље. Основни циљ овог надметања је дружење људи, упознавање културно-историјских и туристичких знаменитости Србије, подизање саобраћајне и техничке културе, посебно младих нараштаја, и жеља да се отргне од заборава светао лик народног хероја Милана Тепића, који пре, базмало, две деценије није дозволио хрватским паравој-

ним формацијама да заузму складиште убојних средстава, већ га је подигао у ваздух, преселивши се у легенду. Са њим у незаборав је отишао и десетар Стојадин Мирковић, из села Горње Лесковице, близу Ваљева.

Аутомобилске посаде ће у недељу, 27. јуна 2010, стартовати из Ваздухопловног ремонтног завода „Мома Станојловић“ у Батајници, а на циљу, који се налази на Фрушкој гори, стићи ће после оценокске возње и неколико специјалних испита. Они ће, сем тога, возећи ка циљу удаљеном око 100 км, решавати тест који се тиче познавања *Новог закона о безбедности саобраћаја* и животног пута хероја Тепића, капетана прве класе техничке службе, посмртно унапређеног у мајора.

Домаћин овогодишњег надметања и дружења наших аутомобилиста је Центар за привредно-технолошки развој Војводине. Један од руководиоца центра, Драган Торњански, верује да ће такмичарима и члановима њихових породица у пријатној усмени остати тренуци проведени на Андрејеву утоњулом у густој шуми Националног парка „Фрушка гора“, а ми бисмо само додали да ће га многи, опчињени прелепим зеленилом, сигурно поново похитати. Ако неко пожели да после релија пренаћи или остане који дан дуже, нека се јави на телефон 021/48-02-400 како би се подробније обавестио о свему што га, у вези са смештајем, занима. ■

В. РИСТИЋ

Пријављивање

Пријаву за такмичење (име и презиме, тачну адресу, број телефона, марку возила и запремину мотора) испишите сами (на обичном папиру) и што пре, а најкасније до 15. јуна 2010. пошаљите на адресу: Редакција магазина „Одбрана“ (са назнаком „За рели“), 11000 Београд, Браће Југовића 19.

Исправка

У огласу за пријем професионалних војника, објављеном као прилог у Одбрани број 111 од 1. маја 2010. године, исправља се број телефона Техничког опитног центра. Нови број је 011 3401069. ■

БИЦИКЛИ И СКУТЕРИ

БЕЗ

УЧЕШЋА
ЖИРАНАТА
ЧЕКОВА
КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ
ЗА ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
И ВОЈНЕ ПЕНЗИОНЕРЕ
ПУТЕМ АДМИНИСТРАТИВНЕ
ЗАБРАНЕ

- КАЦИГЕ, РЕЗЕРВНИ ДЕЛОВИ, ПРАТЕЋА ОПРЕМА
- АУТОМОБИЛСКЕ ГУМЕ, АКУМУЛАТОРИ, МОТОРНА УЉА...
- АУТО-ДЕЛОВИ ЗА СВА ВОЗИЛА
- АУТО-КОЗМЕТИКА И ОПРЕМА, АЛУ-ФЕЛНЕ, КРОВНИ НОСАЧИ...
- КОСИЛИЦЕ, ТРИМЕРИ, МОТОРНЕ ТЕСТЕРЕ
- ЕЛЕКТРИЧНИ РУЧНИ АЛАТ
- ФИТНЕС ОПРЕМА, КУЋНА ТЕРЕТАНА, ТЕГОВИ...

Напомена:

- обрасце административне забране достављамо поштом
- могућа организована испорука по договору

КОТИК д.о.о.

Панчево, Жарка Зрењанина 14

Телефони : 013/ 344 - 321, 063/ 370 - 138

Телефакс : 013/ 345 - 930

ОДБРАНА

НАРУЏБЕНИЦА

Претплаћујем се на магазин „Одбрана“ за 2010. годину (заокружите)

1. Полугодишња претплата (1.1. – 30.6. 2010.

године, 12 бројева) – по цени 1.080,00 динара

2. Годишња претплата (1.1. – 31.12.2010. године,

24 броја) – по цени 2.160,00 динара.

Уколико се претплаћујете на већи број примерака, уплатити одговарајућу суму (помножити број примерака са претплатном ценом).

Плаћање унапред на жиро-рачун **840-49849-58**.

Наруџбеницу и уплатницу послати на адресу:

МЦ „Одбрана“, Браће Југовића 19, Београд.

Правним лицима доставићемо предрачун на основу ове наруџбенице.

Купац _____

Улица и број _____

Телефон _____

Место и број поште _____

Потпис наручиоца

М.П. _____

НАПОЛЕОНОВЕ ПАРТИЈЕ

ГАРДА УМИРЕ, АЛИ СЕ НЕ ПРЕДАЈЕ

Ретко је у историји наћи личност овечану бројним легендама као што је то Наполеон I Бонапарте (1769–1821), француски цар од 1804. године, војсковођа и освајач. Овај Корзиканац је 1812. године ушао и у Москву, али је после пораза од коалиције код Ватерлоа (1815. године) прогнан на острво Свету Јелену, где је и умро.

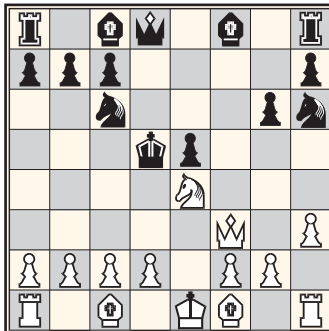
Поуздано се зна да је као млади артиљеријски поручник често посећивао чувену „Кафе де ла Резанс“ у Паризу, где су шах играли тада најјачи мајстори. У Партијама је, како пише наш шаховски историчар Славко Домозет, испољивао смелост,

тражио необична решења, предузимао често и неправилан план са гледишта теорије. Од шаха се није раздвајао ни за време многобројних војних похода. Партнери су му били царица Јозефина, ађутанти и генерали међу којима маршал Неј и кнез Басан. Шах је играо и на Светој Јелени, где му је противник био маршал Бертран, такође изгнаник. У Бечу је одиграо и једну партију против „шаховског аутомата“ барона Кемпелена 1809. године. Имао је беле фигуре и – желећи да испита знање тајанственог партнера, одиграо неправилан потез, али је „Турчин“ код трећег неправилног потеза порушио фигуре и бацио их на под. Партија је ипак одиграна, али је император био матиран.

У многим књигама објављена је следећа партија:

Наполеон – Госпођа де Рамизе
Париз или Ла Малмаисон,
1804.

1. Сц3 е5 2. Сф3 д6 3. е4 ф5 4. х3 фе4 5. Се4 Сц6 6. Сф5 д5 7. Дх5 г6 8. Дф3 Сх6 9. Сф6 Ке7 10. Сд5 Кд6 11. Се4 Кд5

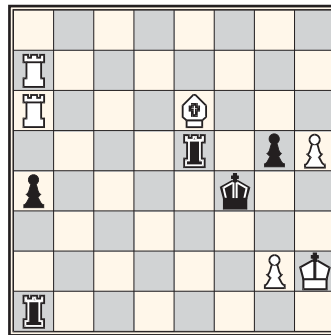
Бели: Ке1, Дф3, Та1, Тх1, Лц1, Лф1, Се4, а2, б2, ц2, д2, ф2, г2, х3
Црни: Кд5, Дд8, Та8, Тх8, Лц8, Лф8, Сц6, Сх6, а7, б7, ц7, е5, г6, х7

12. Лц4 Кц4 13. Дб3 Кд4 14. Дд3 мат.

Петар Мејић је у својој књизи о знаменитим шахистима ову партију оценио тако што је завршетак сматрао једним од најлепших матова у минијатурама.

КОМБИНАЦИЈА

Донер – Шпањард, 1961.

Бели: Кх2, Та6, Та7, Ле6, г2, х5

Црни: Кф4, Та1, Те5, а4, г5

Црни на потезу.

Могло се очекивати да се црни преда пошто има фигуру мање, а својим последњим потезом Тха7 бели је запретио да му узме пешака са шахом. Али... 1...Тх1!!

Славни Донер је предао, јер после неизбежног 2.Кх1 долази неодбрањиво 2...Кг3 са матом.

РЕКЛИ СУ...

Ја волим све позиције. Дајте ми тешку позицију, ја ћу је играти. Дајте ми лошу позицију, ја ћу је бранити. Отварања, завршнице, компликоване позиције, „мртви“ ремији, ја их волим и ја ћу их играти. Али потпуно добијену позицију не могу!

Јан Донер

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

○	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	○	○	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
20													21									
22											23											
24										25											26	
27									28											29		
30								31											32			
33							34										35					
36						37									38							
39					40									41								
42				43									44									
45			46									47										
48										49												
50										51												

Припремио Жарко ЂОКИЋ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО: притока, Никола Каровић, разарање, фолорати се, а, изгладити, Минимакс, РМ, Мариница, левичари, ФАИ, Осетија, засејати, пазаг, рибица, Катарица, Минос, Спасо, сатирици, берачи, кате, ременица, Палотај, ИТИ, Малезија, Мала лира, Би, матината, ботаничар, о, капацигети, надизати, растерити се, катанги.

ВОДОРАВНО:

20. Неједнакост више валута (мн.), 21. Мађарски филмски критичар, писац и песник, 22. Дати интонацију, 23. Пловила са два трупа, 24. Планина у Босни, изнад Гламоча, 25. Шпански композитор и виолинист, Пабло де, 26. Телевизија (скр.), 27. Криви рог, позауна (муз.), 28. Италијански барокни сликар, Ђовани Антонио Канал, 29. Име глумца Нолтија, 30. Полтрон, удворица, 31. Они који уводе новине, иноватори, 32. Име бившег немачког фудбалског голмана Игнера, 33. Женско име, Тина одмила, 34. Караванске поворке или колоне, 35. Немачки фудбалер, Дитмар, 36. Име енглеске књижевнице Кристи, 37. Ломити, преламати, 38. Спајати варењем, 39. Америчка глумица, Хале, 40. Шалљивчине, лакрдијаши, 41. Онај који је изабран, изабраник, 42. Други, остали, 43. Музички појачавачки уређај, 44. Бивши глумац, Емил, 45. Иницијали бивше глумице Тарнер, 46. Држава у Африци, 47. Метал мале специфичне тежине, 48. Премазати сапуницом, 49. Изгубити разум, постати бена (нар.), 50. Изгубити снагу, 51. Презиме изведено од именице капетан.

УСПРАВНО:

1. Расправљиво, претрешљиво, 2. Паметан, уман, 3. Антиквари, 4. Нанети некоме пораз, 5. Женско име, Анета одмила, 6. Прња, крпича, 7. Руско женско име, Ирена, 8. Велико језеро у Африци, 9. Грчко слово, 10. Лична заменица, 11. Руковати неким уређајем, 12. Прамере (стр.), 13. Разорни извори светлости, оптички квантни генератори, 14. Гродитељи виолина из Кремоне, 15. Брат одмила, 16. Врста папагаја (мн.), 17. Символ лантана, 18. Ставити ранији датум, 19. Бивши филмски режисер (Лелота порока), 21. Италијански фудбалер, Фабио, 23. Филм Жике Митровића, 25. Кораца, корачићи, 26. Први падеж (грам.), 28. Бити налик, сличити, личити, 29. Насеље и општина у Граду Београду, 31. Друг по служби, камарад, 32. Бивши амерички дипломат, Аверел, 34. Град у Италији, 35. Општина и место у Косовскопоморавском округу у Србији, 37. Могућан, 38. Свежањ цвећа, 40. Филипо одмила (у Италији, нпр. фудбалер Инзаги), 41. Француски визионар и утопист, Етјен, 43. Међународна ознака за Намибију, 44. Бивши француски политичар, Фердинанд, 46. Повратна заменица, 47. Ауто-ознака Панчева.

Najbolji deo dana

BEOGRADE DOBRO JUTRO

www.studiob.rs

1. Međunarodni sajam

Tehnička i fizička zaštita.
Korporativna bezbednost.
Inteligentna zgrada.
Bezbednost u saobraćaju.
Informaciona bezbednost - sBIT

SISTEMI TEHNIČKE ZAŠTITE - Signalna instalacija, pasivna i aktivna oprema. CCTV, IP, alarmi, udaljeni alarmni nadzor, kontrola pristupa i evidencija radnog vremena, sigurnosna rasveta, audio-razglasni sistemi, uređaji i oprema za neprekidno napajanje.

INTELEKTNA ZGRADA - Centralizovana upravljačka infrastruktura objekata, kontrola i zaštita. Integrirani sistemi za bezbednost, nadzor i upravljanje svim vitalnim funkcijama savremenih poslovnih i rezidencijalnih (stambenih) objekata.

FIZIČKA ZAŠTITA - Oružje i prateća lična oprema za izvršioce fizičkog obezbeđenja. Zaštitna odeća i obuća za izvršioce fizičkog obezbeđenja. Menadžment vrednostima. Specijalna blindirana vozila i specijalna oprema za transport novca. Usluge transporta vrednosti i fizičkog obezbeđenja. Menadžment iz kontrolnog centra. Detektivske usluge.

BEZBEDNOST U SAOBRAĆAJU - Specijalna oprema za bezbednost u saobraćaju (radari, kamere, ...). Oprema i automatizovani sistemi za parkiranje i parkinge. Specijalna vozila za bezbednost u saobraćaju. Oprema za javnu saobraćajnu infrastrukturu (svetlosna signalizacija, oznake, zvučna signalizacija, rampe, integrirani sistemi bezbednosti železničkog i vazdušnog saobraćaja ...i sl). Oprema za kontrolu lica i prtljaga.

INFORMACIONA BEZBEDNOST I UPRAVLJANJE PODACIMA (sBIT) - Smart kartice. Bankarska oprema. ATM. Rešenja za bezbedne elektronske platne transakcije. Bezbednost na Internetu. Bezbednost LAN, WAN mreža. Integrirane (SW/HW) bezbedne IT platforme za banke i velike poslovne korisnike. Arhiviranje podataka i upravljanje dokumentima (EDMS). Integrirane (SW/HW) IT rešenja za elektronsku trgovinu i e-upravu.

15 - 18. septembar 2010.

Info i prijava učešća: Tel: +38111 2655-486, Mob: +38163 205-599, Fax: +38111 3615-298, e-mail: isec@sajam.rs

www.beogradskisajam.rs

 BEOGRADSKI SAJAM
Jedno mesto, ceo svet

ИСТОРИЈА СРПСКОГ ВАЗДУХОПЛОВСТВА

40 ПОСТЕРА

**ФОРМАТ А3 У ЗАШТИТНОЈ КОРИЦИ
СА ОСНОВНИМ ИСТОРИЈСКИМ И
ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКИМ ПОДАЦИМА**

НАРУЏЕНИЦА

НЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд Тел: 011/3241-009,
телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун : 840-49849-58

Наручујем следећа издања:

1. „Ловачки авиони“, по цени од 850,00 динара, количина _____
2. „Бомбардери, јуришници и хеликоптери“, по цени од 850,00 динара, количина _____
3. Оба комплекта, по повлашћеној цени од 1.400,00 динара, количина _____

Плаћање се врши унапред. Доказ о уплати и наруџеницу доставити на адресу
НЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо издања.

Купљена издања биће достављена путем *Пост експреса*, на терет купца.

Купац _____

ЈМБГ _____

Улица и број _____

Место _____

Телефон _____

Потпис наручиоца _____

ЈУЖНОКОРЕЈСКО БОРБЕНО
ВОЗИЛО ПЕШАДИЈЕ K21

Хладноратовски концепт израде

AGUSTAWESTLAND AW149

Хеликоптер који обећава

СОВЈЕТСКА
ПУШКА СВТ-40

Оружје великог рата

САДРЖАЈ

Аутомати еро и мини еро
По угледу на узија 2

Јужнокорејско борбено возило
пешадије K21
**Хладноратовски концепт
израде** 4

AgustaWestland AW149
**Хеликоптер
који обећава** 7

Руска пушка СВТ-40
Оружје великог рата 9

По угледу на узија

Пре неколико година Хрватска је од израелске војне индустрије добила лиценцу за производњу чувених аутомата – узи и мини узи, које су прекрстили у еро и мини еро. Сагледавајући све чињенице, предности и мане оба оружја лако је закључити да се са аутоматом еро, у аутоматском режиму паљбе, може успешно дејствовати на готово двоструко већим даљинама него са мини еро. Када се хрватски модел мини упореди са фамилијом узија, онда је он између мини и микро варијанте.

Када се спомене чувени немачки МР5, уобичајено је да се на њега надовезује узи. Мајор Узиел Галил конструисао је давне 1951. први чувени аутомат из фамилије узи. Угледао се на чешке конструкторе и од њих је узео телескопски затварач и постављање оквира у рукохват. Услед

доброг распореда, а и због тога што се затварач налази у тачки тежишта, аутомат је одлично избалансиран па је олакшана контрола приликом рафалне паљбе из једне руке или са кука. Од тих година аутомат је доживео само две дораде – аутоматска кочица на рукохвату и промена калибра у .45 инча.

Уредник прилога
Мира Шведић

Основни ТТ подаци

	ЕРО	МИНИ ЕРО
Калибар	9 x 19 пара	
Дужина цеви	26 цм	15 цм
Теоретска брзина гађања	650 м/м	1.100 м/м
Почетна брзина зрна	400 м/с	352 м/с
Енергија	640 Ј	512 Ј
Тежина	3,57 кг	2,2 кг
Дужина са затвореним кундаком	47 цм	32 цм
са отвореним кундаком	65 цм	54,5 цм
Капацитет оквира	32 и 30 метака	
Принцип рада	Дејство из отвореног затварача	

су и кундак и узели су мање стабилнији и спорији систем од Инграмових аутомата. Код *старијег брата* кундак се преклапа са стране, а код *мини еро* са горње стране. Задњи нишан му је ексцентрични диоптер са два положаја – 75 и 150 м. Испод цеви, одмах испред штитника окидача, налази се комад меке гуме, што хват слабијом руком чини удобнијим.

Иначе, кундак се пакује у облику слова „З” и његово превођење у борбени положај веома је једноставно.

Цев је дуга 26 цм, што стандардном зрну од 9 мм пара даје почетну брзину од 400 м/с и енергију од 640 џула. Теоретска брзина гађања износи 650 метака у минути, што је за око 50 метака брже него код *узија*. Баланс оружја на *еру* је одлично пресликан са израелског оригинала. Регулатор паљбе, или како га Хрвати зову кочница, налази се на истом месту као код *старијег брата* – на самом врату рукохвата – и има три положаја који су обележени словима „Р” рафално, „П” појединачно и „З” заковано. Са регулатором је веома лако руковати – довољно је да се палцем дохвати регулатор и већ се може мењати режим ватре. Наравно, ако су стрелци дешњаци. Код леворуких је та радња мало сложенија, али се ипак може извести релативно брзо.

Када се хрватски модел *мини еро* упореди са фамилијом *узија*, онда је он између *мини* и *микро узија*. Својом тежином од 2,2 кг *мини еро* је 250 г тежи од *микро* и 500 г лакши од *мини узија*. Када му је склопљен кундак, дугачак је 32 цм, односно 54,5 цм када је кундак отворен. Цев је дужине 15 цм, што је готово пет центиметара мање од *мини узија*. Зрно калибра 9 мм пара на устима цеви постиже брзину од 352 м/с, што му даје кинетичку енергију мању за 20 одсто у односу на ону која се постиже из *ерове* цеви дугачке 26 центиметара. Теоретска брзина је много већа захваљујући краћем затварачу. Због тога је циклус бржи, а сама брзина износи 1.100 метака у минути. Висока каденца, мала тежина и баланс оружја неповољно утичу на стабилност у аутоматском режиму паљбе.

Тај проблем су Израелци успешно решили код *микро узија* јер су поставили компензатор у виду два коса зареза и тиме повећали стабилност тако малог оружја приликом дејства рафалном паљбом. Променили

Разлике

На стрелишту се показало оно од чега се страховало. Приликом рафалне паљбе *мини еро* се веома тешко контролише због брзине затварача. Растурање је велико. Пет метака испалених из *минија* у мету на растојању од осам метара формира круг пречника 30–35 центиметара. Код јединичне паљбе је мало скромније, па на удаљености од 15 метара пет метака испалених из оружја прави слику погодака пречника пет центиметара. То и није тако лоше будући да је коришћен кундак. Када се користио дворучни став и рафална паљба, сем прво испалених метака, осталих није било у мети.

Све је било другачије приликом дејства из *ероа* – дуга нишанска линија и стабилност кундака давали су много бољу слику погодака него код *минија*. Код *ероа* слика погодака није прелазила круг пречника 25 центиметара. Сама тежина и смањена брзина гађања дају *ероу* много већу стабилност и могућност контроле оружја приликом рафалне паљбе. Поред тога, из њега је могуће дејствовати рафалом од два метка, што се сматра оптималним за ту врсту оружја.

Сагледавајући све чињенице, предности и мане оба оружја лако се закључује да се аутоматом *еро*, у аутоматском режиму паљбе, може успешно дејствовати на готово двоструко већим даљинама него са *мини еро*.

У случају куповине било ког оружја уз њега се испоручују још и РАП са четири оквира, дводелна шипка, кантика са уљем и комплет четкица. Оквири су капацитета 32 и 20 метака, и тешки 200 и 150 грама, када су празни.

Оба оружја не могу се баш похвалити завршном обрадом оружја. Тачкаста завривања су видљива, а површине грубо обрађене. ■

Иштван ПОЉАНАЦ

Поред стандардног модела појавили су се *мини* и *микро узи*, који су такође задржали карактеристике претходника, чак су и побољшане. Најпре су са тим оружјем били наоружани израелски подбраници, а затим су се проширили на велики број војно-полицијских јединица и јединице које обезбеђују важне личности.

Пре неколико година Хрватска је од израелске војне индустрије добила лиценцу за производњу чувених аутомата и то *узи* и *мини узи*, које су прекрстили у *еро* и *мини еро*.

Карактеристике

Еро је, баш као и *узи*, израђен углавном од пресованих лимова, чиме је његова израда максимално поједностављена и појевтињена. По габариту и перформансама, готово да је идентичан *старијем брату*. Тежак је 3,57 кг, што га чини робусним оружјем и врло стабилним приликом аутоматске паљбе. Дуг је 47 цм са склопљеним кундаком, а са расклопљеним 65 центиметара.

Хладноратовски концепт израде

После приказивања тенка К2, једног од најсавременијих, ако не и најсавременијег на свету, јужнокорејска наменска индустрија представила је и борбено возило пешадије К21, намењено за праћење К2. Јужнокорејци су мислили на све и у К21 уградиле су сва најновија сазнања из свих релевантних области. Ипак, с обзиром на околности у којима се налазе оружане снаге те земље и претећег сукоба са Северном Корејом, на К2 се осећа „дух“ хладног рата.

оследње деценије Јужна Кореја чини огромне напоре да, поред електронске, ауто и бродограђевинске индустрије, развије и војну индустрију. У томе и те како успева, с обзиром на приказана

средства којима настоји да опреми и ојача домаће оружане снаге, у константној опасности од конфронтације са Северном Корејом. Њихови тенкови К2, самоходне хаубице К9, надзвучни школско-борбени авиони Т/А-

50, те школски авиони КТХ-1, сматрају се врхунским средствима у својим категоријама и равноправним такмацима било ком другом решењу у свету.

Квалитет јужнокорејског оружја не остаје непримећен. Тренутно, најозбиљнији купац је Турска, која је откупила лиценцу за авионе КТХ-1 и за К9, а производи та возила под ознаком Т-155. Међутим, томе није крај – овде се мисли на најновији производ те врло динамичне наменске индустрије, борбено возило пешадије (БВП) К21. Јужна Кореја је у претходном периоду производила сопствену варијанту борбеног возила пешадије К200, које је у суштини било базирано на америчком БВП А1FV, развијеном на бази добро познатог оклопног транспортера (ОТ)

M113. Реално, иако је реч о решењу са високим односом квалитета и цене, A1VF није био најпогоднији ни за праћење тенкова K1 (Туре-88), а камоли најсавременијих K2.

Намена

Од новог БВП-а захтевао се значајан напредак у више кључних праваца – оклопној заштити, ватреној моћи и покретљивости. Како Јужнокорејци до сада нису развијали тај ипак специфичан тип возила и пошто им недостаје искуства, тешко је ико могао да претпостави да ће резултат њиховог рада бити једно од најуспелијих и најбоље избалансираних решења БВП у свету. Управо је избалансираност од великог значаја при пројектовању БВП-а – потребно је направити велик број компромиса, можда и већи у односу на процес пројектовања тенка. Наиме, код БВП, у целу „једначину“, поред наоружања, покретљивости и заштите, улази и искрцна пешадија, која условно може да се уврсти у ватрену моћ.

Такво возило мора да прати тенкове и да својим наоружањем допуњује наоружање тенкова. Из тог разлога, наоружање велике већине БВП је током година сведено на аутоматски топ калибра 25–40 мм. Њихова муниција је довољно компактна да дозвољава превоз најмање шест пешадинаца, али, ипак је преовладало мишљење да је потребан нешто већи број војника. Конструктори БВП K21 своје напоре усредсредили су превасходно на наоружање и превоз што више војника, али уз примену најсавременије технологије, што је дало првокласно возило.

Борбено возило пешадије K21 развила је компаније Doosan Infracore, у саставу кор-

Без пушкарница

Тенк K2 превози необично велик број војника – чак девет. Примера ради, то је за једног војника више од до данас најуспешнијег возила у том погледу, шведског CV90, а за два до три више у односу на амерички M2 Bradley, британски Warrior и руске БМП-2 и БМП-3. Међутим, за разлику од појединих решења, K2 нема пушкарнице кроз које би војници могли да отварају ватру из возила. То гледиште је данас и те како актуелно на последњим варијантама БВП-ова, рецимо M2A2 Bradley, док неки БВП-ови нису ни имали могућност отварања ватре из унутрашњости возила. Типичан пример су Warrior и CV90. То гледиште објашњава се врло малом прецизношћу такве ватре, нарочито када је возило у покрету, јер оружје у виду јуришних пушака нема аутоматску стабилизацију. Конструктори су уместо те могућности дали предност бољој оклопној заштити и гуменим јастуцима на надувавање.

порације Doosan Systems. Почетак развоја БВП NIFV (New Infantry Fighting Vehicle) започео је 1999. године. Doosan је 2005. испоручио три прототипа ХК2, док је серијска производња возила означеног са K2 започела 2009. године. Новембра 2009. Јужна Кореја је већ пронашла првог купца за БВП K2 – Малезију.

Концепција БВП K2 је класична, што важи и за унутрашњи распоред. Аутоматска трансмисија је на предњем делу, а иза ње, са десне стране, налази се мотор. Лево од мотора седи возач, а иза мотора и возача је бор-

бено одељење са куполом и наоружањем. Иза куполе је смештена укрцна пешадија, која има на располагању велику рампу на задњем делу возила. Дакле, у погледу унутрашњег распореда, K2 јесте класично решење возила те категорије. Међутим, ово не треба схватити као недостатак маште конструктора, већ као прихватање решења која су у пракси показала оптималне карактеристике.

Наоружање

Када је реч о наоружању, оно је постављено у двочлану куполу (командир и нишанџија). Основно формацијско наоружање јесте топ K40, калибра 40 мм (вероватно лиценци Bofors), теоретске брзине гађања 300 мет/мин. У борбени комплет улази и вишенаменска муниција са темпирним упаљачем почетне брзине 1.005 м/с и поткалибрна муниција стабилисана крилцима (APFSDS), која има пробојност 220 мм ваљаног хомогеног панцирног челика на борбеним даљинама. Толика пробојност довољна је да се на мањим даљинама пробије чело куполе и трупа тенка Т-55 и његове кинеске копије Туре-59, који су најбројнији севернокорејски тенкови. Осим тога, омогућен је пробој бока на већим даљинама. Обе врсте муниције које испалјује топ 40 мм дело су јужнокорејских стручњака компаније RoongSan.

Борбени комплет износи 24 метака спремних за дејство, док су посади на располагању укупно 224 метка. За дејство против тенкова на већим даљинама, на левом боку куполе налазе се два кутијаста оклопљена лансера противоклопних вођених ракета, које се у стручној литератури упоређују са израелским ракетама Spike. Оне имају релативно велику пробојност од

1.000 мм ваљаног хомогеног панцирног челика и, што је још важније, могућност дејства из понирања на кров тенка, који је знатно слабије оклопљен од чела или бока. На тај начин су те ракете ефикасне и против најсавременијих тенкова. Као секундарно наоружање, ту је спрегнути митраљез калибра 7,62 милиметара.

Покретљивост и заштита

Врло битна компонента ватрене моћи БВП K2 јесте сензорски систем, односно, систем за управљање ватром, укључујући и стабилизацију топа у обе равни. Командир је опремљен широкоугаоним термалним панорамским нишаном (ICPS), што се сматра врхунским

Гађање из воде

решењем чак и за тенкове, а камоли БВП. У склопу тог уређаја је и ласерски даљиномер. Максимални домет износи чак 6.000 м, а циљеви могу да се идентификују на даљинама од 3.000 метара. Нишанција је опремљен, такође, термалним нишаном IGPS, који поред употребе против циљева на земљи, може ефикасно да дејствује и по циљевима у ваздушном простору. Оба нишана су марке Samsung Thales. Возило има и спољашње дигиталне камере, које омогућавају да војници осматрају околину.

При конструисању БВП К2, поред наоружања, велика пажња посвећена је покретљивости. Дужина возила је 6,95 м, ширина је 3,4 м, а висина 2,6 метара. Борбена маса БВП К2 износи 25 т, што је за око пет тона мање у односу на конкуренцију. У односу на ту масу, користи се изузетно снажан V10 турбо – дизел мотор Doosan D2840LXE од 552 kW (750 KS), али ће у перспективи, на варијанти PIP (Product Improvement Programme) он бити замењен још снажнијим од 618 kW (840 KS). О којој снази је реч, може да послужи чињеница да готово једнаком снагом располажу и скоро двоструко тежи тенкови серије Т-72! Трансмисија је аутоматска, а вешање хидропнеуматско, са хидропнеуматским елементима унутар полуга ходних точкова. На тај начин постиже се изузетна покретљивост, која је од изузетног значаја на брдовитом корејском терену, а приближна је тенковима К2 које би та возила требало да прате и подржавају у борби.

Максимална брзина на путу је 70 км/ч, на терену 40 км/ч, а аутономија 450 км.

Према расположивим подацима, основна конструкција БВП К2 израђена је технологијом заваривања ваљаних плоча легуре алуминијума. Важи уврежено мишљење да се самим тим што легуре алуминијума имају ма-

њу специфичну масу у односу на челик, за исти постигнути ниво заштите добија лакша конструкција. Међутим, то није у потпуности тачно. Ефикасност последње генерације легура алуминијума 2519 износи за 14 одсто више у односу на челик тврдоће 380 НВ и приближно је једнака челику тврдоће око 500 НВ, који се већ користи на оклопним возилима. Међутим, ефикасност против парчади артиљеријских оруђа је већа и, што је такође важно, од плоча легуре алуминијума које имају већу дебелину у односу на челик, добија се већа крутост конструкције. Из тог разлога, избегава се употреба попречних ојачања, односно укрупњења, па се добија за око 10 одсто лаганија конструкција тела возила.

Пловност

Врло занимљива особина јесте пловност, која се постиже понтонским системом, са бочним гуменим завесама на надувавање. Кретање кроз воду остварује се водомлазним пропулзорима, што је такође изузетно савремено решење, релативно тихо и економично. Максимална брзина у води је 6 км/ч. Кажемо занимљива, јер данас ретко који БВП има могућност самосталног савладавања водених препрека – ту би пре свега требало споменути руске БВП БМП-3. Чак и она возила која су током хладног рата имала ту могућност, рецимо амерички М2 Bradley, у међувремену су је изгубила, јер се показало да је у пракси, бар у оним условима где су возила коришћена, пловност од секундарног значаја – ту се пре свега мисли на Блиски Исток. У том случају, уместо пловности, возила су добила знатно снажнију оклопну заштиту.

Поред тога, на челу и предњем делу бокова налази се оклоп који се састоји од керамичких плоча иза којих је слој композитног материјала, ојачаног стакленим влакнима. На тај начин постиже се цеона заштита од APFSDS муниције калибра 25 мм (еквивалент заштите 50 мм са 1.000 м), а са бока од пробојне муниције тешких митралеза 14,5 мм (25 мм са 1.000 м).

Кровна плоча може да издржи дејство парчади артиљеријских пројектила 152 мм са удаљености од 10 метара. Поред тога, резервоари за гориво су самозаптивљујући и имају могућност да апсорбују кинетичку енергију, а уграђен је и аутоматски систем за гашење пожара. У следећој фази, на варијанти PIP, возило ће добити и hard-kill активни систем заштите, који подразумева уништавање надоласеће противоклопе вођене ракете. Тренутно најозбиљнији „кандидат“ је систем AWiSS, који се испитује и на тенку К2.

Оцена

Ако се погледају све карактеристике возила К2, може се приметити да је акценат стављен првенствено на ватреној моћи и покретљивости. Заштита са чела од муниције 25 мм APFSDS нешто је нижа у односу на конкурентска возила, код којих је обезбеђена заштита од APFSDS муниције калибра 30 милиметара. Осим тога, није било речено ништа о заштити од кумулативних пројектила, која је код конкуренције готово обавезна, бар са чела. Због чега?

Као што је речено, конструисање БВП јесте спој различитих компромиса. Како праћење тенкова К2, посебно по брдском терену карактеристичном за Кореју, није нимало лак задатак, маса возила ограничена је на скромну вредност, а погонски блок је необично снажан. У таквим условима, пасивна оклопна заштита вероватно није могла да достигне конкуренцију, али ће се то постићи уградњом система активне заштите. На тај начин, добијено је возило које је врло проходно и по укупној концепцији најсличније хладноратовским БВП-има. Томе доприноси и уградња противоклопних вођених ракета и снажног наоружања, чији је задатак одбрана од противничких тенкова. То је врло важно, јер Северна Кореја, упркос изолацији, има бројчану предност у тенковима, што њен јужни сусед може најрационалније да надокнади квалитивном предношћу и оспособљавањем већег броја платформи за противоклопну борбу. Све у свему, К2 има концепцију БВП-а какву бисмо редовно виђали да хладни рат није завршен. ■

Мр Себастијан БАЛОШ

Возило К21 са надуваним пловцима на боковима

Хеликоптер који обећава

У трци за нови транспортни хеликоптер за Турску, италијанска компанија AgustaWestland намерава да победи са AW149. То је прилика коју никако не жели да испусти, посебно после успостављања снажне сарадње са турском индустријом.

Стратегија италијанске компаније AgustaWestland јесте да на тржиште избаци гама хеликоптера који би били у стању да задовоље захтеве било које врсте клијента. Та фирма и овако покрива велики део сектора транспортних хеликоптера (utility), а и вишенаменских, почев од једномоторних модела AW119 Ke од 2,8 тона, до тромоторног хеликоптера AW101 од 15,6 тона, између којих се налазе још хеликоптери попут AW109 LHU (3 тоне), Super Lynx 300 (5,3 тоне), AW139 (6,4/6,8 т) и NH90 (10,6 т). Упркос свему, AW наставља са својим понудама, остављајући веома мали простор конкурентима. Тако се очекује врло брзи почетак производње хеликоптера типа AW159 (шест тона) и AW149 (осам тона).

Ускоро се предвиђа први лет оба типа хеликоптера. За први је пут већ отворен, буду-

ћи да су га већ наручиле British Army и Royal Navy – укупно 62 примерка са испорукама почев од 2014. године. Други тип је, међутим, започела сама компанија на своју иницијативу, на основу тренутног стања на тржишту. То значи да AgustaWestland намерава да што пре реализује тај хеликоптер, намењен многобројним врстама мисија, који би понудили евентуалним купцима као замену за AS532 Cougar, који се налази у класи између AW139 и NH90.

Одлике

Хеликоптер је први пут представљен јавности у форми mock-up на последњем сајму наоружања IDEF 2009 у Инстамбулу, са формама које одражавају већ типични препознатљиви стил последњих реализација компаније AgustaWestland, и умногоме подсећа на AW139. Товарни простор је за око 25 одсто

шири него на AW139, будући да има следеће димензије – три метра дужине, 2,26 м ширине и 1,45 м висине. Може примити до 18 војника или 16 са лаком опремом или 12 са комплет опремом. Улаз у летелицу је лак захваљујући пре свега широким клизним вратима на боковима која, када су отворена, омогућавају улаз и излаз двојици војника истовремено са обе стране. Два прозора смештена на предњем делу товарног простора, одмах иза пилотске кабине, могу се користити за инсталирање митраљеза или за осматраче.

На десној страни може бити инсталирана електрична дизалица за операције SAR (Search And Rescue) или Combat SAR, и у стању је да подиже до 272 кг, док у конфигурацији за санитарску евакуацију хеликоптер има шест лежачева и довољно простора за четири болничара и потребну медицинску опрему.

За употребу у варијанти транспортног хеликоптера, AW149 нуди 12,4 кубних метара унутрашњег простора и могућност да подиже до 2.720 кг терета са барицентричном куком.

Предвиђена је и могућност да се хеликоптер користи као платформа за команду и

контролу, и био би опремљен са две workstation. Може бити употребљен још и као борбени хеликоптер, на који се могу инсталирати два носача за тешко наоружање. Тренутно је предвиђена интеграција пода са митраљезима или аутоматским топовима 12,7 или 20 мм, и саџистима за невођена ракетна зрна са 7, 12 или 19 цеви од 70 или 81 милиметара. Хеликоптер је, ипак, предвиђен и за употребу ракете ваздух–земља класе Hellfire и TOW и ланских ракета ваздух–ваздух попут ATAS (Air To Air Stinger) или ATAM (Air To Air Mistral).

Погон хеликоптера базира се на два турбомотора GE CT7-2E1 од 1.400 kW. Ротор је пречника 14 метара и има пет лопатица, солуција која гарантује низак ниво вибрација и буке.

Максимална крстарећа брзина требало би да буде око 280 км/ч, а аутономија у транспортној конфигурацији са 12 опремљених војника око 600 километара. Постоји и могућност уградње помоћних резервоара унутар кабине или вани, са стране на носаче наоружања. Ховеринг је могуће извести до висине од 1.830 метара.

Посебна пажња посвећена је способности преживљавања машине и безбедности посаде и особља које транспортује. Сва седишта су ергономски профилисана, а увлачећи трап је у форми трицикла. Хеликоптер поседује и лебдећи систем у облику ваздушног јастука испод трупа који се активира приликом принудног слетања.

Лопатице ротора имају одређену балистичку издржљивост док се на поду и зидовима кабине могу монтирати балистичке панцирне плочце. У сваком случају оклопна заштита биће модуларног типа, тако да се избегне да хеликоптер мора носити ту додатну тежину и када то тактичка ситуација не зах-

тева. Систем против замрзавања, резач каблова, suite DAS (Defensive Aids Subsystem) и систем за локацију, комплетирају заштиту хеликоптера.

Авионика, базирана на стандарду 1553В, јесте отвореног типа, тако да може инкорпорисати различите системе, зависно од захтева клијената. Ипак, хеликоптер ће још од почетка бити понуђен са предиспозицијом за уградњу система FLIR (Forward Looking Infra Red) и метеоролошког радара. Такође, инсталиран је и систем HUMS (Health and Usage Monitoring System), који мониторизује и региструје све главне параметре лета и мотора.

Кокпит је опремљен са четири широка вишенаменских дисплеја LCD у боји и системом за осветљавање кабине и инструмената

две милијарде америчких долара. Тим хеликоптером биле би опремљени ваздухопловство, КоВ, жандармерија, полиција, обалска стража и шумска служба.

То је прилика коју AW никако не жели да испусти, посебно после успостављања снажне сарадње са турском индустријом захваљујући програму АТАК, где је као победник изабран борбени хеликоптер T129 (турска верзија борбеног хеликоптера AW 129 International).

Обично, у већини случајева када је хеликоптер још у развоју, то неповољно утиче на његову продају евентуалном купцу, пре свега због неизвесности развоја, времена испоруке и коначне цене. Међутим, у случају програма TUHP то може бити одлучујући фактор за победу, пре свега јер AW може упо-

Тип	Средњи двомоторни вишенаменски хеликоптер
Посада	један или два члана члана
Наоружање	митраљез 7,62 мм монтиран на прозорима. На бочним носачима AW 149 може носити: ракетни лансер са 7/12/19 цеви од 70 или 81 мм, митраљез 12,7 или 20 мм, митраљез 12,7 мм и ракетни лансер са три цеви калибра 70 мм и ракете ваздух–земља, ваздух–ваздух
Димензије	
Дужина са ротором	16,91 м
Висина	5,05 м
Дијаметар ротора	14,00 м
Максимална дужина кабине	3,0 м
Максимална ширина кабине	2,26 м
Максимална висина кабине	1,45 м
Тежина	
Максимално оптерећење барицентричне кукe	2.720 кг
Максимална бруто тежина	7.000 кг
Перформансе	
Максимална крстарећа брзина	око 280 км/ч
Аутономија лета	око 600 км са два члана посаде и 12 комплетно опремљених војника
Трајање лета	више од 3,5 часа

и перфектно је компатибилна са употребом уређаја за ноћно гледање.

На међународном тржишту

Са AW149 компанија AgustaWestland намерава да победи у трци за нови транспортни хеликоптер за Турску. Програм TUHP (Turkish Utility Helicopter Program), на коме се такмиче још и амерички UH-60 Black Hawk, предвиђа куповину укупно 109 хеликоптера, у вредности већој од

слити и турске фирме у развој хеликоптера. Тиме би AgustaWestland пренела своје технологије, које би касније могле користити турским фирмама попут TAI (Turkish Aerospace Industries), TEI (Tusas Engine Industries), Roketsan и Havelsan.

Ако турска влада донесе одлуку о куповини TUHP 149, први примерак био би испоручен у року од пет година, а први лет биће изведен до краја ове године.

Осим конкурса за Турску, AW 149 могао би да буде интересантан и за Велику Британију, где би могао да замени хеликоптере SA330 PUMA и Sea King HC4. Ускоро ће у Великој Британији бити покренут програм Future Medium Helicopter који предвиђа набавку око 60 летелица са испорукама између 2018. и 2022. године.

Хеликоптер AW има одличну шансу и у Италији, где би могао бити изабран као наследник AB212 за КоВ и војно ваздухопловство. ■

Зоран МИЛОШЕВИЋ

СОВЈЕТСКА ПУШКА СВТ-40

Прва асоцијација на реч „Токарев“ за већину од нас јесте пиштољ ТТ. Међутим, Фјодор Васиљевич Токарев, један од најзнаменитијих совјетских конструктора оружја, није се зауставио само на конструкцији кратких цеви. Његов изум је пушка СВТ-40, контраверзно оружје намењено Русима, а коју су обожавали Немци и Финци. Ако се налазила у рукама znalца била је одлично јуришно, нападачко оружје, способно да обезбеди високу густину ватре, ефективно за интензивна снајперска дејства на фронту, способно да погађа циљеве на удаљености већој од стандардних пушака.

Оружје великог рата

Историја ручног ватреног наоружања пуна је оружја којима су заслужено или не, корисници и потоњи стручњаци и историчари дали двосмислене, често и контрадикторне оцене. Једно од таквих јесте и совјетска пушка СВТ-40. Водећи се много пута поновљеним стереотипима „познато је“ или „зна се“, жигосана је као непоуздано и незграпно оружје, а тај жиг преноси се кроз генерације, без улажења у иоле детаљније анализе.

Наш реномирани стручњак Бранко Богдановић у делу „Два века пушака на територији Југославије“, издатом 1990, пише и ово о пушкама Токарева СВТ-38 и СВТ-40:

„Нове пушке су у борбеним условима тестиране на финском фронту. Тамо су се исказали неки битни недостаци, па је СССР

13. априла 1940. наложио почетак производње побољшаних полуаутоматских пушака СВТ-40. Али, неки недостаци тог оружја никада нису потпуно отклоњени. Ово се првенствено односи на непрактичност регулатора гасова, губљење сепаратно решеног магацина и превелику осетљивост на нечистоћу, температурне и климатске разлике и стишњавање мазива.“ Затим, закључује: „Пушке СВТ-40 чиниле су део наоружања које је СССР, у периоду 1944-1945, у виду помоћи доставио НОВЈ. Очито, совјетску помоћ чинило је оружје које је, због лошег квалитета, повучено из опреме совјетске армије.“

Богдановић је потом, помињући чињеницу да су Немци заплењене пушке тог типа масовно користили и чак увели званично у наоружање Вермахта и Вафен-СС-а, напи-

сао: „Данас је тешко рећи шта је то Немце импресионирао код ових у суштини лоших полуаутоматских пушака.“

Предисторија

Као што је Богдановић закључио, Немци и Финци, против којих је требало да се ратује, дали су другачије оцене тим пушкама од оних које су добили у домовини, барем у добром делу јавности. Зато је неопходно да се објективније сагледа њено место у историји ватреног оружја. За ту анализу треба се вратити у 1930. годину у Совјетски Савез. Тада је много разних система оружја и оруђа модернизовано и уведено у употребу у РККА (Радничко-сељачку Црвену армију).

Још од двадесетих година прошлог века војне кругове заокупљала је идеја да „аутоматско“ оружје у пушчаном калибру постане основно стрељачко наоружање армије. Појавом оклопних средстава у Првом светском рату, супротстављене стране приближиле су се једна другој, а маневар је ушао у тактику борбе. Сматрало се да ће управо полуаутоматска пушка одговорити потребама таквих ратова, па су развијани различити пројекти, чак су израђиване мање количине таквог оружја. Такође, владало је мишљење да је ватрена моћ једне полуаутоматске пушке једнака моћи две репетирке јер она не захтева време ни ти застанак стрелца за препуњавање и померање нишанске линије са циља да би се то урадило, те да има друге предности у односу на репетирке које су данас опште познате.

Треба напоменути да је 1930, у оквиру свеукупне модернизације, у наоружање Црвене армије усвојена модернизована репетирка *мосина* М-1891/30, а са њом и метак М-1908/30, калибра 7,62x54Р који је, осим солидне балистике, отежавао посао конструкторима аутоматског оружја, јер је имао чауру са ободом.

Марта 1930. расписан је конкурс за аутоматску пушку за коју су основни захтеви били: да буде у калибру формацијске репетирке, да јој маса не прелази четири килограма, да има могућност употребе дворедних одвојивих магацина капацитета 10 до 15 метака или интегралних магацина капацитета 5 или 10 метака, да има поуздане кочницу и гасну кочницу на устима цеви и систем за снижавање каденце, ради повећања прецизности при рафалној ватри и економичнијег расхода муниције, да на њу може да се постави бајонет и да буде проста за производњу и употребу, поуздана.

За тај конкурс двојица познатих конструктора – Василиј Алексејевич Дегтјарев и Фјодор Васиљевич Токарев – припремила су по пет пушака. Модели оба конструктора носила су у себи решења примењена у њиховим претходним разрадама и после проведених полигонских испитивања конкурсна комисија донела је закључак да „полуаутоматске пушке обе

Токарев прегледа своје пушке

конструкције због великог броја застоја у раду, кварова и различитих оштећења, не могу прихватити као оружја поуздана у борбеним условима и у свом садашњем виду не могу бити усвојена у наоружање РККА“. Конкретно, на 20.000 испалених метака на пушкама Дегтјарева било је 16 замена опруга и три случаја замене извлакача, док је на пушкама Токарева било девет случајева замене извлакача. Остало је забележено да је за перспективнију призната конструкција Дегтјарева.

Једна од особености конструкције Токарева била је и аутоматика са трзајућом цеви због чега пушка није могла да испалује тромблонске гранате, што је био један од услова конкурса. Зато је Артиљеријски комитет на саветовању одржаном почетком априла 1930. у присуству оба конструктора донео одлуку да се прекине даљи развој разраде Токарева, што је њему веома тешко пало – петнаестак година труда бачено је у ветар. Тај догађај узима се као преломна тачка од које сви совјетски конструктори напуштају конструкцију пушака са трзајућом цеви и прелазе на принцип позајмице барутних гасова.

Ривалство са Симоновим

Током 1931. и Дегтјарев је своју пушку из 1930. припремао за трупна испитивања, али она није отишла даље од прототипа. Сличну судбину имала је и пушка талентованог конструктора Сергеја Гавриловича Симонова. Он је искуство стицао у тиму знаменитог Владимира Георгијевича Фјодорова, конструктора „Аутомата Фјодорова“, родо-

начелника класе јуришних аутоматских пушака „средњег“ калибра и аутора више дела на тему ватреног оружја која су практично постале уибеници генерацијама совјетских оружара. Пушке Дегтјарева и Симонова имале су регулаторе режима ватре и изменљиве магацине, чиме су се још више приближиле ономе што је петнаестак година касније названо јуришном пушком.

Већ 1932. Токарев развија десетометну пушку са фиксном цеви која за рад аутоматике користи систем позајмице барутних гасова, код које је затварач забрављивао у сандуку, ротирајући по уздужној оси. Међутим, током прве половине тридесетих појављује се нова конструкција Симонова, која више него успешно пролази полигонска испитивања и 1934. доноси се одлука о изради прототипске серије намењене трупним испитивањима, али и одлука да се убрза разрада технолошког процеса за њену производњу у фабрици у Ижевску.

Од тада Токарев и Симонов постају главни конкуренти у конструисању нове пушке. На страни Симонова била је виша култура конструисања и емпиријски приступ, док се Токарев ослањао на своје искуство и приступ који се одликовао константним променама, понекад и кардиналним, чак и код система који до тог момента нису били разрађени у потпуности. На развоју таквог типа оружја Токарев је радио безмало већ две деценије. Други системи полуаутоматских пушака у то време нису били довољно добри да би се узимали као узор, па је конструкторска мисао морала да почне од празног листа папира, а у случају Токарева – од неколико комада челика. Разуме се, није Токарев сам то радио. Имао је тим инжењера, техничара и стругара.

У то време, без обзира на то што је приоритет добила конструкција Симонова, Токарев усавршава аутоматски карабин који је 1935. произведен у малој серији, и код кога је употребио систем позајмице барутних гасова и забрављивање цеви падом затварача надоле, какав је и на потоњим СВТ-38 и СВТ-40.

Током једног од низа обимних испитивања опитних пушака Токарева и Симонова,

проведених током 1935. и 1936, после 6.180 испалених метака, догодила се хава-рија са пушком Токарева па је испитивање прекинуто. Боље резултате показала је аутоматска пушка Симонова и она је усвојена у наоружање Црвене армије под ознаком АВС-36 („Автоматическаја винтовка Симонова обрасца 1936. г.“ – Аутоматска пушка Симонова модел 1936). Тако су постали прва армија у свету која је као масовно наоружање увела аутоматску пушку.

Термин „аутоматска“, како је названа пушка Симонова, ипак треба узети са резервом. Иако оружје заиста може да отвара рафалну ватру, јединачна ватра је основни режим. Занимљиво је да је током шпанског грађанског рата (1936–1939) извесна количина пушака тог типа послата као помоћ Републиканској армији, тачније, на испитивања у борбеним условима.

Пушка АВС-36 први пут је приказана домаћој јавности на првомајској паради 1938. у Москви. Међутим, пракса је показала да има неколико крупних недостатака: била је релативно сложена за производњу и употребу, осетљива на прљање и температурна колебања, са компликованим механизмом и забележеним повећаним хабањем склопова за забрављивање. Ефективност рафалне ватре била је мала.

Нови конкурс

Због крупних недостатака примећених на АВС-36, 22. маја 1938. објављен је конкурс за нову полуаутоматску пушку. До тада је произведено 65.800 пушака Симонова. Осим већ од раније познатих услова, новим конкурсом наглашено је да маса и дужина пушке не сме да буде већа од масе и дужине репетирке *мосина* М-91/30, која је била у наоружању Црвене армије. Истовремено, та полуаутоматска пушка није смела да заостаје за њом по прецизности, морала је да ради поуздано са муницијом различитог квалитета у свим температурним условима, да буде лака за руковање и одржавање, поуздана, живава, једноставна за производњу.

Конкурсна испитивања проведена су од 25. августа до 3. септембра 1938, и на њима је, осим опитних пушака старих конкурентата Токарева и Симонова, са својим оружјем учествовао и Николај Васиљевич Руквишњиков. Његова конструкција слична је оној код чешке полуаутоматске пушке ЗН-29 конструктора Емануела Холека.

Све три конструкције биле су базиране на систему позајмице барутних гасова и одвојивим магацинима капацитета 10 или 15 метака. Закључак тих испитивања био је да ни један од три различита система не испуњава услове конкурса, али је конструкција Токарева показала потребну живавост.

Конструкторима је предложено да модификују и ојачају поједине склопове и изглед

пушака, и да их тако унапређене припреме за завршна испитивања заказана за 20. новембар 1938. године. И поново је пушка Токарева заузела прву позицију и 26. фебруара 1939. бива усвојена у наоружање совјетске армије под називом „Самозарјаднајна винтовка Токарјева обрасца 1938. г.“ (Полуаутоматска пушка Токарева модел 1938) СВТ-38. За тај подухват Токарев исте године добија Стаљинову награду, титулу хероја социјалистичког рада и доктора техничких наука.

Усвајање у наоружање пушке Токарева није ставило ад акта питање о избору најбољег система. Иако пушка Симонова није до краја издржала испитивања због недовољне живавости ударне игле и извлакача, изазвала

Војници с пушкама СВТ-38

Бајонети: пар на врху су од СВТ-38 а остали од СВТ-40

је највише пажње. Више од месец дана пре објављивања указа о усвајању СВТ-38 у наоружање, Симонов извештава Централни комитет Свесавезне комунистичке партије да је исправио све уочене недостатке и тиме добио већу живавост и поузданост рада читавог система. Треба поменути и то да пројекат Симонова није у потпуности одбачен јер су се током 1940. и 1941. проводила испитивања његових полуаутоматских карабина, што је на крају, 1945. довело до усвајања у наоружање СКС-45.

Посебна комисија Народног комесаријата наоружања и Главне артиљеријске управе за упоредно тестирање и оцењивање производно-економских параметара пушака Симонова и Токарева формирана је 20. маја 1939. године. Закључци су ишли у корист кон-

струкције Симонова: за израду једне пушке система Симонова требало је мање часова рада од времена потребног за израду Токаревова, затам 1,74 килограма мање метала потребног за израду (наравно, није реч о томе да је разлика у маси између две пушке толика, већ да толико више сировине улази у производни процес израде једне пушке). Разуме се, и цена израде пушке Симонова била је, не много, али ипак нижа од конкурентске пушке.

Осим економских и технолошких показатеља, занимљиво је упоредити и неке техничке особености. На пример, маса пушке Симонова била је 0,65 килограма мања од Токаревова (4,175 наспрам 4,825 кг), имала

је мање делова (118 наспрам 143), мање разних опруга (16 наспрам 22), и за њену израду користио се мањи број врста челика (7 наспрам 12). Комисија је донела закључак да по технолошко-економским параметрима пушка Симонова превазилази Токаревова, због чега препоручује тај модел за серијску производњу и усвајање у наоружање.

Без обзира на то, руководећи се жељом да што пре Црвену армију наоружа полуаутоматским пушкама за потребе ратова који су очито били неминовни и спроведених полигонских испитивања које је СВТ-38 успешно прошла, Комитет одбране СССР донео је 17. јула 1939. одлуку да се прекине даље разматрање питања полуаутоматске пушке и предложи да Народно комесаријат наоружања усредреди напоре на њену масовну производњу. Неретко се наводи да је онај који је одговоран за ту одлуку, онај који је „преломео“, управо Јосиф Висарионович Стаљин. Наводно, имао је прилике да види оружја која су била на испитивањима и СВТ-38 му се допала, те је сам донео ту одлуку у корист конструкције Токарева, чије су име и дотадашњи рад такође имали тежину.

Првенац СВТ-38

Производња СВТ-38 поверена је Тулском оружаном заводу који је због тог задатка прекинуо производњу модернизованих пушка *мосина* М-91/30. За потребе пројекта завод је мобилисао све своје капацитете који су у рекордно кратком року, за мање од шест месеци, успели да развију и израде стотине нових алата и легура метала, те да у завод уведу у то време напредне технологије аутоматизације и механизације производње, а и производне траке. Све то требало је да до-

веде до константног високог ритма производње и квалитета.

Да би се тај заиста амбициозни план испунио, формиран је пројектни биро у коме су окупљени најбољи стручњаци из оружаних завода широм земље. Разрада технолошких процеса у тако кратким роковима захтевала је да се не губи време на дуготрајне експерименте и израду комплексних алата и инструмената. Решење је нађено у примени најсавременијих алата за машинску обраду доступних у то време у СССР-у и у максималној оптимизацији производног процеса. Узимајући у обзир кратке рокове и могућност да због тога дође до грешака, изнедрена је једна иновација у технолошком процесу која је названа „систем дубоке контроле“.

Прва пушка СВТ-38 произведена је 16. јула 1938. године. Од 25. јула почело је склапање мањих серија, а после двомесечне

су до тога да из јединица почну да долазе негативне реакција на пушку: првенствено да је дуга и неспретна за манипулацију (због магацина који штрчи ван основне силуете пушке), а затим и на повећану масу и веома крхк дводелни поткундак, на веома неудобну процедуру подешавања гасног регулатора и на то да је због релативно уских толеранција израде механизма, пушка осетљива на прљање и ниске температуре, незахвална за одржавање. Све су то били детаљи које је требало дорадити као код сваког новог оружја, посебно ако се користило у суровим климатским условима.

Чак и пре завршетка тог рата Стаљин, који није испуштао из вида рад на новој пушци, наредио је да се формира комисија за усавршавања СВТ-38, на чијем челу је био човек од његовог највећег поверења, Георгиј Максимилианович Маленков, секретар Централног комитета Комунистичке партије, ка-

статке без мењања из основа појединих склопова оружја и то за кратко време. Запажају се разлике на два модела: дводелни поткундак СВТ-38 замењен је за лакши и нешто краћи једноделни на СВТ-40 са хлебовима на боковима поткундака за сигурнији хват, горња перфорирана метална облога цеви и система позајмице гасова продужена је на рачун горње дрвене облоге цеви и испод ње постављена доња перфорирана метална облога цеви, која на моделу из 1938. није постојала, тј. њену заштитну функцију имао је дужи дрвени поткундак. Уместо два прстена за фиксирање поткундака и облога цеви, на СВТ-40 употребљен је само један. Шипка за чишћење цеви, која је код старог модела била смештена у хлебу на десном боку поткундака, код новог модела модификована је и смештена на уобичајеном месту – испод цеви.

Плод усавршавања претходног модела СВТ-40

оптимизације у производном процесу, од 1. октобра започиње серијска производња пуног обима. Прве три произведене пушке биле су послате народном комесару за наоружање Ваникову, у Централни комитет Свесавезне комунистичке партије и Комитет народне одбране. У јесен 1939. Токарев одлази у Ижевски оружани завод где је требало да започне припрему производње СВТ-38 у цеху у коме је до 16. маја исте године произвођена аутоматска пушка Симонова АВС-36.

Производња СВТ-38 у Ижевску почела је 4. октобра 1939. године. Алати и обучен кадар нису били потпуно спремни до краја 1939, да би тек почетком 1940. био достигнут планирани обим производње. Пушке СВТ-38 произведене у Ижевску данас су, обзиром на невелику производњу у кратком периоду, велике губитке током рата, просто хабање и фабричку прераду у СВТ-40, веома ретке. Снајперске пушке на бази СВТ-38 још су ређе, а од обичних пушака разликовале су се по брижљивијем финишу читавог оружја и канала цеви, те сандуку модификованом тако да се може поставити носач нишана са оптичким нишаном ПЕ, увећања 3,6 пута.

Своје ватрено крштење СВТ-38 доживела је током совјетско-финског рата у зиму 1939. на 1940, у екстремним условима на Карелском превоју, када су борбена дејства вођена на брдовитом терену под шумом, са вишином снега око метар и по и температурама које су се спуштале и до -40°C . Ти фактори, заједно са недовољном обученошћу војника у употреби и одржавању новог оружја, довели

Основни технички подаци СВТ-40

Тип:	полуаутоматска
Калибар:	7,62x54Р (метак 1908/30) лако зрно 9,7 г
Маса са бајонетом: без метака:	4,3 кг
Маса без бајонета и метака:	3,85 кг
Маса празног магацина:	0,28 кг
Дужина пушке са бајонетом:	1.465 мм
Дужина пушке без бајонета:	1.226 мм
Дужина цеви:	630 мм
Дужина охлебљеног дела цеви:	555 мм
Хлебови у цеви:	четири, у десну страну
Корак хлебова:	240 мм
Почетна брзина зрна:	860 м/с
Дужина нишанске линије:	409 мм
Нишанска даљина:	1.500 м
Капацитет магацина:	10 метака
Практична брзина паљбе:	25 мет/мин

ко је наведено „са циљем да се полуаутоматска пушка Токарева приближи полуаутоматској пушци Симонова“. То се првенствено односило на смањење масе, али не и на снижавање чврстине и поузданости. Производња СВТ-38 прекинута је 13. априла 1939. и израђено је око 150.000 пушака.

Недостатке исправља СВТ-40

Побољшања на СВТ-38 изнедрила су пушку, јунакињу наше приче – СВТ-40. Није било могуће отклонити све примећене недо-

Разлике постоје и на склоповима ударног механизма, кочицама и утврђивачима магацина – на новом моделу ударач је измењеног дизајна, браник обараче је ужи, утврђивач магацина постао је склопив из два дела, јер је код старог једноделног, због утврђивача магацина који је штрчао, долазило до његовог ненамерног ослабађања и губљења. Чак је због тога било предлога да се магацин начини интегралним, али то није усвојено у серијској производњи. Тело затварача унапређеног модела имало је на себи уздужне хлебове ради смањења његове масе. Магацин за метке био је нешто краћи и промењен је начин фиксирања његовог дна. Горња гривна ремена је са задњег дела наставка цеви код СВТ-38, на моделу СВТ-40 пребачена на прстен који фиксира поткундак за горњу дрвену, као и горњу и доњу металну облогу цеви. Скраћен је носач задњег нишана, унапређен постојећи начин фиксирања сандука за усадник, а урађен је и низ других модификација усмерених на смањење масе и поједностављивање производње.

Такође, по сведочењу народног комесара за наоружање Ваникова, Стаљин је, причитавши жалбе војника са фронта на предуг бајонет и на иначе дугој пушци, наредио да се нове пушке комплетирају што краћим бајонетима, што је и учињено: бајонет за СВТ-40 има краће сечиво од онога на СВТ-38 (360 наспрам 246 милиметара). Уз то, око утврђивача бајонета израђен је заштитник који спречава његово ненамерно притискање и спадања бајонета са пушке.

Треба поменути да је код првих произведених серија бајонет био са сечивом окренутим горе, а од друге половине 1940. окренуто је на доле.

Носилац производње СВТ-40 био је Тулски оружани завод. По извештају кога је народни комесар за наоружање Ваников, 22. октобра 1940, поднео Комитету одбране, серијска производња СВТ-40 почела је 1. јула 1940, уз истовремено повлачење из производње репетирке *мосина* М-91/30. У јулу је произведено – 3.416, у августу – 8.100, септембру – 10.700, октобру – 11.960 комада СВТ-40. Производња је текла спорије од плана, али је била већа него код претходног модела СВТ-38. Разлог за то било је упрошћавање производње модела СВТ-40 и искуство радника у производном цеху. Већ наредне, 1941, производни процес је толико оптимизован да је произведено укупно 1.031.861 стандардних и 34.782 снајперских СВТ-40. Да није фашистичка Немачка напала СССР, вероватно би био остварен усвојени план за ту годину – 1.176.000 стандардних и 37.500 снајперских СВТ-40.

Велики планови и скромне могућности

Познато је да је у СССР-у постојао план о пренаоружавању Црвене армије током 1939. и 1940. новим моделима пешадијског наоружања. Полуаутоматска пушка Токарева требало је да постепено замени репетирку *мосина*, затим је ту био и пиштољ Воеводина као замена за ТТ. Планирано је увођење аутомата Дегтјарева или Шпагина. Митраљез Дегтјарева требало је да замени 30 година старог *максима*, а очекивало се да се појаве крупнокалибарски митраљез Дегтјарева и Шпагина и нова врста оружја у Црвеној армији – противенковска пушка Рукавишњикова. Међутим, од побројаних, пиштољ Воеводина и противенковска пушка Рукавишњикова нису чак дошли даље од пробних партија, митраљез Дегтјарева повучен је из серијске производње због опште недорађености конструкције, док су аутомат Шпагина (ППШ-41) и крупнокалибарски митраљез Дегтјарева и Шпагина (ДШК-38) у потпуности оправдали све постављене захтеве и одвојевали читав рат, поставши готово иконографски елементи Црвеноармејца.

Хероина наше приче, полуаутоматска пушка Токарева, имала је своју судбину. Намера је била да постане основно оружје пешадије: одељење пешадијске дивизије по „Штату“ № 4/400 из 1940. састојало се од

„Одбранићемо Москву“ – плакат из јесени 1941.

Добровољац – „ополченац“ у одбрани Москве са СВТ-40 у зиму 1941. године

11 војника. Предвиђено је да командир одељења буде наоружан полуаутоматском пушком, пушкомитраљез би опслуживао војник који је као лично оружје имао пиштољ или револвер, а његов послужилац имао би полуаутоматску пушку. Два војника била би наоружана аутоматима, а остали подједнако полуаутоматским пушкама и репетиркама.

Чак и пре немачког напада, у највишим совјетским војним круговима констатована је слабија обученост пешадије у односу на друге родове војске Црвене армије, због тога што су технички писменији регрутовани у оклопне јединице, артиљерију, јединице везе, флоту и слично, тако да ни сви војници на редовном одслужењу војног рока нису било довољно упознати са СВТ-40. Водећи се искуствима са СВТ-38 током совјетско-финског

рата, новом пушком СВТ-40 у Црвеној армији прво су били наоружани снајперисти, јединице посебне намене, граничари, питомци војних школа, морнари...

Ефикасност полуаутоматских пушката показала се већ у првим борбама. Да ли је то само још један од ратних митова или истина, тек остало је забележено да су у првим данима напада на СССР немачки команданти извештавали више инстанце да су им војници деморалисани жестоком ватром Совјета, сматрајући да су они наоружани углавном пушкомитраљезима. Млади регрути мобилисани после немачког напада и мобилисани резервни састав савладавали су током кратке обуке руковање репетирком *мосина*, док су СВТ-40 сматрали беспотребном компликацијом. Међутим, велика количина СВТ-40 управо је из складишта доспела у руке слабо обучених бораца добровољаца – „ополченаца“.

У тренутку немачког напада 22. јуна 1941, Црвена армија имала је потребан број пушката и карабина разних система, око 7.720.000 комада, али су катастрофално стање на фронту током читаве 1941. и изузетно велико страдање људства (када је практично разбијена регуларна армија) довели до тога да се губици у лако наоружању у том периоду процењују на око 6.290.000 комада. Ни следећа, 1942, није била ништа лакша, нити са мање губитака у људству и техници. Кратки рокови и велике потребе за оружјем, снижавање квалитете сировина, хабање машинског парка, дефицит у стручној радној снази, морало је да се одрази и на оружју.

Колекционари и власници СВТ-40 са којима је аутор овог чланка имао контакт, неретко описују СВТ-40 произведене после почетка рата „као да су секиром издељане“, а постоје и сведочења ветерана да је у то доба називана „пионирском“ пушком – „као да су је деца правила“. Такође, примећено је да

Ћудљив карактер

Војници на фронту, приписујући пушци ыудљив женски карактер, наденули су јој надимке Света, Светка или Светлана. Из јединица су долазиле жалбе које су се сводиле на то да је обука за употребу и одржавање сложена јер се пушка састојала из много ситних делова које се лако могу загубити. Поређена је са репетирком *мосина*, која ако се рачуна бајонет, има три склопа – поменути бајонет, сама пушка и њен затварач. Истина је да је СВТ-40 нешто сложенија од њених савременица и да захтева редовно одржавање и руковоаца са извесном техничком културом. Постојање већег броја ситних делова и њихово лако губљење условило је и висок проценат избацивања из строја пушка СВТ-40, који је достигао готово трећину од укупног броја, док је код репетирки *мосина* било мање од један одсто од укупног броја пушката.

су пушке произведене у Ижевску нешто грубљег финиша од оних из Туле.

Жестоки захтеви за ограничењем масе довели су до тога да је СВТ-40 конструисана на ивици лома – борба за снижавање тежине водила се буквално за сваки грам. А штедња на маси, строг приступ конструкцији и проблеми производње у ратно време, увећани недовољном обуком бораца, показали су свој негативан утицај на квалитет произведених пушака и адекватност њихове примене у борби. Нажалост, управо та борба за смањивање масе и конструкција пушке на граници лома узрок су и бројних проблема који су могли да се јаве у експлоатацији.

Маса пушака произведених у ратно време повећала се за око стотинак грама, углавном на рачун неизвршавања неких ма-

Медногорском је започела производња комплетирањем 7.000 пушака од делова донезених из Туле, да би већ у јануару обим производње стандардних пушака достигао планирани нивоа, док је производња снајперских СВТ-40 настављена тек у марту 1942. године. Треба напоменути да су се у Медногорску, осим пушака СВТ-40, производили и двадесетмилиметарски авионски топови ШВАК, конструкција је Б. Г. Шпиталног и С. В. Владимирове.

И поред свих тешкоћа, није се одустало од СВТ-40, већ од њене улоге као основног оружја пешадије и она је произвођена у оноликом обиму колико су то услови дозвољавали. Првобитни план усвојен 1939. утврдио је производњу полуаутоматске пушке Токарева у 2.000.000 комада, а у 1942. био је редукован и износио је тек око 16 одсто од пла-

ца копнене војске. Због тога су технички сложеније пушке СВТ-40 служиле у њиховим рукама знатно дуже од оних у копненој војсци и прошле су све жестоке борбе на обали Црног мора. Из тог разлога СВТ-40 су остале као нека врста „визит-карте“ совјетске морнаричке пешадије, барем до 1943, док је у то време већина пушака тог типа у копненој војсци током 1941. била изгубљена у борбама или постала технички неисправна.

На фронтима

Широка употреба СВТ-40 и повећана потрошња муниције, а вероватно и због психолошког ефекта на непријатеље, условили су још једну особеност опремања совјетских „морпеха“ која је често приказана на фотографијама тог времена: ношење преко груди укрштених платнених реденика са мецима од митралеза *максим*.

Постоје сведочанства о СВТ-40 са кундацима црне боје у рукама совјетских морнара и дуго времена се нагађало о чему је реч. Разне су претпоставке, али је највероватнија она која каже да су дрвени делови накондно обојени у црно за потребе почасних јединица јер је црвенкаста боја дрвета стандардних СВТ-40 нарушавала склад тамних морнарских униформи и црних фишеклија за муницију, какве су користиле у морнарици. Иначе, СВТ-40 најдуже су се задржале на служби у морнарици, неретко су се на бродовима сретале и током осамдесетих.

Чланови група специјалне намене НКВД-а (Народног комесаријата унутрашњих послова) и ГРУ-а (Главне обавештајне управе), које су деловале у немачкој позадини, бирали су управо СВТ-40 или аутоматске АВТ-40. Партизански одреди у немачкој позадини били су том пушком веома задовољни због могућности да створи велику густину ватре, често је стављајући испред аутомата. Брзо су схватили да пушку треба добро упознати и редовно је одржавати, али у шуми, средици релативно чистијој од ровова, било је и мање застоја оружја због запрљаности.

Иако је нестала са фронтва као масовна пушка, СВТ-40 је довојевала до краја рата и користили су је они којима је била намењена: снајперисти, диверзанти, извиђачи, морнари и сви они који су могли да схвате њену конструкцију, прописно је одржавају и користе на најбољи начин. Она је заиста оружје за зналце и функционише беспрекорно када је очишћена и подмазана одговарајућим мазивом. У таквим рукама она је одлично јуришно, нападачко оружје, способно да обезбеди високу густину ватре, ефективно за интензивна снајперска дејства на фронту, способно да погађа циљева на удаљености већој од стандардних пушака. Чини се да конструкторске замисли уграђене у ову пушку још нису у потпуности одгонетнуте и њени борбени квалитети нису се показали до краја.

Са Црвеноармејцима од почетка до краја...

шинских операција везаних са скидање „вишка“ метала са сандука пушке. Да није било толиког ограничења око масе, пушка Токарева била би, без сумње, једнозначно описивана као одлично оружје.

Евакуација

Током лета 1941. линија фронта све се више приближавала Тули и многи радници завода били су мобилисани, а Токарев, иако већ седамдесетогодишњак, пуно времена проводио је у производним цеховима где је за потребе очувања производње успео да привуче и пушкаре пензионере са великим искуством. У октобру 1941. почиње евакуација Тулског оружаног завода у Медногорск, градић на око 1.650 километара југоисточно од Москве, у Оренбуржском крају на Уралу, близу садашње границе Русије и Казахстана. После само 38 дана од престанка производње у Тули у

ниране количине. Конкретно, планирана је производња 309.000 стандардних и 13.000 снајперских пушака, да би било произведено 264.148 стандардних и 14.220 снајперских СВТ-40.

Један од највернијих корисника СВТ-40 била је морнарица и морнаричка пешадија Црвене флоте (морпехи) или „чорније бушлати“ („црне доламице“), како су их прозвали због црних морнарских доламица које су биле део њихове униформе. Они су били наоружани као и јединице копнене војске, и за њих, као и за све друге, нису конструисани посебни модели стрељачког оружја, али се у пракси запажала специфичност – велика заступљеност пушака СВТ-40 у јединицама које су се формирале на Црном мору. Захваљујући служби на ратним бродовима и базама флоте на обали, морски пешадинци и морнари имали су виши степен обучености од стрела-

Како је рат улазио у своју завршницу, смањивао се обим производње оружја да би од 3. јануара 1945. била прекинута производња и СВТ-40.

Модификација АВТ-40

Интересантна модификација СВТ-40 је АВТ-40, верзија пушке са могућношћу отварања рафалне ватре, али и легенда како је она настала. У својим сећањима, народни комесар одбране Ваников пише да му је Стаљин споменуо како је члан војних савета неколико армија и фронта, маршал Николај Александрович Булгањин, причао о „неком вештом мајстору“ на Западном фронту који је још у јесен 1941. своју полуаутоматску СВТ-40 прерадио у потпуно аутоматску. Чувши то, Стаљин је, наводно, наложио да се „аутор награди за добар предлог, а за самоволну прераду оружја казни са неколико дана притвора“. То довољно сведочи да се нису сви, како се често тврди, трудили да се избеаве од тобоже лошег оружја, већ су настојали да повећају њену борбену ефикасност.

Државни комитет одбране СССР-а доноси 20. маја 1942. одлуку о почетку серијске производње још раније развијене АВТ-40 и од јула те 1942. она почиње да долази до јединица и производи се до лета 1943. године. Још од појављивања АВС-36, у ГАУ и Народном комесаријату одбране био је познат проблем мале ефикасности рафалне ватре пушчаном муницијом из оружја релативно мале масе и танких зидова цеви, јер је после испаливања пар десетина метака губила прецизност, а и сандук пушке није предвиђен за рафалну ватру. Усвајање АВТ-40 била је привремена мера којом би се како-тако компензовао уочљив дефицит пушкомитраљеза у јединицама Црвене армије. Правило за пушку АВТ-40 забрањивало је испаливање више од три оквира за редом у режиму рафалне ватре, што је било допуштено искључиво током одбијања напада или других ванредних ситуација, искључиво по одобрењу старешине.

Разлике између два модела оружја, СВТ и АВТ из истог, постевакуацијског периода производње, заиста су минималне. Сурова пракса показала је да рафална ватра скраћује радни век пушке, да њен механизам за окидање ипак није намењен аутоматском оружју, што доводи до повећања броја застоја, па и озбиљнијих, какви су уздужно или попречно прскање чауре (и до неизвлачења чауре из лежишта) и незабрљивања затварача. Код аутоматске верзије дошао је до изражаја проблем танког врата кундака који је често добијао напрслине или се просто ломило. Да би се он како-тако ојачао, у пушкарским радионицама у јединицама кроз врат кундака постављан је попречно завртањ, у зони тик иза задњег краја сандука.

Ознака аутоматске верзије АВТ-40

Појавила се новија конструкција гасне кочнице, са четири крупна отвора која није само лакша за производњу него се и у пракси показало да је и звук пуцања мање резак од оног из пушке са старијом конструкцијом гасне кочнице са дванаест „шкрга“.

Такође, од половине 1942. пушке се комплетирају нешто масивнијим кундацима на којима је горња гајка за ремник израђе-

пушкомитраљеза уз знатно мању масу – утрениран стрелац могао је да на удаљености 300–350 метара смести читав рафал од 10 метака (колики је био капацитет магацина) у циљ – аутомобил или мотоцикл са приколицом.

Карабин СКТ-40

Руски извори од ауторитета, какви су Д. Н. Болотин и А. Б. Жук, наводе да је на бази СВТ-40 произведена непозната количина карабина најчешће називаних СКТ-40 („Самозарјадни карабин Токарева обрасца 1940. г.“ – Полуаутоматски карабин Токарева модел 1940). Амерички стручњак за совјетско стрељачко наоружање Вик Томас истиче податак да је у септембру 1940. произведена ограничена серија карабина на бази СВТ-40, док је за потребе испитивања, у јулу 1941, јединицама испоручено око 3.000 ка-

Сећања

Један од четовођа одреда украјинских националиста из УПА (Украјинске устаничке армије) која је ратовала против Совјета, Мирослав Симчич – Кривонос, у својим сећањима речито је описао СВТ-40: „Направили су је Руси, а намењена је да је користе Немци“ (на слици). Сличну оцену аутору текста дао је један од руских колекционара, који је поседовао СВТ-40: „После личног познанства са СВТ, нашалио сам се да је нису конструисали код нас. По свом духу и квалитету инжењерске мисли она је типично немачка пушка – веома прецизно израђена, али нежна и са великом количином ситних делова и опругица. Можда управо тиме може да се објасни зашто су је Немци и Финци толико заволели“.

на као један део са прстеном за фиксирање облога цеви, док је доња гајка, или остала каква је била, или је употребљена упрошћена конструкција, тј. направљен је прорез на кундаку кроз који се провлачио реман, како је то било решено на репетиркама *мосина*, а такође, на десном боку кундака АВТ-40 било је урезано слово „А“. Такви кундаци срећу се и на полуаутоматским СВТ-40, али се претпоставља да је то случај код пушача које су добиле кундаке аутоматских верзија из накупљених резерви, чија је производња у међувремену прекинута или су прошле генерални ремонт. Током 1942. и стандардне СВТ-40 прерађиване су у пушкарским радионицама у јединицама у аутоматске верзије.

Аутоматску верзију СВТ-40 ценили су извиђачи који су дејствовали у немачкој позадини, где су им те пушке пружале ватрену моћ

рабина. По његовој тврдњи, из фабрике су испоручени карабини чија је дужина цеви била 47 цм и маса смањена на 3,6 килограма. На скраћеној горњој дрвеној облози цеви карабина био је само по један вентилирајући прорез са леве и десне стране (на стандардној СВТ-40 четири), а скраћене су биле и перфориране лимене облоге цеви. Други извори, базирајући своју процену на познатим подацима о количини новог пешадијског оружја које се шаље на испитивање у јединице, закључују да би та количина могла да буде између 5.000 и 10.000 произведених карабина.

Такође, није сигурно чак ни то како је тачно изгледао карабин: постоји сачуван примерак са посветом, дар тулских оружара тадашњем заменику председника Савета народних комесара СССР Клименту Јефремовичу Ворошилову, и карабин из ко-

лекције Централног музеја Оружаних снага у Москви. Иако се њихове конфигурације разликују, за оба се наводи да су аутентични. До данашњег дана то је тема око које се воде спорови између познаваоца и колекционара пушака Токарева. Зна се да је изванредан број стандардних пушака СВТ-40 педантно скраћиван и финиширан, постављани су лакирани кундаци од финог дрвета и са пригодном поруком угравираном на оружју, и били даривани неком од високих војних званичника.

У новије време, баш због те мистерије која обавија карабинску верзију СВТ-40 и раритета који он представља (што се одражава и на његову цену), забележени су примерци вешто „карабинизованих“ СВТ-40 чија цена троструко превазилази ону стандардне пушке, а познат је и случај из шездесетих, када су две приватне компаније – америчка „Глобал“ и канадска „Викинг армс“ – скратиле извесну количину стандардних пушака, па неинформисан купац веома лако може да за поприлично велику суму купи неоригинални карабин Токарева.

Нов оптички нишан

Развој снајперске верзије полуаутоматске пушке Токарева и оптичког нишана за њу – ПУ, има посебну историју. Ти нишани за аутоматске и полуаутоматске пушке развијане су у Совјетском Савезу још од прве половине тридесетих. Иако је велики лењинградски оптички завод „Прогрес“ (Завод №357), који је припадао Народном комесаријату за наоружање, током 1940. слао извештаје да ради на новом моделу оптичког нишана, појављује се конкуренција – из Завода №3 из Харкова, који је припадао Народном комесаријату унутрашњих послова (НКВД) и то уз свесрдну подршку главе злогласног НКВД-а – Лаврентија Павловича Берије. Тамо су потпуно самоиницијативно и без икаквих постављених техничко-тактичких захтева развили нови оптички нишан.

Заменик народног комесара одбране и начелник Главне артиљеријске управе (ГАУ) маршал Григориј Иванович Кулик изашао је пред Комитет одбране 21. јуна 1940. са предлогом да се у наоружање усвоји харковски оптички нишан. По његовим речима, израђена је партија од 25 нових оптичких нишана који су испитани на Научноистраживачком полигону стрељачког наоружања (у Шчурову, око 110 км југоисточно од Москве), и показали су добре резултате. Други извори, пак, наводе да је тамо крајем маја исте године испитано пет оптичких нишана.

Маршал Кулик у свом допису Комитету одбране наводи упоредне карактеристике оптичког нишана ПЕ, који је тада био у употреби, са новим нишаном намењеног СВТ-40. Нови је имао конструкцију са девет сочи-

Карабин, накнадно прерађен (горе) и стандардна СВТ-40 (доле)

Технички подаци оптичког нишана ПУ

Пречник објектива.....	22 мм
Пречник окулар.....	24,5 мм
Број сочива.....	9 комада
Број делова.....	52 комада
Пречник излазног зрака.....	6 мм
Удаљеност излазног зрака од окулар (ЕД фактор).....	72 мм
Увећање.....	3,5 x
Видно поље.....	3°6'
Дужина нишана.....	169 мм
Маса нишана.....	270 г

ва, као и његов претходник, али је пречник сочива био мањи, самим тим и његова светлосна сила. Оригинална конструкција основе добоша за поправку омогућила је уградњу читавог средишњег склопа нишана унутар корпуса оптичког нишана, а дијафрагма је била израђена као део корпуса. У допису маршал указује на предности новог оптичког нишана по маси, укупним габаритима, једноставности конструкције и израде, поузданости и тражи да се до 1. августа прекине производња ПЕ у корист новог харковског.

Непуних месец касније, 18. јула 1940, Комитет одбране прихвата предлог маршала Кулика и доноси одлуку „о усвајању у наоружање оптичког нишана скраћене конструкције произвођача харковског комбината за полуаутоматску пушку Токарева модел 1940“, а Берији, под чијом надлежношћу је био тај завод, налаже да награди лица која су учествовала у разреди новог нишана.

У техничкој документацији наводи се да се нишан водио под индексом 51-ОМ-611А, али је постао познат под ознаком ПУ. Верује се да је то скраћеница од речи „прицел укорочени“ – нишан скраћени, али

се та два слова тумаче и као скраћеница од речи „прицел универсални“ – нишан универзални (то је уистину и постао, тек од 1942, када је почео да се поставља на снајперске верзије репетирке *мосина*, а потом и на разна друга оружја).

Наредбом №211 Народног комесара одбране Бориса Љвовича Ваникова од 22. јула 1940, производња ПУ требало је да буде организована у лењинградском „Прогресу“. Међутим, добивши техничку документацију, конструкторски биро Завода извештава о неколико недостатака конструкције, од којих је најзначајнији било продирање мазива на сочива из механизма за корекцију правца и висине. На већану одржаном у Лењинграду 9. августа исте године, тај извештај добијају главни конструктор харковског завода Шејнхауз и представник ГАУ, али је предлог да се унесе измене у конструкцију – одбијен. Крајем септембра „Прогрес“ добија резултате испитивања ПУ, проведеног 31. маја. И у њима је укључено на готово исте недостатке, па су из Завода за потребе нових испитивања требовали четири пушке СВТ-40 са носачем нишана, али је ГАУ то одбила сматрајући даља испитивања непотребним.

Без обзира на примедбе на конструкцију ПУ, „Прогрес“ је интензивно освајао процес производње, а прототипски примерци ПУ произведени су у септембру (у конструкцију је унета 21 измена). Производна линија комплетирана је у октобру, а прва серија произведена у новембру. „Прогрес“ је до краја те 1940. израдио 15.000, а Харков око 7.500 ПУ.

Оба произвођача наставила су даље унапређивање нишана настојећи да елиминирају основни недостатак – продирање мазива на сочиво за обртање слике, па марта 1941. Народни комесаријат наоружања тражи од ГАУ да ратификује почетак производње нишана код којих је тај недостатак елиминисан и даје рок до 1. јуна, од када би требало да почне производња модификованих ПУ. Током првог полугодишта 1941. обим производње ПУ у Лењинграду и Харкову био је на месечном нивоу од 4.000 и 1.000, респективно. То је био толико неочекиван и велики обим производње да су у „Прогресу“, суочени са немогућношћу локалног добављача да испоручи потребне количине платнених навлака и кожних заштитника за окулар и објектив ПУ, разматрали покретање сопственог сарачког цеха за производњу производа који недостају. ■

(Наставак у идућем броју)

Драган АВРАМОВ